

Sisekaitseakadeemia
Sisejulgeoleku instituut

Taivo Täri

**SISSERÄNDE JULGEOLEKUSTAMINE EESTIS
POLIITILISTE KÕNEAKTIDE PÕHJAL 2014-2016**

Magistritöö

Juhendaja:
Ramon Loik, MA

Kaasjuhendaja:
Anne Valk, MBA

Tallinn 2017

SISEKAITSEAKADEEMIA MAGISTRITÖÖ

ANNOTATSIOON

Sisejulgeoleku instituut	Kaitsmise kuu ja aasta: Juuni 2017
Töö pealkiri eesti keeles: „Sisserände julgeolekustamine Eestis poliitiliste kõneaktide põhjal 2014-2016“ Töö pealkiri võõrkeeles: „Securitization of Immigration in Estonia Based on Political Speech Acts in 2014-2016“ Lühikokkuvõte: Magistritöö on koostatud eesti keeles, võõrkeelne kokkuvõte inglise keeles. Töö maht koos lisadega on 91 lk, millest 80 lk moodustab põhiosa. Töö kirjutamisel on kasutatud 117 eesti-, inglise ja saksakeelset allikat. Töö sisaldab 4 joonist ja 2 lisa. Magistritöö eesmärgiks on välja selgitada, kuidas on sisserännet, rändekriisi ja rahvusvahelise kaitse saanud isikute Eestisse saabumist julgeolekustatud ning kuidas on need teemad Eesti poliitilises diskursuses ohuna konstrueeritud. Magistritöö teoreetilises osas käsitleti julgeolekustamise teoreetilisi lähtekohtasid seoses sisserände, rändekriisi ja rahvusvahelise kaitse saanud isikute saabumisega Eestisse. Esmalt vaadeldi julgeolekustamise ja kõneakti teooria kaudu, kuidas toimub julgeolekustamine ning seejärel analüüsiti, kuidas on julgeolekustamine seotud rände temaatikaga. Empiirilise magistritöö uurimisstrateegiaks valiti kõneaktide kvalitatiivne sisuanalüüs. Andmete töötlemisel kasutati kvalitatiivsete uuringute läbiviimist toetavat programmi NVivo 11. Valimi moodustasid Vabariigi Valitsuse liikmed, kelle puhul oli võimalik tuvastada ametlikult avaldatud rändeteemalisi kõneakte. Uuringuga leiti vastused järgmistele uurimisküsimustele: 1) Milliseid ohtusid sisaldasid kõneaktid? 2) Milliseid piiritlevaid objekte sisaldasid kõneaktid? 3) Milliseid rändepoliitikat kujundavaid ja rändekriisi leevendavaid meetmeid sisaldasid kõneaktid? 4) Milliseid väljakutseid rändepoliitika kujundamisel sisaldasid kõneaktid? 5) Milliseid rändepoliitika kujundamise kaudu tekkivaid võimalusi sisaldasid kõneaktid? Selgitavast uuringust selgus, et sisserände julgeolekustamine leidis aset peamiselt 2015. aastal ning 2016. aastal on tegu peamiselt de-julgeolekustamisega. Peamisteks sisserändega seotud ohtudeks Eesti julgeolekule on ksenofoobia, inimkaubandus, terrorism, ebaseaduslik ränne ja sisserände surve, ent olulisel kohal on ka varjupaigasüsteemi ärakasutamine. Magistritöös jõuti järeldusele, et sisserände julgeolekustamine valitsuse poolt on olnud edukas, sest sisserändajaid ei peeta ohuks julgeolekule ning madalal püsib ka terrorismiohu tase. Sisserände julgeolekustamise uurimine poliitiliste kõneaktide kaudu on uudne ja uurimistulemuste ettepanekud on rakendatavad rändepoliitika kujundamisel.	
Võtmesõnad: <i>sisseränne, julgeolekustamine, kõneakt, rändekriis, pagulased, põgenikud</i>	
Võõrkeelsed võtmesõnad: <i>immigration, refugees, refugee crisis, securitization, speech act</i>	
Magistritöö seos riiklike arengukavade ja prioriteetidega: STAK 2015-2020 (2014)	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
Töö autor: Taivo Täri Olen koostanud magistritöö iseseisvalt. Kõik magistritöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma magistritöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri:	
Vastab magistritöö nõuetele	Allkiri:
Juhendaja: Ramon Loik	
Vastab magistritöö nõuetele	Allkiri:
Kaasjuhendaja: Anne Valk	
Kaitsmisele lubatud	Allkiri:
Sisejulgeoleku instituudi juhataja: Ivo Juurvee	

SISUKORD

MÖISTETE LOETELU	4
SISSEJUHATUS	5
1. SISSERÄNDE JULGEOLEKUSTAMISE TEOREETILISED LÄHTEKOHAD	10
1.1 Julgeolekustamise teoreetilised lähtekohad	10
1.2 Kõneakti teooria roll julgeolekustamisel	17
1.3 Sisserände ja rändekriisi julgeolekustamine Euroopa Liidus.....	24
2. SISSERÄNDE JULGEOLEKUSTAMINE EESTIS POLIITILISTE KÕNEAKTIDE PÕHJAL 2014-2016.....	37
2.1 Uurimistöö metoodika ja valim.....	37
2.2 Kõneaktide sisuanalüüsi tulemused	41
2.3 Uurimistöö järeldused ja ettepanekud sisserände, rändekriisi ja pagulaste Eestisse asustamisega seotud ohtude minimeerimiseks	55
KOKKUVÕTE.....	65
SUMMARY	71
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	72
JOONISTE LOETELU	81
LISAD	82
Lisa 1. Analüüsi kategooriad ja koodid.....	82
Lisa 2. Viidatud kõneaktide loetelu	87

MÕISTETE LOETELU

Diskursus – sotsiaalsete muutujate abil konteksti asetatud tekst või kõne mistahes valdkonnas võib tekitada oma diskursuse, kui on piisavalt olukordi, millest antud valdkonnas rääkida, kirjutada, kuulata või lugeda saab (van Dijk, 2008)

Euroopa Liidu rändekava – Euroopa Komisjoni poolt 9. septembril 2015 esitatud kava rändesurve leevendamiseks seoses üha suureneva rändekriisiga. (Vabariigi Valitsus, 2017)

Pagulane – inimene, kelle kaitsevajadus on tuvastatud. See tähendab, et tal on põhjendatud tagakiusukartus rassi, usu, rahvuse, ühiskondlikku rühmitusse kuulumise või poliitilise meelsuse alusel ning talle on antud kaitse 1951. aasta Genfi pagulasseisundi konventsiooni alusel. (Vabariigi Valitsus, 2017)

Põgenik – üldtermin kõigi kohta, kes on põgenenud päritoluriigist olenemata põhjustest, sealhulgas majandusmigrandid. Näiteks kui saabub paaditais põgenikke, võivad need inimesed kuuluda erinevatesse gruppidesse (majandusmigrandid, tagakiusatud jne). (Vabariigi Valitsus, 2017)

Rahvusvahelise kaitse saaja – välismaalane, kes on tunnustatud pagulaseks või täiendava kaitse saajaks ja kellele on antud teises riigis tähtajaline elamisluba. Rahvusvahelise kaitse saamine ei tähenda automaatselt kodakondsuse saamist. (Vabariigi Valitsus, 2017)

STAK – Siseturvalisuse arengukava

Varjupaigataotleja – ainult see põgenik, kes on varjupaigataotluse esitanud ning ei ole veel tunnustatud pagulane. (Vabariigi Valitsus, 2017)

SISSEJUHATUS

Rahvastiku ränne ei ole iseenesest midagi uut, sest erinevatel põhjustel on inimesed ikka mööda maailma ringi rännanud, olgu põhjuseks siis uute väljakutsete otsingud, pääsemine vaesusest, halvenevate keskkonnamõtjude eest või soov vältida suuremate konfliktide keskmesse sattumist (Castles & Miller, 2003). Nende hulgast leiab suuresti ka tänase rändekriisi põhjused.

Kuna tänane rändekriis puudutab ka Eestit, on magistritöö keskseks teemaks sisserände julgeolekustamine Eestis. Töös käsitletakse Eesti Vabariigi valitsuse käitumist sisserände julgeolekustaja ja de-julgeolekustajana. Julgeolekustamine on mingi kindla teema tõstmine kõrgemale tavapoliitikast, mis tähendab, et teemale eraldatakse rohkem ressursse (raha, inimressurssi ja aega), tähelepanu ja aktuaalsust. De-julgeolekustamine aga tähistab vastupidist protsessi, kus vahetu ohu puudumisel langetatakse probleem tavapärasesse poliitilisse protsessi. Sellest lähtuvalt uuritakse magistritöös kuidas on sisserände ja rändekriisiga seotud küsimused Eestis ohuna konstrueeritud ja julgeolekustatud.

Teema **aktuaalsus** tuleneb Euroopa Liidu sisejulgeoleku strateegiast (Euroopa Liit, 2010), millega tõsteti esile Euroopa Liidu ühised ohud ja probleemid, sealhulgas ka rändega seostatud piiriülene kuritegevus, terrorism ja radikaliseerumine ning kehtestati terviklikul ja läbipaistval viisil Euroopa Liidu ühine sisejulgeoleku poliitika. Eesti seisukohalt rõhutab aktuaalsust siseturvalisuse arengukava (STAK) aastateks 2015-2020, mille järgi on elanike osakaal, kes peavad kuritegevust, sisserännet või terrorismi riigi peamiseks mureks küll suhteliselt madal, kuid pingestunud väliskeskkonna tõttu on vaja pingutada, et nende elanike osakaal ei kasvaks (STAK 2015-2020, 2014). Järelikult on tarvis uurida kuidas seonduvad sisseränne, rändekriis ja rahvusvahelise kaitse saanud isikute saabumine Eestisse julgeolekukeskkonna stabiilsusega Eestis.

Eesti elanike mure nii kuritegevuse, sisserände kui ka terrorismi suhtes on 2014. aastale eelneva viie aasta jooksul olnud väiksem kui Euroopa Liidus keskmiselt (STAK 2015-2020, 2014). Kui kuritegevuse suhtes püsis Eesti elanikkonna hoiak ajavahemikus 2014-2016 alla Euroopa Liidu keskmise, siis sisserände osas oli mure tase Euroopa Liidu keskmisest madalamal kuni 2015. aasta kevadeni, püsis

Euroopa Liidu keskmisest kõrgemal kuni 2016. aasta kevadeni ning 2016. aasta sügiseks langes taas madalamale kui Euroopa Liidu keskmine (European Commission, 2014a; 2014b; 2015a; 2015b; 2016a; 2016b).

Euroopas on välja kujunenud diskursus, et hästi juhitud kodakondsus- ja rändepoliitika kaudu soodustatakse riigi arengut, tagades selle juures turvalise elukeskkonna. Seetõttu on oluline lähtuda Siseministeriumi (2016) esitatud seisukohtadest, et siseturvalisuse seisukohalt mõjutavad rände- ja kodakondsusvaldkonnad oluliselt ühiskonna terviklikku toimimist. Ühiskonna terviklik toimimine panustab demokraatiasse, majandusarengusse ja inimeste elukvaliteeti ning seeläbi ka kogukondlikku turvalisusse. Sotsiaalsest seisukohast aga mõjutab sisseränne pikemas plaanis ka sihtriigi kodanikkonna koosseisu, seades ohtu kohalike elanike identiteedi, mistõttu kutsub ühiskonnas esile võõristamist ja ebakindlust. Sisejulgeoleku seisukohalt aga tähendab see konflikti ohtu, mis võib esile kutsuda ebastabiilsust sisejulgeoleku keskkonnas.

Walters (2010) on tõstatanud rände ja julgeoleku vahelisi seoseid vaadeldes küsimused: millistes tingimustes, millise efektiga ja millise poliitilise ning eetilise hinnaga tuleks sisserännet julgeoleku seisukohalt käsitleda. Eetilisest seisukohast olulise küsimusena tõstatakse sisserände piiramise võimalus. Riikide poolset sisserände piiramist õigustatakse sageli vajadusega kaitsta riigi sotsiaalset stabiilsust ja kultuurilist identiteeti, sest just neid ohustab sisseränne kõige enam (Jakubowicz, 2011).

Sisseränne on tõusnud rahvusvahelise julgeoleku oluliste küsimuste hulka, kuna rändevood võivad luua kanali rahvusvahelise terrorismi levikuks. Selliselt on tänaseks julgeoleku väljakutseks osutunud massiline sisseränne, millele Jakubowicz (2011) on lisanud ka organiseeritud kuritegevuse ja imporditud terrorismi.

Julgeolekustamise teoreetilist raamistikku on varasemalt uurinud Buzan, Wæver ja de Wilde (1998); Wæver, Buzan, Kelstrup ja Lemaitre (1993) ning Wæver (2011), kelle tööde kaudu saab lahti mõtestada julgeolekustamise olemuse. Bigo ja Guild (2005), Bigo (2002; 2009) ning Huysmans (2000; 2006) olid esimeste hulgas, kes hakkasid uurima rände julgeolekustamise Euroopa Liidus. Hiljem lisandusid neile Geiger ja Pécoud (2010), Léonard (2010), Benam (2011), Watson (2009) ning Diez

ja Squire (2008), kes keskendusid juba spetsiifilisemate sisserännet puudutavate juhtumite uurimisele, sealhulgas puudutasin nende uuritud juhtumid Saksamaad, Ühendkuningriiki ja Türgit.

Eesti seisukohalt on Aire Schütz (2013) käsitlenud hoiakuid sisserändajatesse Euroopa sotsiaaluuringu andmete kaudu. Marina Põldma (2014) on uurinud Euroopa ühise varjupaigasüsteemi rakendamise seoseid riigi sisejulgeolekuga. Sisserändajate vastased meeleolud võiksid Eesti sisejulgeoleku seisukohalt olla konflikti kohaks, kus peaks arvestama Eesti lähiajaloo (Mälksoo, 2009; 2015) ning postsovetliku Eesti riigi ja rahvuse ülesehitamise seisukohtadega võimalike etnoliitiliste konfliktide osas (Lokk, 2015).

Kreeka näitel sisserände julgeolekustamist uurinud Karyotis ja Patrikios (2010) tuvastasid, et religioon oli Kreekas üks olulisimaid tegureid sisserändajate vastaste hoiakute väljakujunemisel, samas kui riigi roll olukorra stabiliseerimisel jäi tagasihoidlikuks. Populaarset rände sihtriiki Rootsit silmas pidades tuleb tõdeda sama mis Eestigi puhul, kus arvestatavaid akadeemilisi uuringuid sisserände julgeolekustamist on raske leida ning sageli on need vaid bakalaureuse õpingute tasemel.

Eelneva tõttu seisneb teema **uudsus** selles, et magistritöö autori teada ei ole sisserände julgeolekustamist Eesti riigi toimimise keskselt uuritud. Seega uuritakse käesolevas magistritöös poliitilistes debattides kõlavaid sisserändalaseid probleeme ja väljakutseid, lähtudes Kopenhaageni koolkonna julgeolekustamise teooriast, mis annab hea teoreetilise aluse sisejulgeoleku ja sisserände vahelistest seostest.

Rahvusvaheliste kriiside ja konfliktide mõjud, aga ka nende lahendamise vajadus, puudutavad Eestit üha vahetumal kujul (Eesti julgeolekupoliitika alused, 2010). 22. septembril 2015 leppisid Euroopa Liidu riikide ministrid kokku Euroopa Liidu rändekava osas, mille raames otsustati Euroopa Liidu liikmesriikide vahel ümber paigutada 160 000 inimest. Eesti on nõustunud Euroopa Liidu rändekava alusel vastu võtma 550 inimest kahe aasta jooksul. Probleemikohti näitavad aga 3. septembril Vao külas asuva varjupaigataotlejate majutuskeskuse otsaseina süütamine ja 14. oktoobril Tallinnas ning 30. oktoobril Valgas Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna (EKRE) ja Rahva Ühtsuse Erakonna (RÜE) poolt korraldatud pagulaste vastased

meeleavaldused. Viimati nimetatud sündmustega seotud avaldusi saab julgeolekustamise seisukohalt käsitleda kui olulisi kõneakte, mis on keskseks komponendiks julgeolekustamise protsessis vastavalt Kopenhaageni koolkonna teooriale. Sellest lähtuvalt on püstitatud ka magistritöö **uurimisprobleem**, kuidas on Vabariigi Valitsuse liikmed toiminud sisserände julgeolekustajate ja de-julgeolekustajatena?

Magistritöö teemast ja kesksest uurimisprobleemist tulenevalt on tõstatatud **uurimisküsimused**:

1. Milliseid sisserände, rändekriisi ja pagulaste Eestisse saabumisega seonduvaid julgeolekuohtusid sisaldavad Vabariigi Valitsuse liikmete kõneaktid?
2. Milliseid piiritletavaid objekte sisaldavad Vabariigi Valitsuse liikmete kõneaktid?
3. Milliseid rändepoliitikat reguleerivaid ja rändekriisi leevendavaid meetmeid sisaldavad Vabariigi Valitsuse liikmete kõneaktid?
4. Milliseid probleeme rändepoliitikat reguleerivate ja rändekriisi leevendavate meetmete rakendamisele sisaldavad Vabariigi Valitsuse liikmete kõneaktid?
5. Milliseid rändepoliitika ja rändekriisi julgeolekustamisest tulenevaid võimalusi sisaldavad Vabariigi Valitsuse liikmete kõneaktid?

Magistritöö **eemärgiks** on välja selgitada, kuidas on sisserännet, rändekriisi ja pagulaste Eestisse saabumist julgeolekustatud ning kuidas on need teemad Eesti poliitilises diskursuses ohuna konstrueeritud. Eemärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised **uurimisülesanded**:

1. analüüsida teoreetilise kirjanduse põhjal sisserände julgeolekustamise diskursuse kujunemist ja muutumist rändekriisi käigus;
2. analüüsida Vabariigi Valitsuse sisserännet, rändekriisi ja pagulaste Eestisse saabumist puudutavaid kõneakte;
3. esitada teooria ja uuringu tulemuste sünteesi põhjal üldistavad julgeolekualased järeldused, mis puudutavad sisserännet, rändekriisi ja rahvusvahelise kaitse saanud isikute saabumist Eestisse ning teha ettepanekud stabiilse julgeolekukeskkonna tagamiseks.

Empiirilise magistritöö uurimisstrateegiaks on valitud juhtumiuuring, kus juhtumiks on rahvusvahelise kaitse saanud isikute saabumine Eestisse Euroopa Liidu rändekava alusel ning sellest lähtuvad poliitilised avaldused. Magistritöös on käsitletud sisserände julgeolekustamist rändekriisi kaudu ajavahemikus 2014-2016 kui rändekriisi Eestit enim mõjutas. Julgeolekustamise teooriast lähtuvalt põhineb uuring Eesti tipp-poliitikute kõneaktidel kui kõige mõjukamatel diskursuse kujundajatel, kui mitte arvestada meediat. Seega vaadeldakse uurimuses, kuidas on rändekriisi kaudu toimunud sisserände julgeolekustamine Eestis, ning kuidas on see kajastatud Eesti poliitikute kõneaktides. Lähtuvalt Yinist (2014, pp. 4-14) sobib juhtumiuuring uurimisstrateegiana tänapäevaste sündmuste kompleksi uurimisel, kus uurijal puudub või on vähene kontroll nähtuste üle. Juhtumiuuringu uurimisstrateegiat kasutatakse eesmärgiga avardada teadmisi indiviidi, grupi, organisatsiooni, sotsiaalkeskonna, poliitika ning sellega seotud nähtuste osas, tuginedes tõendusallikale. Andmete kogumise meetodiks on dokumendianalüüs, mille raames analüüsitakse Eesti poliitikute rändekriisi puudutavaid ametlikke avaldusi ajavahemikus 2014-2016.

Magistritöö koosneb kahest peatükist. Esimeses peatükis antakse ülevaade teoreetilistest lähtekohtadest alustades laiemalt julgeolekustamise teooria ja kõneaktiteooriaga ning lõpetades kitsamalt sisserände julgeolekustamisega. Magistritöö teine peatükk sisaldab metoodika ja valimi kirjeldust. Samas peatükis antakse ka ülevaade läbi viidud dokumendianalüüsist ja järeldustest lähtuvalt vastatakse küsimusele, kuidas on Vabariigi Valitsuse liikmed käitunud sisserände julgeolekustajate/de-julgeolekustajatena.

Magistritöö autor soovib tänada kõiki, kes aitasid kaas käesoleva töö valmimisele. Erilised tänusõnad kuuluvad perele kannatlikkuse ja mõistva suhtumise eest. Juhendajatele Ramon Loikile ja Anne Valkile toetuse ning väärtuslike nõuannete eest. Samuti soovib autor tänada Sisekaitseakadeemiat nii akadeemiliste kui ka julgeolekualaste teadmiste eest.

1. SISSERÄNDE JULGEOLEKUSTAMISE TEOREETILISED LÄHTEKOHAD

1.1 Julgeolekustamise teoreetilised lähtekohad

Julgeolekustamise kirjanduses esineb väga tihti diskursuse mõiste. Diskursus tähendab sotsiaalsete muutujate abil konteksti asetatud teksti või kõnet, seega mistahes valdkonnas võib tekkida oma diskursus, kui on piisavalt olukordi, millest me antud valdkonnas rääkida, kirjutada, kuulata või lugeda saame (van Dijk, 2008). Selle tõttu saab sisserände julgeolekustamise juures rääkida sisserände julgeolekustamise diskursusest ning sama valdkonna raames poliitikute tehtud hoiakuid väljendavad avaldused on käsitletavad poliitilise diskursusena.

Julgeolekustamine (*Securitization*) tähendab olulise probleemi püstitamist eksistentsiaalse ohuna, millega tegelemine vajab erakorraliste meetmete rakendamist, olles seetõttu väljaspool tavapärast poliitilist otsustusprotsessi. (Buzan, 1997; Buzan, et al., 1998; Balzacq, 2005; Wæver, 2011)

Külma sõja aegne arusaam julgeolekust põhines USA ja NSVL vastandumisel ning olukorral, kus pidevalt oli õhus globaalse tuumakonflikti ja laiaulatusliku konventsionaalse sõja oht. Julgeoleku seisukohalt peeti kõige olulisemateks küsimusteks riikide suveräänsust ja territoriaalset terviklikkust. Traditsiooniliselt mõistetakse julgeoleku termini all pigem sõjalist julgeolekut, mida võrdsustatakse võimega ohu korral enda kaitseks jõudu kasutada (Wæver, 1996).

Külma sõja lõpp aga suunas fookuse riikidelt ja militaarselt julgeoleku mõõtmelt indiviidide ja sotsiaalsete gruppide vajadustele (Bilgin, 2005, pp. 203-207), aga ka üksikisiku tasandini ning põhjendatult on julgeoleku mõiste laiendamisel päevakorraale tõstetud varasemalt teisejärguliseks peetud majanduslikud ja keskkonnavalased probleemid (Buzan, 1997).

Külma sõja lõpp ja tugeva välise vaenlase puudumine sundis rahvusvaheliste suhete uurimisele pühendunud teadlasi otsima uusi väljundeid. Nii asusid Kopenhaageni rahu uuringute instituudi (*COPRI*) teadurid Barry Buzan ja Ole Wæver varakult

uurima rahvusvaheliste suhete mittesõjalisi julgeoleku probleeme (Buzan, 1991; Buzan, 1997; Wæver, 1995). Nende pingutuste tulemusena jõuti Jaap de Wilde kaasabil **julgeolekustamise teooria** rajamiseni ning 1998. aastal julgeolekustamise teooria fundamentaalse teose „*Security: A new Framework of Analysis*“ (1998) avaldamiseni. Selle kaudu teatakse julgeolekustamise teooriat tänapäeval ka **Kopenhaageni koolkonna** julgeolekustamise teooria nime all.

Stritzel (2007) on seisukohal, et uued julgeoleku teooriad jagavad ühisosana suuremat dünaamikat ning kirjeldavad julgeoleku perspektiivi klassikalistest käsitlustest paremini. See tähendab, et julgeoleku mõiste ei ole iseenesest mõistetav, vaid see kujuneb ja muutub vastavalt tajutavatele ohtudele.

Julgeolekustamise teooria põhimõistetena on Buzan, Wæver ja de Wilde (1998) välja toonud **piiritletava objekti** (*reference object*), **piiritletava subjekti** ehk julgeoleku ohu, **julgeolekustaja** (*securitizing actor*) ja **auditooriumi**. Piiritletavaks objektiks on midagi eksistentsiaalselt ohustatud, nagu riik, rahvus või põhimõte, millel on õigustatud ootus eksistentsile ja säilimisele grupina. Oht peab siinjuures olema piisavalt suur selleks, et omistada sellele julgeoleku mõõdet. Just nimetatud ohtu käsitleb Kopenhaageni koolkond piiritletava subjektina, sõltumata seejuures, kas tegu on kujuteldava ohuga või juba konkreetse reaalse ohuga. Seega võib käsitletavaks ohuks pidada tavaliselt küll teist riiki, ent kui lähtuda tänapäevastest julgeoleku väljakutsetest, oleks selleks näiteks rändekriisi valguses hoopis sisserändajad ise või võõra kultuuri pealetung.

Julgeolekustamise teorias lähtutakse püüdest mõista julgeolekustaja rolli julgeolekupoliitikas, mille kaudu panustatakse riiklikku ja rahvusvahelisse poliitikasse ning poliitiliste muutuste dünaamikasse. Erinevate julgeolekustajate roll ja arusaam ohust sõltub aga alati konkreetse olukorra käsitlemisest (Buzan, et al., 1998, p. 34).

Julgeolekustajaks on ohu väljendaja, kelleks traditsioonilisemas mõttes on valitsuse esindajad kui riigi ja rahva volitatud häälekandjad, ent samuti võivad julgeolekustajateks olla rahvusvahelised organisatsioonid, meedia, poliitiline ja ärieliit ning ka sotsiaalsed huvigrupid. Oluliseks tingimuseks on, et julgeolekustaja oma kõneaktis esindaks ohustatud grupi huve (Buzan, et al., 1998, pp. 35-37).

Seetõttu on julgeolekustajateks poliitilised liidrid, eriti tänapäeva demokraatias, kus valijaskond peab legitimeerima oma poliitilise eliidi tegevuse.

Kopenhaageni koolkanna käsitus on võimaldanud julgeoleku mõistet laiendada senisest kaugemale, mängides olulist rolli julgeoleku kontseptsiooni laiendamises. Julgeolekustamise näol on püütud luua raamistikku, mis aitaks käsitleda tavapäraselt julgeoleku raamistikust välja jäänud probleeme julgeoleku kontekstis. Kitsaskohaks julgeolekustamise teooria kaudu julgeoleku mõiste laiendamisel, on endiselt oht probleemide üle julgeolekustamiseks, see kahandaks julgeoleku mõiste väärtust.

Kopenhaageni koolkonna panus julgeolekustamise teooria kaudu julgeoleku mõistet laiendamisel ning julgeolekut paremal mõistmisel, on aja jooksul korduvalt kahtluse alla seatud. Peamiseks põhjusena on Guzzini (2011) välja toonud, et oma teoreetilises ulatuses on julgeolekustamise teooria liiga mitmeti mõistetav. Guzzini väide põhineb seisukohal, et julgeolekustamise teoreetilist lähenemist on Kopenhaageni koolkond kirjeldatud kolmel erineval moel: kontseptuaalse lähenemise, analüüsi raamistiku ning empiirilise ja poliitilise julgeoleku teooriana (Guzzini, 2011). Siiski on Taureck (2006) seisukohal, et julgeolekustamise teooria kriitikud kipuvad omavahel julgeolekustamise teooriat segi ajama julgeolekustamise normatiivse praktikaga.

Julgeolekustamise teooria peamiseks eeliseks võiks pidada asjaolu, et see ei vaja eelnevaid ohule viitavaid indikaatoreid ning võimaldab seeläbi vahetult uurida nii traditsioonilisi ohtusid kui ka mittetraditsioonilisi julgeolekuprobleeme (Buzan, et al., 1998, p. 25). Selleks, et julgeolekut muutnud maailmas paremini saaks uurida, jagas Kopenhaageni koolkond traditsioonilise julgeoleku valdkonna viieks erinevaks sektoriks: sõjaliseks, poliitiliseks, majanduslikuks, sotsiaalseks ja keskkonna alaseks sektoriks (Buzan, 1991; Buzan, et al., 1998, pp. 7-8). Senini ongi julgeolekustamise protsessi analüüsimine püsinud eeldusel, et erinevatel sektoritel tuleb ilmtingimata vahet teha. Albert ja Buzan (2011) on jõudnud täiendavale seisukohale, mille kohaselt tuleks sektorite loetelu täiendada ning võimalike variantidena on esile kerkinud õiguse, soo ja religiooni sektorid, ent seni on sektorite identifitseerimine olnud puhtalt empiiriline ja need sektorid on esile kerkinud aja jooksul läbi reaalse julgeolekustamise protsessi. Tänapäevaks on

täiendavalt jõutud loogilise seisukohani, et sektorite arv ei ole üldsegi mitte piiratud, kuna puuduvad kindlad kriteeriumid, mis sektoreid kindlapiiriliselts ära defineeriks ja seetõttu kujunevad sektorid tegelikkuses välja läbi reaalse kasutuse julgeolekustamise diskursuses (Albert & Buzan, 2011).

Erinevates sektorites võivad aga eksistentsiaalne oht ja äärmuslikud vastumeetmed olla täiesti erinevad ning eksistentsiaalset ohtu on võimalik mõista läbi kindla valdkonna iseloomu ja selle valdkonna piiritletava objekti vahelise suhte. (Buzan, 1997)

Hilisemate arutelude kaudu on jõutud seisukohale, et kui sektorid ja funktsionaalselt eristatud ühiskondlik reaalsus on omavahel seotud, siis peaks sektoritel olema nii teoreetilised juured kui ka tunnetuslik olek, millel oleks märksa suurem, kui vaid kosmeetiline mõju julgeolekustamisele ning mis võimaldaksid sellisel juhul eristusteooria sõnavara ja analüütiliste võimaluste kasutamist julgeoleku-uuringutes. (Albert & Buzan, 2011)

Julgeolekustamise põhiidee lähtub ohu mõistest, mida käsitletakse ellujäämise kaudu (Buzan, et al., 1998, p. 36). Ellujäämist esitatakse teoreetilises raamistikus läbi piiritletava objekti, mida on vaja iga hinna eest kaitsta. Julgeolekustaja on see, kes tõstab esile probleemi julgeolekule, viidates eksistentsiaalsele ohule piiritletava objekti suhtes nii, et ka auditoorium tajuks ohtu piisavalt suurena selleks, et tarvidusele võtta erakorralisi vastumeetmeid, mida jäävad välajapoole igapäevaste meetmete rakendamist (Wæver, 2011). Reeglina on piiritletavaks objektiks küll riik, ent selleks võivad olla ka valitsus, territoorium ja ühiskond (Buzan, et al., 1998, pp. 21, 36). Seega on julgeolekustamise protsess olemuslikult väga sarnane demokraatlikule riigivalitsemisele, sest julgeolekustamise protsessis on just auditoorium see, kes annab julgeolekustajale õiguse erakorraliste meetmete rakendamiseks (Watson, 2009, p. 20).

Poliitiliste toimijate poolt tajutav reaalsus ja seisukohad on intersubjektiivsed, sest need ei ole täielikult objektiivsed ega ka subjektiivsed, mistõttu kujuneb julgeoleku mõiste läbi ohu tajumise üldsuse seas (Buzan, et al., 1998, p. 35). Erinevalt teistest julgeoleku teooriatest tõuseb Kopenhaageni koolkonna puhul esile ka valitsusväliste toimijate osatähtsus julgeoleku keskkonnas. Oluline on välja tuua, et

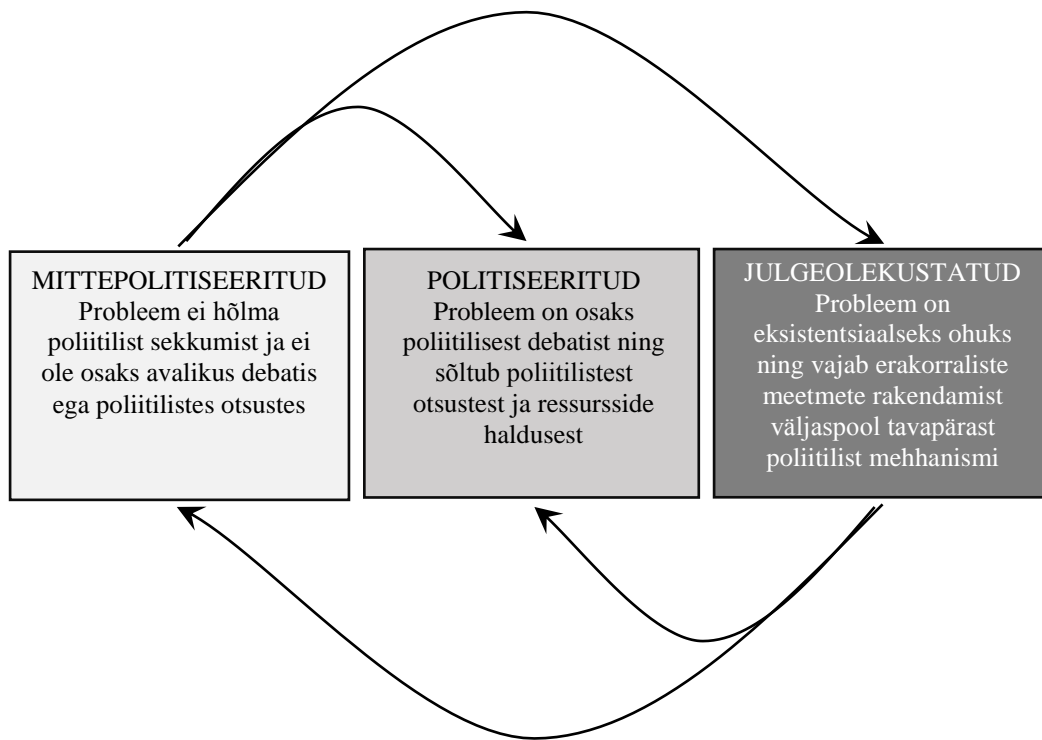
nii piiritletavat objektid kui ka neid ohustavad tegurid võivad erinevates valdkondades suurel määral erineda. Siinse uurimustöö seisukohalt omavad olulist tähtsust peamiselt sotsiaalne ja vähemal määral poliitiline valdkond, sest ennekõike seonduvad rände küsimused teooriast lähtudes just sotsiaalse keskkonnaga. Ühiskondliku julgeoleku sektori piiritletavate objektide spekter on laiaulatuslik, kuid rände aspektist vaadatuna on julgeoleku piiritletavateks objektideks rahvus, keel ja rahvuslik identiteet (Buzan, et al., 1998, pp. 22-23).

Rahvusliku identiteedi kaudu aga paigutubki rände julgeolekustamine ühiskondlikku julgeoleku sektorisse, kus piiritletavaks objektiks on kollektiivne identiteet, mis toimib riigist sõltumatuna. Seda tüüpi referents objektide valdkonnast tulenevatest iseärasustest lähtuvalt, on raske teha vahet eksistentsiaalsete ja teisejärguliste ohtude vahel. Loomulikult on kollektiivne identiteet pidevas muutumises sõltuvalt nii sisemistest kui ka välistest teguritest. Seega sõltub asjaolu, kas sisserändajad või rivaalitsevad identiteedid saavad julgeolekustatud, otseselt sellest, kas kollektiivse identiteedi kaitsjad on oma identiteedi säilimise suhtes kitsa või laia silmaringiga. See on oluline, sest kogukonna säilimine ja taastootmine, keel, kombed ning etnilise puhtuse säilimine on kõik käsitletavat eksistentsiaalse ohuna (Buzan, 1997), mis traditsioonilisest kitsamat silmaringi puhul eeldakski julgeolekustamist.

Üldiselt iseloomustab julgeolekustamist väga hästi Buzani (1997) käsitus julgeolekust kui konfliktsete või ähvardavate suhete stabiliseerimise mehhanismist ja julgeolekustamine ei tähenda sellise mõtteviisi juures mitte probleemide puudumist, vaid julgeolekuga seotud oluliste küsimuste tõhusat kontrollimist vastumeetmete kaudu. Kindlasti ei tohiks julgeolekut pidada enesestmõistetavalt millekski heaks, vaid peaks silmas pidama võimalust probleemide de-julgeolekustamiseks, mis tähendab seda, et kui probleemide lahendamine ei nõua ilmtingimata äärmuslikku sekkumist, tuleks neid lahendada läbi tavapäraste poliitiliste läbirääkimiste protsessi (Buzan, 1997).

Metoodilises mõttes on Kopenhaageni koolkonna teorias kõik argielu küsimused jagatud kolme kategooriasse – mittepoltiseeritud, politiseeritud ja julgeolekustatud küsimused, kus mittepoltiseeritud küsimusest võib läbi debati saada nii politiseeritud küsimus, kui ka julgeolekustatud küsimus, sõltuvalt sellest kui suur

või vahetu on oht julgeolekule (vaata joonist 1). Oluline on rõhutada, et süsteem on kahepoolne, mis võimaldab ka julgeolekustatud küsimuste **de-julgeolekustamist**, mis tähendab julgeolekustamise vastupidist protsessi (Buzan, et al., 1998, p. 29). Sellest lähtuvalt saab julgeolekustatud küsimused ohu vähenedes langetada kas tavapärase poliitilise või avaliku debati tasemele.

Joonis 1. Julgeolekustamise mudel. (koostatud magistritöö autori poolt lähtudes Buzan et al. (1998, p. 24))

Segadust võib tekitada asjaolu, et piiri politiciseeritud ja julgeolekustatud küsimuste vahel ei saa sõltuvalt olukorrast alati kindlalt määratleda. See on olnud ka põhjuseks, et tagada selgus julgeolekustamise protsessis ja töötada välja täpsemad kriteeriumid (Buzan et al., 1998; Balzacq, 2015), mille tõttu peab piiri politiciseeritud ja julgeolekustatud küsimuste vahel tuginema peamiselt julgeolekustaja ja auditooriumi vahelisel usalduslikul suhtel.

Julgeoleku käsitlemisel tõstatatakse oluline küsimus, milliseid julgeoleku probleeme üldse julgeolekustada ning millisel juhul peaks mõtlema hoopis de-julgeolekustamise eelistamisele? Küsimusest lähtuvalt on Wæver (2011) seisukohal, et julgeolekustada tuleb konkreetseid, vahetuid ohtusid ning

kaudsemate ohtude puhul püüeldakse de-julgeolekustamise poole. Sama väide kehtib juba julgeolekustatud ohtude puhul, kui tegemist ei ole enam eksistentsiaalse ohuga, mis vajaks lahendamiseks erakorralisi meetmeid. Seetõttu on Wæver (2011) pööranud tähelepanu asjaolule, et praktikas on julgeolekustamise protsess pisut kallutatud de-julgeolekustamise suunas. De-julgeolekustamise eelistamine ei tohiks olla lihtsalt poliitiliste hoiakute küsimus, vaid peaks tuginema ohu analüüside tulemusele.

Julgeolekustamine loetakse lõppenuks kui on suudetud veenda auditooriumit, et ohuga toimetulekuks on kindlasti vaja kasutada äärmuslikke meetmeid. Auditooriumiks võib siin olla avalik arvamus, poliitikud või sõjaväelased ja äärmuslike meetmete all peetakse silmas meetmeid, mis jäävad väljapoole argipoliitikat ning mille tarvitamine nõuab olulise auditooriumi heakskiitu. Võrdleva selgitusena saaks siin kasutada seaduseelnõude menetlemist Riigikogus, kus eelnõu peab saama heakskiidu rahvasaadikutelt. Seega, kuna julgeolekustamise protsess on intersubjektiivne, toimub ohu väljendamine ja heakskiidu saamine läbi julgeolekustaja ja auditooriumi vahelise dialoogi. Balzacqi (2015) käsitluses tähendab see, et kui valitsus räägib rahva nimel julgeolekust, eeldatakse teooriast lähtuvalt, et tavaliselt kiidab rahvas kõneakti tingimusteta heaks. Kui sellisest vaatenurgast lähtuda, siis demokraatlikult valitud rahvaesindajad on õiguspärased toimijad, kes oma kõneaktides esindavad rahvast, seega kinnituse saamine kõneaktile ei tundugi kõige keerulisem osa julgeolekustamise protsessist.

Julgeolekustamise kulude üle arutledes tuleks arvesse võtta Wæveri (2011) seisukohta, et ühiskonnal on võimalik oma probleemidega paremini toime tulla, kui keskendutakse ja mobiliseeritakse oma tähelepanu ja ressursse. Samas on täheldatud julgeolekustamise praktilise poole kaudu, et julgeolekustamisel on oma kõrvalmõjud: suurenenud surve otsuse vastuvõtmiseks, kitsenenud valikuvõimalused otsustusprotsessis või väiksema osa eliidi jõuetus (Wæver, 2011). Suurenenud surve kohta otsuse vastuvõtmise osas on kriitikat jaganud ka Huysmans (2011), olles seisukohal, et sageli ei lähtu poliitikud kõneaktides mitte julgeolekustamisele omasest ellujäämise põhimõttest, vaid pigem lähtutakse vajadusest otsused kiiresti vastu võtta ning sellised otsused väljendatakse reeglina läbi efektiivsuse näitajate. Sageli väljendub kõneaktides tähelepanu koondumine

mingitele suursündmustele nagu näiteks Olümpiamängud või rahvarohketele objektidele nagu kaubanduskeskused ning alles seejärel pööratakse tähelepanu muudele olulistele küsimustele (Amoore ja De Goede, 2008; Tsoukala, 2009). Eliidi jõuetuse all peetakse silmas nende kui julgeolekustajate positsiooni ühiskonnas oma kõneaktide kaudu diskursust kujundada.

Alapeatükis käsitleti Kopenhaageni koolkonna julgeolekustamise teooriat, kus julgeolekustamine tähendab olulise probleemi püstitamist eksistentsiaalse ohuna, millega tegelemine vajab erakorraliste meetmete rakendamist, olles seetõttu väljaspool tavapärast poliitilist otsustusprotsessi. Oluline on, et käsitletav oht peab olema piisavalt suur selleks, et omistada sellele julgeoleku mõõdet. Traditsioonilisemalt osutuvad julgeolekustajateks valitsuse esindajad kui riigi ja rahva volitatud häälekandjad, mis ei välista teisi huvigruppe ja indiviide, sest demokraatlikus ühiskonnas peab valijaskond legitimeerima oma poliitilise eliidi tegevuse. Julgeolekustamise raames võivad ohustatud objektid ja neid ohustavad tegurid erinevates valdkondades suurel määral erineda. Rahvusliku identiteedi kaudu paigutub rände julgeolekustamine ühiskondlikku julgeoleku sektorisse, kus piiritletavaks objektiks on kollektiivne identiteet, mis toimib riigist sõltumatuna, nagu näiteks rahvus või religioon. Julgeolekustamise ja de-julgeolekustamise dilemma puhul tuleks lähtuda põhimõttest, et julgeolekustama peaks konkreetseid, vahetuid ohtusid ning kaudsete ohtude või ohu vähenemise korral püüeldakse de-julgeolekustamise poole.

1.2 Kõneakti teooria roll julgeolekustamisel

Ole Wæver (1995, p. 46) käsitleb julgeolekustamist kui **kõneakti**. Sellisest ideest lähtudes on julgeoleku uuringutes ebakindlust käsitletud kui julgeoleku uuringute praktikast tulenevat diskursiivset tõlgendust. Sellest tulenevalt võib kõneakti käsitleda kui poliitilise suunitluse ja seisukohtade väljendust, mille kaudu kujunebki välja julgeoleku diskursus.

Kõneakti teooria rajajaks peetakse Briti filosoofi John L. Austinit, kes lähtus kõneaktide käsitlemisel nende filosoofilisest ja semantilistest tähendusest.

Julgeoleku seisukohalt leidis kõneakti teooria aga kasutust peamiselt Kopenhaageni koolkonna julgeolekustamise teooria kaudu. Nimelt on Kopenhaageni koolkond julgeolekustamise teooriat kirjeldanud ka kui diskursiivset konstruktsiooni julgeoleku ohust, mis esitatakse kõneakti kaudu (Wæver, 2011). Kõneakti saab kirjeldada olukorrana, kus julgeolekukeskkond ise ei ole võimeline piiritlema kindlat reaalselt ohtu ning ohu väljendamine läbi kõneakti ongi julgeolekustavaks tegevuseks (Buzan, et al., 1998, p. 26). Kõneakti tegevusele viitavat iseloomu on kinnitanud ka Habermas (1985, p. 289). Läbi kõneaktide viidatakse edasise tegevuse vajadusele ja isegi siis, kui sellistele kõneaktidele ei järgne poliitilist tegevust, on pöördumised avalikkuse poole olulised, sest näitavad poliitilisi ja maailmavaatelisi seisukohti.

Julgeolekustamise teooria seisukohalt on kõneakt julgeolekustamise keskseks tugisambaks. Selliselt on kõneaktideks julgeolekustajate avalikud teated ja sõnavõtted, kui võtme tähtsusega elemendid, mille kaudu julgeolekustamise protsess alguse saab. Julgeolekustamise kõneakti kaudu väljendatakse probleemi kiireloomulisust (Buzan, et al., 1998, p. 26).

Julgeolekustaja pöördumist oma auditooriumi poole kõne akti kaudu, saab julgeolekustamisel nimetada sotsiaalselt konstrueeritud väljenduseks olulisest julgeolekualasest probleemist (Karyotis & Skleparis, 2013). Eriti tuleks aga tähelepanu pöörata olulisele seisukohale, et kõneakti ei ehitataks üles ainuüksi sõnale julgeolek (Buzan, 1997).

Kõneaktide puhul pole kõnel endal iseseisvat tähendust. Olulised on ka julgeoleku väljenduse levik ning selle omandamine auditooriumi poolt. See aga rõhub veelgi enam kõneaktile kui tegevusele, mis läbi julgeoleku uuringute võimaldab paremini mõista poliitilist panust julgeolekustamisesse. Huysmans (2011) on siinjuures seisukohal, et küsimus ei ole üldiselt selles, kas auditoorium aktsepteerib kõneakte. See sõltub pigem sellest, kas teadliku julgeolekustamise tulemusel tajuvad julgeolekustajad auditooriumis poolehoidu või vastuseisu.

Julgeolekustamise kõneaktide uurimise tulemusena võib näha kolme erinevat suunitlust. Kui Huysmans (2011) näeb julgeolekustamist kui poliitilist akti, siis Vuori (2008) vaatlleb seda kõneakti keelekasutuse kaudu. Samas Balzacq (2005,

2008) ja Stritzel (2007) vaatlevad kõneakte aga hoopis protsessina, mis põhineb sotsiolingvistikul ja sotsiaalpoliitilisel dünaamikal. Samas lähtuvad, kõik kolm käsitlust Kopenhaageni koolkonna algsest käsitlusest, ent lähtudes mingist kindlast seisukohast otsivad vastuolusid teiste elementidega.

Kopenhaageni koolkonna lähenemine julgeolekule põhineb julgeolekualaste kõneaktide filosoofial, eeldades, et julgeoleku väljendamine kõnes on julgeolekualaste tegevuste määravaks vormiks. Just sellise väljenduse kaudu pannakse paika edaspidise tegevusega seotud sotsiaalsed struktuurid ja praktikad (Stritzel, 2007). Seega omandab julgeolekustaja läbi kõneaktide tugevama positsiooni, tegelemaks probleemidega oma parema äranägemise järgi. Sellist käsitlust toetab ka Wæver (1995, p. 55), et julgeolekule rõhudes asetatakse probleemsed küsimused riigi esindajate poolt eksistentsiaalse ohu konteksti, võimaldades seeläbi kasutada mistahes meetmeid ohu tõrjumiseks. Siiski tuleb rõhutada, et riigi seisukohalt on kasutatavad meetmed siiski kokkuleppelised ja nende kasutamine on vastavalt riigile ka reguleeritud.

Julgeolekustamise teooria selgroo moodustavad kolm elementi: kõneakt, julgeolekustaja ja auditoorium. Kõneaktil on siinkohal keskne roll. Stritzel (2007) on leidnud, et teoorias ei ole nimetatud osiste täpne suhe kindlalt raamistatud. Siiski võib Kopenhaageni koolkonna arusaamast lähtuvalt julgeolekustaja ja auditooriumi vahelisele suhtele keskendudes järeldada, et kõneaktid on suhtlusvahendiks kahe osapoole vahel.

Kopenhaageni koolkonna käsitlus kõneaktidest rõhutab julgeolekustamise erinevate osapoolte vahelisele intersubjektiivsusele, ent ei selgita piisavalt kõneakti ja julgeoleku väljenduse olemust. Selle tõttu on Stritzel (2007) seisukohal, et julgeoleku väljenduse performatiivsus on vastanduv julgeolekustamise sotsiaalsele protsessile.

Sotsiaalne kontekst on määratletud agentide, struktuuride ja tekstide suhestumise kaudu samaväärsena ning neid ei tohiks käsitleda eraldiseisvatena, sest nad on omavahel väga tihedalt seotud. Agentidena käsitletakse siin julgeolekustamise auditooriumit, mis on sageli sõltuv julgeolekustamise kontekstist ning võimest julgeolekustajat legitimeerida, mistõttu igasugused püüded kindlapiirilisel

identifitseerida auditooriumit vajaks alati erinevate huvigruppide võrdlemist konkreetse küsimuse julgeolekustamise kontekstis (Côté, 2016).

Sellise lähenemise kaudu on Stritzel (2007) seisukohal, et konteksti põhiselt tuleks omavahel eristada sotsiolingvistiline ja sotsiaalpoliitiline mõõde. Sotsiolingvistilise mõõtme all peetakse siin silmas üksikut keelelist akti ümbritsevat olemuslike reeglite ja narratiivide võrgustikku, mis on ka kõneakti mõistmise aluseks. Selline mõõde sisaldab kogumit analoogidest, sarnasustest ja kontrastidest, mida julgeolekustaja saab keelelisest seisukohast lähtudes kasutada oma kõneakti raamistamise vahendina.

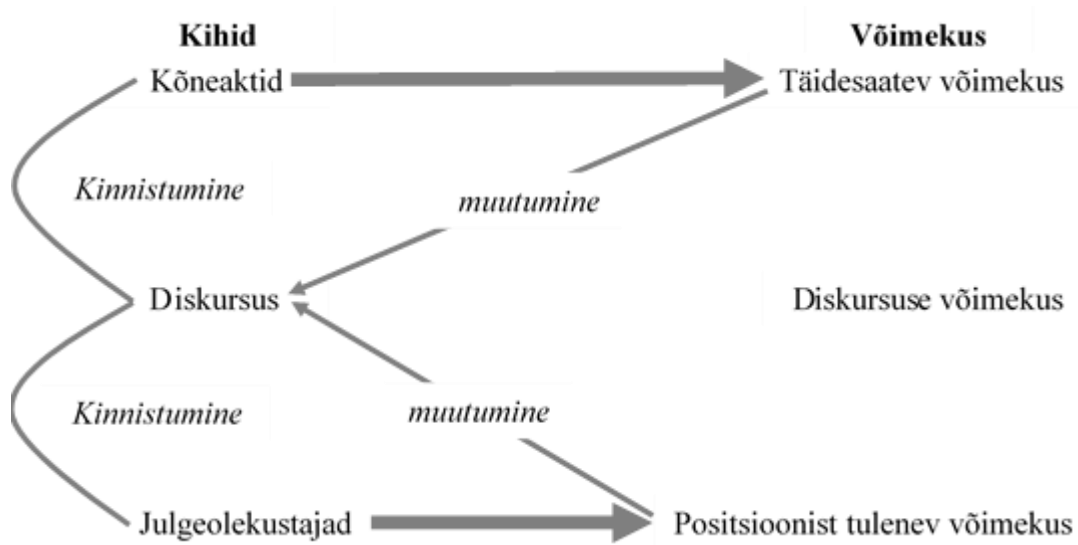
Sotsiaalpoliitiline mõõde aga paneb paika sotsiaalsete ja poliitiliste suhete struktuuri. Sellest struktuurist sõltub julgeolekustajate positsioon ja võimekus mõjutada ohu konstrueerimise protsessi. Kuna sotsiaalsed suhted reeglina ei ole sümmeetrilised, siis on ka julgeolekustajail täiesti erinev võimekus end kõneaktide kaudu kollektiivse väljenduse kõrvalt esile tõsta (Stritzel, 2007).

Stritzeli (2011) käsitlusest lähtuvalt viitab sotsiolingvistilise kontekst vabamale sotsiaalsele mõõtmele, mis sageli põhineb julgeolekustaja subjektiivsel loovusel, muutes kõneakti dünaamika seeläbi ettearvamatuks. Poliitiline kontekst aga esindab seevastu rohkem koondatud mõõdet, mis seeläbi võib omada vahetumalt mõju julgeolekustamise edukusele. Samas on need kaks mõõdet omavahel seotud – sotsio-lingvistiline mõõde esindab kehtivat diskursust ning poliitiline mõõde positsioonist lähtuvat võimug kehtivat diskursust muuta. Seejuures tugineb keeleline mõõde julgeoleku väljenduse täidesaatvale jõule, kus juba julgeoleku väljendus ise ongi tegevuseks. Poliitiline mõõde aga mõjutab julgeolekustamise protsessi julgeoleku mõiste defineerimisega ohu väljendamise kaudu, panustades seeläbi olemasoleva diskursuse ümberkujundamisesse.

Samas võib julgeoleku väljenduse täidesaatev jõud olemasolevast diskursusest lähtuvaid suhteid kinnistada või ümber kujundada vastavalt sellele, kuidas muutub olemasolev diskursus. See, kuivõrd suudetakse kehtivat diskursust muuta, sõltub olulisel määral sellest, kuidas suhestatakse uued kõneaktid olemasoleva diskursuse suhtes. Stritzel (2007) on seisukohal, et mida paremini ühilduvad kõneaktid olemasoleva diskursusega ja mida tugevama positsiooniga on julgeolekustajad,

seada lihtsam on neil kehtestada oma üksikuid kõneakte domineeriva narratiivina suure auditooriumi ees.

Sellisel viisil saabki välja tuua julgeolekustamise kolm kihti ja jõu taset: kõneakti täidesaatev võimekus, kõneaktide kinnistumine olemasolevasse diskursusesse ning julgeolekustajate positsioonist tulenev võime julgeoleku defineerimisel (vaata joonist 2).

Joonis 2. Julgeolekustamise raamistik (Strizel, 2007)

Kõneakte käsitletakse siin kui keelelist akti ning sellest tulenevat sümboolset tegevust, eeldusel, et erinevatel kõneaktidel on erinev täidesaatev võimekus. Sümboolse tegevusena tuleb siin mõista piltide ja helide võimekust sõnumi edastamiseks. Erinevalt Kopenhaageni koolkonna käsitlusest on Strizel (2007) seisukohal, et ohu mõiste ei tulene mitte ette antud julgeoleku mõiste äärmuslikkusest, vaid luuakse sotsiaalsete protsesside kaudu. Seega ei ole kõneaktide sisu ja nende täidesaatev võimekus kunagi üheselt mõistetav. Diskursus viitab siinjuures diskursiivse praktika ja seda kinnistava kõneakti omavahelistele suhetele, kus kõneakt võib sisaldada ka märke domineerivast diskursusest. Kolmandal tasemel oleva julgeolekustaja puhul on oluline, milline on tema võimekus kõneakti kaudu kehtiva diskursuse kujundamiseks. Selle juures võib arvesse võtta kahte aspekti: kas tegu on poliitilise julgeolekustajaga, kellel on tema

positsioonist tulenev privileeeritud diskursuse kujundamise võimekus, või kaudset mõju omavate julgeolekustajatega nagu ärieliit või survegrupid.

John L. Austini (2011) poolt loodud kõneakti teooria kohta on Balzaq (2005) ja Stritzel (2011) rõhutanud, et julgeolekustamisega seostas selle alles Kopenhaageni koolkond ning seeläbi kunjundati kõneakti teooria Kopenhaageni koolkonna käsitluses julgeolekustamise teooria vundamendiks. See on ka hea näide sellest, kuidas keele uurimine on andud oma panuse julgeoleku teooriate arengusse.

Kõneaktide tegevusele viitavast iseloomust lähtuvalt ongi Austini (2011), Balzaq (2005) ja Stritzel (2011) välja toonud kõneaktide kolm mõõdet:

Lokutiivne kõneakt – väljendatakse mõtet, millel on grammatiliselt õige tähendus, ent mis filosoofilises mõttes võib olla nii tõene, väär, kui ka sisutühi;

Illokutiivne – väljendatakse eesmärgipärast tegu, millegi saavutamiseks. Julgeolekule viitamine tähendaks siin julgeoleku tagamist kuni erakorralise olukorra välja kuulutamiseni;

Perlokutiivne – väljendatakse mõju või tagajärge omavat tegu. Ehk julgeoleku mõistes auditooriumit veendes, pannakse avalikkus olukorda, kus nad peavad midagi tegema. Julgeolekustamise raamistikus tähendaks see, et auditoorium peab julgeolekustaja kõneakti heaks kiitma või tagasi lükkama.

Julgeolekustamise teooria uurimisel võib täheldada, et neid kõneaktide kolme mõõdet ei ole Kopenhaageni koolkond selgepiirilisel esile tõstnud, mida kinnitab ka Stritzel (2011). Samas on seda probleemi käsitlenud Juha Vuori (2008) väites, et julgeolekustamise puhul on tegu illokutiivsete kõneaktidega. Pelga üleskutsega erakorraliste meetmete kasutusele võtuks ei saa veel garanteerida, et tegemist on julgeolekuküsimusega. Arvesse tuleb võtta ka rahulolu tingimusi, mis panevad paika õige keelekasutuse, samas aga ei piisa sellest sotsiaalse edu tagamiseks julgeolekustamisel.

Kui illokutiivse kõneakti puhul on mõju ettearvatav, ei saa seda väita perlokutiivse kõneakti puhul, millest lähtuvalt võib järeldada, et illokutiivse kõneakti puhul on avalikkuse veenmise kaudu võimalik saada heakskiit edaspidiseks ohuga tegelemiseks. Seetõttu täidetakse perlokutiivse kõneakti eesmärk ilma sellele omast

vormi kasutamata. Stritzel on sellele lisanud veel ebastabiilsuse ja otsustamatuse elemendid. Selle kaudu muutub julgeolekustamine ebastabiilseks ja riskantseks perlokutiivse eesmärgi täitmise seisukohalt, sest auditooriumi veenmisel oma tegude legitimeerimiseks peab julgeolekustaja arvesse võtma, et portsess võib tema enda vastu pöörduda. Sellisel juhul lükatakse julgeolekustaja kõneakt ümber ja väheneb tema edasine võimekus julgeolekustajana, mida kinnitab ka Côté (2016). Optimistlikumalt ja riigi seisukohalt vaadates on siin kindlasti abiks strateegilise kommunikatsiooni spetsialistid, kes aitavad tagada, et esitatavad kõnekatid oma eesmärgi täidaks.

Julgeolekustamise teooria aadressil on tehtud erinevaid eetilistest ja moraalsetest seisukohtadest lähtuvaid etteheiteid. Ühena neist võib tuua Huysmansi (1999) väite, et julgeolekust rääkides loovad julgeoleku spetsialistid ka ise kõneakti ja tehniliselt vastab see ka tõele. Nii nagu teiste kõneaktidega, võetakse laiema poliitilise ja akadeemilise diskursuse kujundamisel arvesse ka julgeoleku uuringute käigus ekspertide poolt loodud kõneakte. Huysmans (1999) on selles näinud olulist probleemi, mistõttu ei ole julgeolekustamine tema hinnangul objektiivne. Samas Wæver (1999) on sellise kriitikaga nõus vaid osaliselt, sest tema hinnangul ei pääse kuidagi mööda sellest, et ka julgeoleku eksperdid oma uuringutega kõneakti loovad. Teooriast lähtuvalt toetab magistr töö autor Wæveri seisukohti, sest ka käesolev magistr töö on kõneaktiks. Samas saab selle juures tugineda Taurecki (2006) väitele, et julgeoleku analüütiku poliitiline kallutatatus ei ole julgeolekustamise teooria kasutamise puhul probleemiks, sest kallutatud kriitika ja julgeolekustamise teooriast sõltuvad analüütilised eesmärgid ei ole omavahel võrreldavad ning julgeolekustamise kaudu väheneb oluliselt üksiku kallutatud kõneakti osatähtsus.

Alapeatükis käsitleti kõneakti teooria seisukohti, kus kõneakti võib käsitleda kui poliitilise suunitluse ja seisukohtade väljendust, mille kaudu kujunebki välja julgeoleku diskursus. Tegemist on seega diskursiivse konstruktsiooniga julgeoleku ohust, mis esitatakse kõneakti kaudu (Wæver, 2011). Julgeolekustamise kõneakti saab selgitada kui olukorda, kus julgeolekukeskkond ise ei ole võimeline piiritlema kindlat reaalselt ohtu ja kus avalik pöördumine ise ongi tegevuseks (Buzan, et al., 1998, p. 26). Kõneaktide kaudu viidatakse edasise tegevuse vajadusele ja isegi siis, kui sellistele kõneaktidele ei järgne poliitilist tegevust, on pöördumised avalikkuse

poole olulised, näidates poliitilisi ja maailmavaatelisi seisukohti. Julgeolekustamise teooria seisukohalt on olulised kolm elementi: kõneakt, julgeolekustaja ja auditoorium, kus keskses rollis on kõneakt kui sõnumikandja julgeolekustaja ja auditooriumi vahel. Julgeolekustaja positsioon ja võimekus mõjutada ohu konstrueerimise protsessi sõltub sotsiaalsete ja poliitiliste suhete struktuurist. Mida paremini ühilduvad kõneaktid olemasoleva diskursusega ja mida tugevama positsiooniga on julgeolekustajad, seda lihtsam on neil kehtestada oma üksikuid kõneakte domineeriva narratiivina suure auditooriumi ees (Strizel, 2007). Eelis on poliitilistel julgeolekustajatel, sest neil on juba positsioonist tulenev privileeeritud diskursuse kujundamise võimekus. Kuigi on väidetud, et julgeolekust rääkides loovad julgeoleku spetsialistid ka ise kõneakti (Huysmans, 1999), ei ole julgeoleku analüütiku poliitiline kallutatud julgeolekustamise teooria kasutamise puhul probleemiks, sest kallutatud kriitika ja julgeolekustamise teooriast sõltuvad analüütilised eesmärgid ei ole omavahel võrreldavad ning julgeolekustamise kaudu väheneb oluliselt üksiku kallutatud kõneakti osatähtsus (Taureck, 2006).

1.3 Sisserände ja rändekriisi julgeolekustamine Euroopa Liidus

Kuigi julgeolekustamise teooriale pandi alus 1990. aastatel, võib esimesi kaudseid märke leida juba 1970. aastate Euroopast läbi rändepoliitika karmistamise. Just sellist rände rangemat kontrolli on ette heitnud nii Benam (2011), kui ka Cavlak (2013). Etteheide põhineb arvatavasti Bigo ja Guildi (2005, p. 17) arusaamal, et Euroopa Nõukogu määrusega 1612/68 sätestatud liikmesriikide ja kolmandate riikide õigustega vabaks liikumiseks, pandi alus „Euroopa kindluse“ tekkeks. Sisserände küsimuste ja piiriküsimuste julgeolekustamise eesmärgiks on vältida võimalike ohtude jõudmist Euroopa Liitu (Merheim-Eyre, 2016, p. 105). Ühistel alustel reguleeritud rändepoliitika raamistik loodi 1985. aastal Schengeni lepinguga. Selliselt oli maailma poliitikas tekkinud uus olukord, sest Schengeni lepinguga loodi raamistik Euroopa ühtsele rändepoliitikale, mida juhitakse ja kontrollitakse ühiselt. Samas eristati Schengeni konventsiooni alusel Euroopa Liidu sise- ja välispiir (Bigo, 2009). Siiski ei ole magistr töö autori arvates võimalik tuvastada, et rändepoliitika kujundamisel oleks sisserännet ja julgeolekut omavahel tugevalt seostatud.

Maastrichti lepinguga 1992. aastal võeti kasutusele Euroopa Liidu justiits- ja siseküsimuste (JHA) kolmas samm, kus rändeküsimused said osaks Euroopa Liidu valitsustevahelistes regulatsioonides (Huysmans, 2000). Seega võib magistritöö autori hinnangul Maastrichti lepingut tinglikult lugeda pöördeliseks hetkeks, kus esimest korda hakati sisserännet seostama julgeolekuga. On tõsi, et esialgselt olid sisserändega seotud ohtudeks peamiselt organiseeritud kuritegevus ja inimkaubandus. Lisaks on Huysmans (2000) kinnitanud, et sellisel moel on JHA kolmas samm, Schengeni leping ja Dublini konventsioon osaks Euroopa integratsiooni protsessist, mille käigus karmistunud rändepoliitika ja sotsiaalse konstruktsiooni kaudu käsitletakse sisserännet julgeoleku alase küsimusena. Seega võib Huysmansi käsitluse siduda magistritöö alapeatükis 1.1 kirjeldatud julgeolekustamise protsessiga. Sellest lähtuvalt saab järeldada, et Maastrichti lepingu näol oli tegemist sissreände julgeolekustamisega, kus sisseränne tõusis teisejärgulise küsimuse staatusest poliitiliste arutelude kaudu oluliste julgeolekuküsimuste sekka.

1997. aastal vastu võetud Amsterdami lepinguga muutusid sisserännet puudutavad küsimused aga juba valitsuste üleseks ning sisserände, varjupaiga ja piirikontrolli küsimused tõusid Euroopa Komisjoni pädevusse, mida kinnitab ka Huysmans (2000). Samas tähendas see vaid sisserände küsimuste poliitilise taseme muutust, sest põhilisteks sisserändega seotud ohtudeks jäid endiselt organiseeritud kuritegevus ja inimkaubandus. Siiski oli Euroopas tunda juba suurenevat sisserände survet tollase Euroopa Liiduga piirnevatest riikidest. Kinnituse sellele võib leida 1999. aasta Tampere programmist, millega Euroopa Liidu sisejulgeoleku poliitikas tõusis oluliseks teemaks kontroll välispiiri üle (Léonard, 2010) ning veelgi kinnistati sisserännet turvalisusega. Oluline on tähelepanu pöörata asjaolule, et seoses 1990. aastatel Jugolosaavia lagunemisega kaasnenud konfliktidega tõusis järsult ka rahvusvahelise kaitse taotlejate arv.

Taaskord leiame Benami (2011) kriitikat, et selline otsustusvabaduse nihe Euroopa Liidu tasandi suunas eristab pelgalt eesmärki eristada suuremat „sisemist“ tsooni ning vastandada see ohtlikuma „välimise“ poolega. Selline kriitika on mõistetav, kuna tegu on Euroopa Liitu mitte kuuluva Türgi, ehk Euroopa Liidu suunast vaadatuna kolmanda riigi esindajaga. Siiski, on Eesti ja Euroopa Liidu poolt

vaadates eesmärgiks tagada ennekõike turvaline elukeskkond Euroopa Liidus ja selle liikmesriikides.

Eriti tugeva tõuke sisserände julgeolekustamisele andsid 2001. aastal toime pandud 9/11 terrorirünnakud USAs. Kuigi sündmused leidsid aset hoopis teisel kontinendil, leiti selles ühisosa, mis avaldas suurt mõju ka sisserände julgeolekustamisele Euroopa Liidus. See andis Euroopa riikidele võimaluse julgeolekustada sisserännet läbi suurenenud terrorismiohu. Loomulikult oli see ka täiendavaks motivaatoriks rändepoliitika karmistamisele ning täiendavate kontrollimehhanismide kasutuselevõtuks kogu Euroopa Liidus.

Täiendava põhjuse piirihalduse ja rändepoliitika täiustamiseks andis ka 2015. aasta jaanuaris toimunud terrorirünnak Prantsuse ajalehe *Charlie Hebdo* toimetusele (Bigo, et al., 2015). See aga omakorda kiirendas Euroopa lennureisijate broneeringute infosüsteemi kasutuselevõttu, mille abil on võimalik tuvastada terroristide reisimismustreid (Servent, 2015) lisaks Schengeni infosüsteemi laiendatud võimalustele tabada terrorismis kahtlustatavaid Euroopa välispiiri ületamisel (Bossong & Carrapico, 2016).

Võttes arvesse Euroopa Liidu kodanike liikmesriikide vahelise vaba liikumise põhimõtet, puudutasid karmistatud meetmed ennekõike sisserändajaid kolmandatest riikidest. Sellisel moel tekkinud diskursus keskendub ebaseaduslikkusele, mille all peetakse silmas ebaseaduslikke sisserändajaid ja muid soovimatuid välismaalasi, põhjendab ka sisserändajatele rangema kontrolli ja piirangute seadmist. Sellistele arusaamadele tuginedes on piirivalve ja soovimatute isikute väljasaatmise küsimusi arutatud paljudes Euroopa riikides (Diez & Squire, 2008; Huysmans, 2006; Kaya, 2009).

9/11 vahetu tulemusena võttis Ühendkuningriigi valitsuse otsese reaktsioonina juba mõni kuu hiljem, kiirkorras vastu terrorismi vastase võitluse, kuritegevuse ja julgeoleku seaduse (ATCSA). Nagu ikka saadavad selliseid suuri sündmuseid poliitiliste liidrite kõneaktid. Kõnekaimana kõneaktina on asjakohane esile tõsta leiboristist endise peaministri Tony Blairi kõnet, milles kirjeldati vajadust rändepoliitika karmistamise järele. Ennekõike peeti silmas peamist vabadust – vabadust terrorismist (Blair, 2001).

Võttes arvesse Ühendkuningriigi konservatiivset hoiakut rändepoliitikas ning olukorda, kus Euroopa liidus suurenes varjupaigasüsteemi ärakasutamine, on mõistetav ka Tony Blairi väide, et kaitset tuleb pakkuda neile, kes seda tõepoolest vajavad, aga samas tuleb kaitsta ka varjupaigasüsteemi selle ärakasutamise eest (Blair, 2001).

Kahtlemata lasub Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel kohustus toimivat sisserände süsteemi kaitsta ning ajakohastada, võtmaks vastu uusi väljakutseid nagu seda on tänane rändekriis. Ennekõike on nähtud vajadust reformida Euroopa Liidu kaitsmist võitluses organiseeritud kuritegevuse ja terrorismiga (Blair, 2001).

Tänane USA president Donald Trump, on seisukohal, et Ühendkuningriik tahab säilitada oma identiteeti ning kui neile ei oleks avaldatud survet põgenike vastuvõtuks, ei oleks ka BERXITit (Trump, 2017). Samas on Ühendkuningriik juba 2011. aastast aktiivselt osalenud Süüria sõjapõgenike ümberasustamisse, pakkudes varjupaika üle 5000 sõjapõgenikule (UK Government, 2018). Hiljem näidati üles kindlameelsust ning keelduti vastu võtma juba Euroopasse jõudnud isikuid, eelistades pagulasi Ühendkuningriiki transportida otse Süüriast, mis tegelikkuses tähendas, et Ühendkuningriik jätkab põgenike ümberpaigutamises endisel tasemel (Bossong & Carrapico, 2016).

Tavatult kiiresti tegutseti ka Euroopa Liidus, kus juba päev pärast USAs toimunud terrorirünnakuid esitas Euroopa Nõukogu deklaratsiooni rahvusvahelise terrorismi vastu võitlemise kohta, mis kinnitati juba 21. septembril 2001. Kõik viis selleni, et poliitilises diskursuses traditsiooniliselt seatud piirid terrorismi, sisserände ja varjupaiga taotlejate vahel on muutunud ebamääraseks. See omakorda on viinud julgeoleku käsitluseni, milles kõik need küsimused on omavahelises seoses (Diez & Squire, 2008; Balzacq, 2015).

Boswell (2007) aga esitab vastupidiseid väiteid, mille järgi eksisteerib väga vähe katseid rände julgeolekustamiseks 9/11 järgsetes terrorismivastastes tegevuskavades ning on seisukohal, et rändepoliitikat ei ole julgeolekustatud ootuspäraselt. Peamiseks selgituseks on asjaolu, et hästi organiseeritud terrorismi võrgustike kuvand ei ole vastavuses meeleheitel sisserändajate kuvandiga, kes korrapäratul moel saavad Euroopa lõunapiirile (Boswell, 2007, p. 598). Lisaks

täiendab Koser (2016), et sisserände ja terrorismi vahelist seost ei ole olnud võimalik tuvastada ka 2008. aastal alanud majanduskriisi järel, kus tähelepanu tugevnevalt sisserände survele pöördus hoopis majanduse stabiliseerimisele.

2004. aastal vastu võetud Haagi programmiga jätkati teed rändepoliitika karmistamise suunas. Gökalp Aras (2013, p. 240) leidis, et Haagi programmiga muutus nähtavaks ka sisserände julgeolekustamine läbi Euroopa Liidu diskursuse, sest Euroopa Liidu ühise sisserändepoliitika kujundamise eesmärgiks on kontrollida soovimatuid liiklusvoogusid. 2010. aasta Stockholmi programmi võib lugeda Haagi programmi loogiliseks jätkuks Euroopa Liidu julgeolekuarhitektuuri edasiarendamisel, sest Stockholmi programmis keskenduti veelgi enam piirivalve, andmevahetuse ja politseikoostööle ning julgeolekuasutuste ning sõjaväe koostöö tõhustamisele. Üldmainitud programmide puhul on Kaunert ja Léonard (2010) kinnitanud, et vabadusel, julgeolekul ja õigusel rajatud ala (AFSJ) areng on olnud fookuseeritud julgeoleku tagamisele ning tugineb julgeolekuasutuste ja kaitsealasele koostööle.

Stockholmi programmi puhul aga leiab kinnitust, et see ei hõlma ainult reguleerivaid kitsendusi, vaid erinevalt varasematest Euroopa Liidu programmidest, on sisserändega seotud seisukohad paremini ja selgemalt välja toodud.

Peamiselt on leitud, et tööjõu sisseränne võib toetada konkurentsivõime ja majandusaktiivsuse suurenemist. Tööturu vajaduste täitmise parandamiseks viiakse ellu ühtne sisserändepoliitika ja integreeritakse paremini hinnangud liikmesriikide tööturgudel nõutavate oskuste kohta. (Euroopa Nõukogu 2010/C 115/01, 2010)

Sellest lähtuvalt võib nõustuda Christof Roosiga (2013), kelle arvates on Euroopa Liidu institutsioonide peamiseks ülesandeks kaitsta liidu ühised huvisid. Euroopa ühisturul on suurt rolli ka ühise rändepoliitika kujundamises. Rändepoliitika kasutamist Euroopa ühisturu väljaarendamisel on kinnitanud ka Héritier (1999, p. 76).

Ka Evans (1994) on leidnud, et Euroopa ühisturu puhul tuleb lähtuda Euroopa Liidu aluspõhimõtetest, mis põhinevad võrdsusel ja mitte-diskrimineerimisel. Callovi

(1992) ja Philip (1994, pp. 183-184) on leidnud, et just seetõttu suhtub Euroopa Komisjon sisserändesse väga liberaalselt ning võitleb sisserändajatele võrdsete sotsiaalsete õiguste eest Euroopa Liidus.

Erinevad huvid rändepoliitika kujundamisel on ka nendel Euroopa Liidu liikmesriikidel, kelle peamiseks huviks ei ole ühisturu loomine ja võrdsete õiguste tagamine. Liikmesriikide seisukohalt käsitletakse sisserändest tulenevaid kulusid ja kasu lähtuvalt sellest, milline on sisserändajate taust. Guiraudon (2000) ja Fellmer (2008) on seisukohal, et liikmesriigid kasutavad Euroopa Liidu taset selleks, et piirata soovimatut sisserännet. Liberaalse rändepoliitika ja liidu sisese vaba liikumise säilitamisel Euroopa ühisturu toimimise tagamiseks on ka negatiivne külg. Sisserändajad saavad Euroopa Liitu siseneda liberaalse rändepoliitikaga riikide kaudu ning liikuda edasi riikidesse, kellel on konservatiivsem rändepoliitika. Seega saavad sisserändajad ennast ikkagi sisse seada riikidesse, kuhu neid muidu vastu poleks võetud (Roos, 2013, p. 26).

Liberaalse ja konservatiivse rändepoliitika käsitlemisel tuleb tähelepanu pöörata sellele, et erinevaid käsitlusi rändepoliitika kujundamisel tehtavate kompromisside üle poliitiliste ja majanduslike seisukohtade vahel on akadeemilises kirjanduses halvasti kajastatud (McCollum, et al., 2016).

Euroopa ühisturu toimimise seisukohalt on liikmesriikide oma rändepoliitika kahtluse alla seadnud, kuna niimoodi hakkaksid riigid ise tööjõu vaba liikumist ja ühisturu toimimist pärssima (Roos, 2013, p. 29). Sellise võimaluse piiramiseks peavad konservatiivsema rändepoliitikaga riigid koostööd tegema, sest koostöös tegutsedes saab rändevoogude piiramisel saavutada paremaid tulemusi kui ükski tegutsedes (Ugur, 2007, p. 86). Siiski on Roos (2013, p. 26) leidnud, et tänases Euroopa Liidus on olukord parem ja kirjeldatud ohud realiseerusid peamiselt 1990. aastatel. Ühise poliitika ellu viimine ei oleks mõeldav kui majanduslik kasu ei kaaluks üles kaotust riigi suveräänsuse osas (Moravcsik, 2003). Seetõttu sõltuvalt riskihinnangutest eelistavad liikmesriigid säilitada suveräänsust õigust rändepoliitika kujundamisel (Roos, 2013, p. 34). Riikide konservatiivse rändepoliitika eesmärgiks on kaitsta nende suveräänsust ja julgeoleku huvisid (Bigo & Guild, 2005; Huysmans, 2006; Van Munster, 2009). Seetõttu kalduvad liikmesriikide hoiakud Euroopa Liidu ühise rändepoliitika osas eelistama oma riigi

suveräänsust, ent ainult suveräänsusele ja julgeolekule panustades ei oleks võimalik ka Euroopa Liidu sisene koostöö (Roos, 2013, p. 30).

2015. aastal jõuti Euroopa Liidus kokkuleppele Euroopa Liidu rändekava järgse rahvusvahelise kaitse saanud isikute ümberjagamisel Euroopa Liidu rändekavast tulenevate kvootide osas, mis ennekõike pidi baseeruma Euroopa Liidu liikmesriikide solidaarsusele. Kvoodimehhanismi võtmeks olev arvutuskäik, koosneb neljast mõjuvast komponendist: rahvastik, sisemajanduse kogutoodang (SKT), töötusmäär ja varasem põgenike vastuvõtt. Viimane on siinjuures Eesti puhul üks suurimat mõju avaldav komponent - selle komponendi tõttu on Eestile soovitatud pagulaste arv suurem, kui meie naabritel Lätil ja Leedul, kes mõlemad peavad vastu võtma 700 inimest, kuna näiteks Leedu võttis 2011. aastal Maltalt vastu kümme varjupaigataotlejat. (Rajavee & Himma, 2015)

Rahutused ja loodusõnnetused Lähis-Idas ja Põhja-Aafrikas on viimase kümnendi jooksul sundinud suure hulga inimesi oma kodudest lahkuma ning sellisel moel on vallandunud ka enneolematu põgenikelaine Euroopasse. Põgenike vooluga toimetulek on humanitaarne väljakutse, mis nõuab Euroopa Liidu liikmesriikide ühiseid lahendusi. (Andersen, et al., 2017)

Sisserände väravateks kujunenud Euroopa Liidu piiririigid nagu Kreeka, Itaalia, Hispaania, Malta ja Ungari on tänase rändekriisi raames pidanud väga tugevalt pingutama, et Euroopa suunalisi sisserände voogusid ohjeldada. See asjaolu aga on viinud rahulolematuseni, kuna puudub solidaarsuse Euroopa Liidu ühise varjupaiga ja rändepoliitika osas (Avramopoulos, 2015). Sarnast muret solidaarsuse puudumise üle Euroopa Liidus on väljendanud ka Saksamaa liidukantsler Angela Merkel oma kõnes Saksamaa parlamendis, kus ta väljendas seisukohta, mille järgi ei ole mõeldav, et vaid viis riiki kannavad varjupaigataotlejate vastuvõtu koormat (Deutscher Bundestag, 2015). Kohustuslike pagulaskvootide osas on liikmesriigid üles näidanud erimeelsusi ja vastuseisu. Näitena võib tuua Ühendkuningriigi, kelle hinnangul Euroopa Liidu selline kohustuslik kvootide jagamine solidaarsusele rõhudes õõnestab liikmesriikide püüdeid liikuda efektiivsema rändepoliitika suunas (Gower & Smith, 2015). Samas Poola ja Slovakkia on lähenenud olukorrale teisiti ning nõustunud varjupaika pakkuma vaid kristlastest varjupaigataotlejaile (Wasik & Foy, 2015). Siiski on Euroopa Liidu riikide juhtide debattides keskendutud

sisserändajate jaotuse ja varjupaiga pakkumise asemel hoopis sellele, et takistada sisserändajate voogude jõudmist Euroopasse (Traynor, 2015). Täpsemalt piirata sisserändajate võimalusi liidu territooriumile sisenemiseks ja sinna jäämiseks, eelkõige puudutab see tänaseid varjupaigataotlejaid (Lavenex, 1999; Geddes, 2000; Guiraudon, 2000), ent samas kahjuks ka seaduslikke sisserändajaid (Melis, 2001; Givens & Luedtke, 2004).

Pagulaste ümberjaotamise kava puhul võib selgelt näha, et peale solidaarsusele rõhumise lähtuti ka Stockholmi programmis kirjeldatud arvandmetest. Samas viitab asjaolu, et Eesti nõustus debati tulemusel kahe aasta jooksul vastu võtma 550 pagulast, jällegi Stockholmi programmis kirjeldatud liikmesriigi vajadustele ja võimekustele.

Võttes arvesse tänaseks rändekriisi käigus ennekõike Euroopasse, aga ka Eestisse saabunud pagulaste arvu, siis on mõneti üllatav, et juba Stockholmi programmist võib leida seisukoha, mille järgi rändekriisi ei ole võimalik lahendada ilma eduka lõimumiseta. Stockholmi programmiga kinnitati Euroopa Liidu seisukoht, mille järgi liikmesriikides seaduslikult elavate kolmandate riikide kodanike edukas integratsioon on võtmetähtsusega element, et viia maksimumini sisserändest tulenev kasu (Euroopa Nõukogu 2010/C 115/01, 2010). Seega Euroopa tasandil tehtava koostöö peamiseks eesmärgiks on toetada integratsioonipoliitika tõhustamist liikmesriikides ning luua vajalikke stiimuleid meetmete kasutusele võtuks ja jätkusuutlikkuse tagamiseks. Euroopa Liidu integratsiooni ja rändepoliitika kujundamisel ei lähtuta ainult ühtsetest huvidest, vaid arvestada tuleb kahjuks ka Euroopa Liidu institutsioonide oma bürokraatlike huvidega, mis mitte alati ei pruugi olla kooskõlas ühiste huvidega (Roos, 2013, pp. 22-23). Euroopa Liidu liikmesriigid ise nõuavad rändepoliitika kujundamise reguleerimise õigust, kuna sisseränne mõjutab liikmesriikide majandust ning sotsiaalseid ning kultuurilisi küsimusi riigis (Roos, 2013, p. 40). Lahav on lisanud, et lisaks sellele näitavad erinevad avaliku arvamuse ja sisserände alased uuringud, et rahvas Euroopa Liidus eelistab rändepoliitikat puudutavaid küsimusi lahendada riiklikul tasandil (Lahav, 2004, p. 79). Kuna Euroopa Liidu ühine rändepoliitika võib olla vastuolus valijate tahtega, kannavad sellisel juhul vastutust rahvuslikud erakonnad, mille tõttu on ühtse rändepoliitika kujundamine Euroopa Liidus sõltuvuses erakondade

poliitilisest tahtest ning suuremaid muutuseid on raske sisse viia (Roos, 2013, p. 40). Siin jagunevad poliitilised eelistused kaheks, ühed eelistavad ekspansiivset rändepoliitikat, teised aga konservatiivset (Roos, 2013, pp. 21-22).

Sisserändajate õiguseid ja juurdepääsu riigi territooriumile peetakse avalikkuse poolt probleemiks, mille lahendamine on ülesandeks poliitikutele (Roos, 2013, p. 39). See annab võimaluse erinevatele erakondadele sisserände probleemide politiseerimiseks (Lahav, 2004, p. 97). Selliselt saavad erakonnad rahva seas levivaid sisserände vastaseid hoiakuid võimendada ja poliitiliste arutelude teemaks tõsta. Messina ja Thouez ning Givens ja Luedke on leidnud, et piirava rändepoliitikani võib viia populistlike paremerakondade või keskparteide viljeletav poliitika (Messina & Thouez, 2002; Givens & Luedtke, 2004). Tähelepanu tuleb pöörata ka sellele, et riikide rassismi ja ksenofoobia vastane poliitika ning ajalooline ja poliitiline taust, mille kaudu rassism ja ksenofoobia esile on kerkinud, erineb Euroopa Liidu liikmesriikides märkimisväärselt (Huysmans, 2000). Seega, erinevad ka pagulaste vasaste hoiakute väljakujunemise motiivid riikides. Kui ortodoksses Kreekas osutus religioon peamiseks pagulaste vastaste hoiakute väljakujunemise teguriks (Karyotis & Patrikios, 2010), siis Türgi puhul selline paralleel ei ilmnenu. Türgi puhul torkab enam silma asjaolu, et seni kuni kasvab sisserännanute hulk Türgis, vähendab see ka Türgi kogukonnale omast külalislahkust ning esile kerkivad diskrimineerimine ja ksenofoobia (Gökalp Aras, 2013).

Schengeni lepingu vastuvõtmisest alates on Euroopa Liidus püütud sisserännet ja varjupaigapoliitikat eksternaliseerida koostöös liiduga piirnevate kolmandate riikidega. Nii saigi 2005. aastal loodud Euroopa Liidu piirivalve agentuuri FRONTEX peamiseks ülesandeks vahetu koostöö ja koostöö koordineerimine kolmandate riikidega (Perkowski, 2012). Samas Menjívar (2014) peab Euroopa Liidu rände- ja piirivalve poliitika eksternaliseerimist lausa sümptomaatiliseks, millele Gökalp Aras (2013, p. 255) lisab juurde süüdistuse, et Euroopa Liidu rändepoliitika raames tekkinud sisserände „kaugjuhtimine“ on osutunud võimalikuks läbi kolmandate riikidele avaldatud poliitilise surve kaudu. Euroopa Liidu poolt vaadatuna on selline poliitiline lähenemine täiesti eesmärgipärane, kui eesmärgiks on tagada Euroopa Liidu julgeolek ja vaba liikumine, mis magistritöö

autori arvates toetaks võimalust rahvusriigi säilitamiseks Euroopa Liidu liikmesriikide koosseisus.

Benam (2011) aga on leidnud, et praeguseks on jõutud ajajärku, kus euroopastumine ja julgeolekustamine käivad käsikäes, luues uusi mehhanisme ning eksternaliseerides rändepoliitikat selleks, et takistada soovimatut rännet Euroopa Liidu suunas. Selline eksternaliseerimine on loodud läbi tagasivõtulepingute ja finantsabi kolmandatele riikidele. Tagasivõtulepingute kasutamine rändepoliitika meetmena võeti tegelikkuses kasutusele juba Amsterdami lepinguga, ent nende tegelikku väärtust näeme me alles tänases rändekriisis. Tagasivõtuleping tähendab, et Euroopa Liidu liikmesriikidel on õigus, seadusliku aluseta oma territooriumile saabunud kolmandast riigist pärit isiku tagasi saatmiseks oma elukohariiki või transiitriiki vastavalt tagasivõtu lepingutele. Kuigi Benam (2011) ja Gökalp Aras (2013) on Euroopa Liidu käitumise suhtes kriitilised, siis Euroopa Liidu nägemust esindavad Brady ja Parkes (2015) kirjeldavad Euroopa Liidu seisukohast lähtuvalt, et tagasivõtulepinguid ei suruta kellelegi peale ja nende sõlmimist Ida-Euroopa ja Vahemere lõunaosa riikidega kompenseeritakse partnerlussuhete ja viisalihtsustuslepingutega. See aga viitab sellele, et AFSJ raames on lisaks turvalisusele tõusnud Euroopa Liidu oluliste küsimuste hulka ka mobiilsus.

Praegune rändekriis on Euroopa Liidu riikidest esiplaanile tõstnud Saksamaa ja nende liberaalse rändepoliitika. Selle kohta avaldas jaanuaris 2017 oma arvamust ka vastne USA president Donald Trump, kes on süüdistanud Saksamaa liidukantslerit Angela Merkelit sõjapõgenike vabas vastuvõtmises, millega ohustatakse stabiilsust Euroopas. Donald Trumpi arvates on Angela Merkel teinud väga katastroofilise vea kõikide illegaalide vastu võtmisega (Trump, 2017), kuna sisserändajate massist on raske tuvastada nende tegelikku tausta. Lisaks võib debatist leida seisukoha, mille järgi tahavad inimesed ja riigid ennekõike säilitada oma identiteeti, nende hulgas ka Ühendkuningriik.

Selliseid sisserände julgeolekustamise uurimusi, mille keskmesse oleks asetatud Saksamaa on äärmiselt vähe ning neil puudub sidusus Ühendkuningriigiga. Võrreldes Saksamaa ja Ühendkuningriigi rändepoliitika traditsioone, on näha, et mõlemas riigis on sisserännet julgeolekustatud sarnaselt, seoses terrorismiga.

Lisaks liigutakse neis riikides traditsiooniliselt erineva kodakondsuspoliitika ühtlustamise suunas. (Diez & Squire, 2008)

Samale järeldusele kodakondsuspoliitika ühtlustumise osas on jõudnud ka Kaya (2009) oma „Julgeolekustamise ajastus“, kus muuhulgas käsitletakse ka asjaolu, et rändest on saanud hirmu ja ebastabiilsuse allikas lääne riikides. Siiski, mitte kaua aega tagasi oli see pigem rahulolu ja õnne allikaks (Kaya, 2009, pp. 14, 201).

Kui käesolevas alapeatükis kirjeldatu Eesti konteksti asetada, siis Eesti oma konservatiivsema rändepoliitikaga sarnaneb pigem Diezi ja Squire (2008) kirjeldatud Ühendkuningriigile, kus põhjendatud varjupaiga taotlustele ära ei öelda. Kuna Eesti julgeolekugarantiid on sõltuvuses Euroopa Liidu ja NATO liikmesriikide solidaarsusest, siis on mõisteta, et solidaarsusele tuginedes on Eesti 22. septembril 2015. aastal sõlmitud kokkuleppe järgi nõustunud Euroopa Liidu rändekava raames kahe aasta jooksul vastu võtma 550 rahvusvahelise kaitse saanud isikut. 21. aprilli 2017 seisuga oli Eestisse ümber paigutatud 142 inimest (Vabariigi Valitsus, 2017), neist üks Iraagi perekond läks vabatahtlikult tagasi kodumaale, 31 inimest on Euroopas reisil ning kaks vahi all (BNS, 2017).

Rahvusvahelise kaitse saanud isikute ümberpaigutamisel Eestisse eelistatakse võimalusel inimesi, kellel on kõige suurem potentsiaal Eesti ühiskonnas edukalt kohaneda ja hakkama saada, samuti haavatavaid gruppe (nt orvud, üksikemad, alaealised, piinamise ohvriks langenud naised) ja perekondi (Siseministeerium, 2016). Menetluste käigus kontrollitakse rahvusvahelise kaitse taotlejate tausta ning kui tuvastatakse, et inimene on võimalikuks ohuks Eesti avalikule korrale või sisejulgeolekule, on riigil sellisel juhul õigus keelduda sellise isiku vastuvõtmisest.

Sõltumata sellest, kuidas saavad rahvusvahelise kaitse saanud isikud Eestisse sobivad, tekitab see kohalikus elanikkonnas võõristust, mida oli väga selgelt näha 2015. aasta sügisel Vao külas asuva varjupaigataotlejate majutuskeskuse otsaseina süütamisest kui ka Valgas Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna (EKRE) ja Rahva Ühtsuse Erakonna (RÜE) poolt korraldatud pagulaste vastased meeleavaldustest. 2016. aasta alguses laienes Eestisse varasemalt Soomes tegutsenud pagulasvastane liikumine „Odini sõdalased“, kelle plaaniks oli tänaval patrullida ja kaitsta rahvast pagulaste eest. Tänapäevaks on selge, et hirm pagulaste ees ei ole põhjendatud ning

samuti on 2016. aastaseisuga terrorismiohu tase Eestis püsinud madal (Kaitsepolitseiamet, 2017).

Euroopa Liidus ja selle liikmesriikides võib täheldada tõsist muret Euroopa suunas liikuva inimmassi suhtes. Kuna enamik ebaseaduslikke sisserändajaid on Euroopasse jõudnud võltsitud viisade ja muude dokumentide kasutamise abil, on ka poliitiline ja meedia tähelepanu pööratud just ebaseadusliku sisserände suunas (De Bruycker, et al., 2013). Kuigi oma kodust lahkumise põhjuseks on sageli erinevad relvakonfliktid, tuleb kindlasti arvesse võtta ka võimalust, et kodust lahkutakse vaesuse pärast. Siiski on tänase rändekriisi valguses eeldatud, et enamuses ei ole tegemist võõrtöajõu ja majanduspõgenikega, vaid et enamik neist kvalifitseerub pagulase staatusesse (Day, 2015).

Nagu juba käesolevas alapeatükis selgus (lk. 24), ei ole sisserände ja terrorismi vahel selget seost, seega on magistritöö autori arvates sisserände julgeolekustamisel vaja enam tähelepanu pöörata võimalikele etnopolitiilistele konfliktidele lähtudes postsovetliku Eesti riigi ja rahvuse ülesehitamisest (Lokk, 2015). Lisaks tuleb võõraviha ilmingute mõistmisel arvesse võtta Eesti lähiminevikku (Mälksoo, 2009; 2015) seoses suure hulga sisserändajate saabumisega Nõukogude Liidu päevil.

Eestisse saabunud rahvusvalise kaitse saanud isikute valikul ja tulevasel lõimumisele Eesti ühiskonda ei tohiks ära unustada ka nende endi tausta. Kuigi õnneks ei ole kõik inimesed sarnased, kõlab siiski hoiatavalt näide islami kasvatuses Süürias, kus lähtutakse põhimõtetest, et araabia rahvas moodustab kultuurilise terviku ning mistahes erinevused, mis seelses keskkonnas eksisteerivad, on juhuslikud ja tähtsusetud ja need kaovad araabia eneseteadvuse ärkamisega. Lisaks saab rahvuslik side olla ainsaks araabia riigis eksisteerivaks sidemeks, mis kindlustab harmoonia kodanike vahel, sulatades nad ühtse rahvuse sulamiks ning võideldes kõigi muude vormide ja kildkondadega, nagu usu-, sekti-, hõimu-, rassi ja piirkonnaerinevused. (van Dam, 1996, p. 15).

Samas on Euroopa Liidus ka hulk selliseid riike, kes jätkuvalt näitavad üles vastuseisu ühise varjupaigasüsteemi ülesehitamisele. Kõige eredamaks näiteks on Ungari, kus otsustati piiri kaitseks nelja meetri kõrgune traataed ehitada ning ebaseadusliku sisserände kriminaliseerimisega (Bossong & Carrapico, 2016).

Alapeatükis anti ülevaade sisserände julgeolekustamisest Euroopa Liidus, kus sisserände ja piiriküsimuste julgeolekustamise eesmärgiks on vältida võimalike ohtude jõudmist Euroopa Liitu. Schengeni konventsiooni alusel eristatud Euroopa Liidu sise- ja välispiiri ning Euroopa Liidus ühistel alustel reguleeritud rändepoliitikat on vaja selleks, et kaitsta Euroopa Liidu põhialustest tulenevat liidu sisest vaba liikumist liikmesriikide kodanikele. Samas on sisserände julgeolekustamine toimunud peamiselt organiseeritud kuritegevuse ja inimkaubanduse kaudu. Terrorism ilmus sisserändega seotud julgeoleku ohtude hulka seoses 2001. aasta 9/11 terrorirünnakutega USAs. Euroopa ühisturu seisukohalt on rändepoliitika kujundamisel erinevad huvid ka liikmesriikidel, kelle peamiseks huviks ei ole mitte ühisturu loomine ja võrdsete õiguste tagamine ning sisserändest tulenevaid kulusid ja kasu käsitletakse lähtuvalt sellest, milline on sisserändajate taust. Samas, ei oleks ühise poliitika ellu viimine mõeldav kui majanduslik kasu ei kaaluks üles kaotust riigi suveräänsuse osas, mille tõttu eelistavad liikmesriigid riskihinnangutest sõltuvalt säilitada oma suveräänsust õigust rändepoliitika kujundamisel.

2. SISSERÄNDE JULGEOLEKUSTAMINE EESTIS POLIITILISTE KÕNEAKTIDE PÕHJAL 2014-2016

2.1 Uurimistöö metoodika ja valim

Käesolev magistritöö on empiiriline uuring, kus uurimisstrateegiaks on valitud juhtumiuuring. Uurimisstrateegia valikul on lähtunud ka magistritöö teoreetiliseks aluseks olevast julgeolekustamise teoriast ning asjaolust, et vahe sisserände julgeolekustamise ja de-julgeolekustamise vahel ei ole selgepiiriline. Seega on tuginetud Robert K. Yini käsitlusele, mille kohaselt on juhtumiuuring empiiriline uurimismeetod, mis uurib süvitsi kaasaegset nähtust reaalse elu kontekstis, eriti kui piirid nähtuse ja konteksti vahel ei ole ilmsed (Yin, 2014, p. 18).

Lisaks sellele on oluline, et juhtumiuuring on uurimisstrateegiana hästi sobiv just tänapäevaste sündmuste uurimisel, kus uurijal on kontroll nähtuste üle kas vähene või puudub üldse. Juhtumiuuringu uurimisstrateegia kasutamise eesmärgiks on avardada teadmisi üksikindiviidide, gruppide, organisatsioonide, sotsiaalkeskonna, poliitika ja nendega seotud nähtuste osas, tuginedes sealjuures tõendusallikale. (Yin, 2014, pp. 4-14)

Magistritöö mõistes tähendab see pagulaste saabumist ja sisserände julgeolekustamist käimasoleva rändekriisi kui klassikalise julgeoleku raamistikku mitte mahtuva nähtuse puhul. Magistritöö autor on siinjuures vaid üheks indiviidiks, kellel puudub võime poliitikute sisserännet puudutavate väljaütlemiste suunamiseks ning veelgi enam rändepoliitika kujundamiseks. See aga on ennekõike eeliseks uurija neutraalsuses säilitamisel.

Uurimismeetodite valik sõltub suuresti kolmest järgnevast tegurist: uurimisküsimustest, millist võimu omab uurija uuritavate sündmuste üle ning juhtumi uudsusest võrreldes ajalooliste sündmustega (Yin, 2014). Neid tegureid arvesse võttes on tehtud magistritöö mahu tõttu kompromiss vaid uudsuse võrdlemisel ajalooliste sündmustega. Rahvastiku ränne ei ole iseenesest midagi uut, sest erinevatel põhjustel on inimesed ikka mööda maailma ringi rännanud (Castles & Miller, 2003), ent massilisemad rändepisoodid on olnud pigem seotud erinevate konfliktidega. Võrreldes lähiajalooa tõusis põgenike arv tänase rändekriisi

tasemele 1992. aastal Bosnia ja Serbia vahelise relvakonflikti tulemusena (OECD, 2015).

Bhattacharjee (2012, p. 6) on välja toonud teaduslike uurimuste kolm erinevat eesmärgist sõltuvat tüüpi: uuriv, kirjeldav ja selgitav. Uurivat tüüpi kasutatakse juhul, kui on tegu uue, varem uurimata või väga vähe uuritud nähtusega, luues nii vundamendi tulevasteks uuringuteks (Bhattacharjee, 2012). Selline uurimuse tüüp vastab Yini (2014, p. 10) järgi küsimusele „mis“. Kirjeldav uuringu tüüp aga sisaldab mingi nähtuse vaatlust ja põhjalikku dokumenteerimist (Bhattacharjee, 2012), mis on võrreldes teiste uuringutega põhjalikumad ja usaldusväärsemad ning sellist uuringu tüüpi saab kasutada vastamaks küsimustele „mis“, „kus“ ja „millal“ (Yin, 2014). Selgitavat tüüpi uurimuse puhul on nimest tulenevalt vaja selgitada uuritava nähtuse või sündmuse olemust püüdes vastata küsimustele „miks“ ja „kuidas“, kui uurija fookus on suunatud mõnele reaalses elus kulgevale sündmusele või nähtusele (Yin, 2014, p. 10).

Käesoleva magistritöö puhul on seega tulenevalt püstitatud eesmärgist tegu selgitavat tüüpi uuringuga, kus püütakse vastata küsimusele kuidas on Eestis sisserännet julgeolekustatud ja de-julgeolekustatud ning kuidas on sisseränne, rändekriis ja pagulaste saabumine Eestisse konstrueeritud julgeolekuohuna.

Magistritöö raames läbi viidud empiirilise uuringu puhul on magistritöö autor kasutanud juhtumiuuringu lähenemist, kus uuringu läbiviimisel lähtutakse küsimustest „miks“ või „kuidas“ ning kus uurija eesmärgiks on kontrollida mõnda käimasolevat sündmust või kui uuringu fookus on suunatud mõnele reaalse elu kontekstis kulgevale nähtusele (Yin, 2014, p. 10). Sellistele kriteeriumitele vastab ka rändekriis, mis aastal 2017 ei ole kaugeltki veel läbi.

Sarnaselt ajaloolisele uurimismeetodile tugineb ka juhtumiuuring sarnastele tehnikatele nagu näiteks dokumendianalüüsile, aruannetele ja materiaalsetele tõenduslikele esemetele. Ajakohasuse tõttu aga on viimase eeliseks parem juurdepääs erinevatele allikatele, sealhulgas ka neile, mis tavaliselt pole kättesaadavad ajalooliste sündmuste puhul – näiteks võimalus läbi viia vahetatud sündmuse vaatlust ja intervjuuerida asjassepuutuvaid isikuid (Yin, 2014).

Magistritöö raames läbi viidud uuringu jaoks on sellest lähtuvalt valitud dokumendi analüüs.

Siiski on Flyvbjerg (2006) ja Stake (1995, pp. 85-86) juhtumiuuringut kaitstes seisukohal, et üksikute juhtumite üldiste joonte kaudu on võimalik ajakohastada varasemaid üldistusi. Sellele saab lisada ka Yini (2014, pp. 20-21) täpsustus, et juhtumiuuringute puhul on üldistus võimalik sarnaselt eksperimendile teoreetilise raamistiku ulatuses, ent siiski mitte kogu populatsioonile. Sellest tulenevalt ei ole ka magistritöö raames läbiviidud kõneaktide analüüsi tulemustest laiapõhjalisi üldistusi võimalik teha, sest põhieesmärgiks on sisserände julgeolekustamise nähtuse uurimine. Sisserände julgeolekustamine erinevates riikides võib olla lähtuvalt riiklikest huvidest, geopoliitilisest asukohast ja ajaloost vägagi erinev.

Empiirilise uuringu jaoks koguti uuritavate andmetena Vabariigi Valitsuse koosseisu kuuluvate liikmete kõneakte, mis puudutavad sisserännet ja pagulasi ajavahemikul 2014-2016. Peamise osa neist moodustasid esmased allikad Valitsuse pressikonverentsi ja Riigikogu koosolekute stenogrammide näol. Lisaks ka teisejärgulised andmed nagu valitsuse ja erakondade ametlikud pressiteated.

Kvalitatiivsete uurimuste puhul, kus uuritakse hiljutisi või käimasolevaid protsesse, peetakse kõige olulisemaks allikaks ennekõike intervjuud, kuna selliselt kogutud info on ajakohane ja ainulaadne (Yin, 2014) ning tulenevalt intervjuueeritavate hulgast on võimalik leida juhtumi kohta erinevaid arusaamasid Stake (1995, p. 64). Samas tuleb intervjuude kasutamise puhul langetada valik struktureeritud ja struktureerimata lähenemise vahel (Roulston, 2010, p. 14). Reeglina eelistatakse poolstruktureeritud intervjuusid, kus on paika pandud põhiline struktuur ja vastavalt intervjuu käigule on võimalik esitada asjakohaseid küsimusi spontaanselt kogu intervjuu ajal.

Siinkohal aga tekkis Vabariigi Valitsus pressikonverentside ja Riigikogu koosolekute stenogrammide uurimisel tähelepanek, et neis käsitletu on väga sarnane intervjuude kasutamisega. Kõneallikate uurimisel, kus enamuse kogutud andmetest moodustasid pressikonverentside ja koosolekute stenogrammid, ilmnes huvitav paralleel poolstruktureeritud intervjuude kasutamisega. Sarnasus seisneb nimelt sellest, et koosolekul arutelupunktide kirjeldamine oli väga sarnane

struktureeritud intervjuule, kus anti vastused põhilistele teemakohastele küsimustele. Seevastu laiemat auditooriumi esindavatel ajakirjanikel ja Riigikogu liikmetel on alati võimalus esitada täiendavaid küsimusi. Ennekõike olid ajakirjanike osalusel toimuvad Vabariigi Valitsuse pressikonverentsid need, mille puhul oli näha vabamat õhkkonda.

Juhtumiuuringu kõneaktide analüüsi valimi moodustasid Eesti Vabariigi Valitsuse liikmed erinevatest valitsuse koosseisudest ajavahemikul 2014-2016. Selle perioodi kohta koguti 122 Vabariigi Valitsuse liikmete seisukohti sisaldavat allikat, mille baasil on võimalik eristada 155 erinevat kõneakti. Kõikidest kõneaktidest 119 puhul oli tegu esmase allikaga stenogarammide näol ning 36 olid pressiteated ehk teised allikad. Kõneaktide analüüs viidi läbi kvalitatiivsete andmete analüüsi tarkvaraga NVivo 11. Kõneaktide sisu analüüsi tulemuste osas esitatakse olulisemaid illustreerivaid tsitaate intervjuudest ning analüüsi põhjal esitatakse uuringu üldised järeldused ning ettepanekud stabiilse julgeolekukeskkonna tagamiseks.

Magistritöö andmeanalüüsi meetodiks oli valitud kvalitatiivne sisuanalüüs (Saldaña, 2015, p. 9), mille järgi on uuringu tulemuste analüüsimiseks ja hilisemaks esitamiseks moodustatud kategooriad ning neid kategooriaid iseloomustavad koodid. Kategooriad tulenevad magistritöö uurimisküsimustest, peamistest teoreetilistest seisukohtadest ja kõneaktide analüüsi tulemustest ning on koondatud teemade kaupa vastavalt uurimisküsimustele ja uuringu käigus avastatud tähelepanekutele. Andmeanalüüsi raames kujunes välja 5 kategooriat: julgeolekuohud, piiritletavad objektid, stabiliseerimiseks kasutatavad meetmed, täiendavad väljakutsed ja võimalused ning kirjeldatud kategooriatega seonduvad kokku 113 koodi (vt Lisa 1 Analüüsi kategooriad ja koodid). Magistritöö juhtumiuuringu raames on tulemused esitatud vastavalt uurimisküsimustele analüüsiva tekstina, mida on illustreeritud asjakohaste tsitaatidega ja seostatud teoreetiliste seisukohtadega.

2.2 Kõneaktide sisuanalüüsi tulemused

Magistritöö eesmärgiks on välja selgitada, kuidas on sisserännet, rändekriisi ja pagulaste Eestisse saabumist julgeolekustatud ning kuidas on need teemad Eesti poliitilises diskursuses ohuna konstrueeritud. Magistritöö eesmärgi saavutamiseks tuli läbi kõneaktide analüüsi leida vastused uurimisküsimustele milliseid julgeoleku ohtusid ja kaitstavaid väärtusi on käsitletud Valitsuse liikemete kõneaktides.

Kokku viidati uuritud kõneaktides erinevatele sisserände, rändekriisi ja pagulaste Eestisse ümberpaigutamise seonduvatele julgeolekuohtudele 72 korral, millest ligi kaks kolmandikku esinesid 2015. aastal kui rändekriisi ka Eestit otsesemalt puudutama hakkas. Eesti seose puhul on magistritöö autor silmas pidanud 22. septembril 2015 Euroopa Liidu riikide ministrite poolt kokku lepitud Euroopa Liidu rändekava, mille raames otsustati Euroopa Liidu liikmesriikide vahel ümber paigutada 160 000 inimest, neist 550 Eestisse kahe aasta jooksul.

Samas oli 2016. aastal ohtudele viitamine langenud poole võrra võrreldes eelmise aastaga ning 2014. aastal esines vähe sisserände ja rändekriisiga seonduvatele ohtudele viitavaid kõneakte. 2014. aasta kõneaktide sisu seisukohalt oli tegu peamiselt kaudsete ja tulevikku ennustavate viidetega sisserände ja rändekriisiga seonduvatele ohtudele. See on selgitatav sellega, et 2014. aastal ei olnud suurema hulga sisserändajate saabumine Eestisse veel päevakorral. Peamisteks ohtudeks osutusid kõneaktide põhjal ksenofoobia, inimkaubandus, terrorism, ebaseaduslik ränne ning sisserände surve. Samas tuleb tähelepanu pöörata ka süsteemi väärkasutamisele ja radikaliseerumisele.

Kõige enam esines kõneaktides viiteid ksenofoobiale ehk hirmule võõramaalaste vastu. Neist ühe olulise suuna moodustas vajadus kaitsta usaldusväärse ja alati solidaarse Eesti kuvandit Euroopa Liidus ja NATOs. Seetõttu on Eesti pidanud Euroopa Liidus minema kompromissile ning ei saa keelduda oma abistava käe ulatamisest ühise mure lahendamisel. Vastates EKRE fraktsiooni arupärimisele, milles Valitsust süüdistati julguse puudumises, et Eesti huvide kaitseks väla astuda, kutsus Peaminister Taavi Rõivas Riigikogu liikmeid üles konstruktiivsele arutelule Eesti osaluse üle Euroopa Liidu rändekavas, võimaliku kõrvalejäämise puhul aga:

„[...] me demonstreerime ennast viha ja ebatolerantsuse väljendajatena [...] Väga paljude jaoks on kindlasti paha kuulata selliseid mõttevälgatusi, mis näitavad Eestit suletud, ebatolerantse, vihkamist õhutada riigina.“
(Riigikogu, 2015e)

Euroopa Liidu rändekavaga kindlaks määratud Euroopa Liidu piiririikidesse kogunenud põgenike ümberjagamiseks teiste liikmesriikide vahel on tekitanud pagulaste vastased hoiakud, millele pööras tähelepanu ka kaitseminister Sven Mikser:

„Ma väga loodan, et see debatt ei vii selleni, et tegelikult meie muutume neile Eestisse juba saabunud või tulevikus saabuvatele pagulastele palju ohtlikumaks kui nemad ühel või teisel viisil on, olgu meie kultuurile või õiguskorrale.“ (Vabariigi Valitsus, 2015)

Pingete kasvuga seoses võis kõneaktides järjest enam täheldada üleskutseid rahu ja väärikuse säilitamisele, mida teiste hulgas on rõhutanud ka sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna:

„[...] mitte alluma sellistele vihakõnedele. Siin kasutatakse ära lihtsalt paanika külvamist, hirmu külvamist.“ (Vabariigi Valitsus, 2015)

Seoses Vao külas asuva varjupaigataotlejate majutuskeskuse otsaseina süütamisega 2015. aasta sügisel ilmnunud pingete tagajärgi kajastas kõneaktides parima näitena sotsiaalkaitse minister Margus Tsahkna:

„Tegu on minu hinnangul jõhkra provokatsiooniga, millel oleks võinud olla väga karmid tagajärjed inimohvrite näol.“ (Vabariigi Valitsus, 2015)

Samas on peaminister Taavi Rõivas Vao külas juhtunuga seostanud ksenofoobia radikaliseerumisega:

„Eesti võib peagi taas seista silmitsi põgenike vastuvõtmise küsimusega, mis on juba esile kutsunud radikaalsuse ilminguid.“ (Riigikogu, 2015g)

Olukorra tõsidusest võis aimu saada peaminister Taavi Rõivase teisest avaldusest, milles ta sidus Vao keskuses juhtunu avaliku korraga ning vajadusega erakorraliste meetmete rakendamiseks:

„Tegemist on väga jõhkra kuriteoga, millesse tuleb väga tõsiselt suhtuda. Loomulikult on meil põhjust väga hoolega üle vaadata ka võimalikud turvameetmed - kas on põhjust ja võimalik neid veel täiendavalt tugevdada. Kuigi ma tean, et on juba ka samme astunud, siis igal juhul me peame ka sellele reageerima.“ (Vabariigi Valitsus, 2015)

Lisaks laienes 2016. aasta alguses Eestisse pagulasvastane liikumise „Odini sõdalased“, mille kohta ka Vabariigi Valitsuse erinevaid seisukohti väljendas. Kõige paremini on olukorda kirjeldanud siseminister Hanno Pevkur:

„Nii et kui keegi hakkab tegema mingisugust omavolilist patrullimist, siis ka omavolilise patrullimise puhul peab arvestama seaduses toodud nõuetega. [...] Aga kui sellega kaasneb ebaseaduslik jälitustegevus või sellega peaks kaasnema mingisugune vägivald, siis siin kindlasti politsei sekkub ja sekkub koheselt.“ (Vabariigi Valitsus, 2016)

Pagulaste vastased hoiakud on puudutanud kahjuks ka seaduslikke sisserännanuid, nende hulgas ka Eesti julgeolekut toetavaid liitlassõdureid, sellele on viidanud töö- ja terviseminister Jevgeni Ossinovski:

„[...] minu meelest see, millest on nüüd rääkinud õhuväe ülem, näitab, et nendel sõnadel on selgelt ka mõju ja kaal ja see ei ole üldse Eesti jaoks positiivne.“ (Vabariigi Valitsus, 2015)

Minister Ossinovski kaitses sellega Õhuväe ülema Jaak Tarieni sekkumist avalikku debatti Facebooki postituse kaudu, mille eesmärgiks oli kahtlemata kaitsta Eesti riiklike huve. Ennekõike julgeolekut ja selle tagamist toetavaid liitlassõdureid. Seega on Eesti riigi positiivne kuvand oluline ka riigikaitse ja liitlassuhete seisukohalt, millest annab tunnistust kaitseminister Hannes Hanso vastus EKRE fraktsiooni arupärimisele:

„Vihakõne, sallimatusele üleskutsumine ja inimeste sildistamine ei ole kindlasti kooskõlas sellise organisatsiooni nagu NATO põhiväärtustega.“

(Riigikogu, 2015f)

Minister Hanso näeb vajadust toetada riigi julgeolekut, milles on pingestavas olukorras järjest suurem roll liitlasriikidel ning nende kohalolu huvides on Eesti positiivsel kuvandil kaalukas roll.

Samas on peaminister Taavi Rõivas andnud kõige ülevaatlíkuma pildi ksenofoobia käsitlemisest, millistest väärtustest lähtutakse ning mis suunas Eesti liikuma peab:

„Inimlik kaastunne, üldhumanistlikud väärtused ja ka solidaarsus meie liitlastega on pagulaste teema puhul loomulikult juhtmotiivid. [...] innovatsiooni vältimatu eeldus on tolerants teistsuguse vastu. [...] Seda enam peame üritama suhtuda austusega nende kandjate "teistsugususse", kui see ei hálbi, loomulikult, meie ühiselu reeglitest. Rassismil ega ükskõik millisel teisel vihal ei ole aga mitte mingisugust õigustust ega ka kooskõla meie enda ühiselu reeglitega.“ (Riigikogu, 2015d)

Vajadust võidelda inimkaubandusega ja kaitsta inimelusid kirjeldab kõige paremini peaminister Taavi Rõivas oma avalduses:

„On arutatud ka võimalust minna juba Põhja-Aafrika rannikule paate hävitama, selleks et inimesed ei peakski üldse eluohtrlike sõiduvahenditega teele asuma.“ (Riigikogu, 2015e)

Kahtlemata sobib peaministri avaldusele täienduseks siseminister Hanno Pevkuri avaldus, milles kirjeldatud meetmete rakendamise väljakutsena on esile tõstetud rahvusvahelise õiguse küsimus:

„[...] ettepanek puudutab väga tugeva mandaadiga inimkaubitsejate kasutatavate aluste hõivamist ja hävitamist. Selle koha pealt kindlasti arutelud peavad jätkuma ja siin on küsimus rahvusvahelises õiguses, selles, millise mandaadiga Euroopa Liit saab selliseid tegusid teha.“ (Vabariigi Valitsus, 2015)

Kõige ülevaatlikumalt on Euroopa Ülemkogu ja Eesti Vabariigi valitsuse seisukohad inimkaubanduse vastase võitluse teemal välja toodud Vabariigi Valitsuse pressiteates:

„Inimkaubanduse vastases võitluses on esmaoluline tõkestada kuritegelike võrgustike tegevust, võtta kuritegude toimepanijad vastutusele ning arestida nende vara [...] Ebaseaduslike rändevoogude ennetamiseks tuleb suurendada toetust lähteriikidele, ennetamiseks võimalike rändajate juurdepääsu Vahemere kallastele. Samuti tuleks peamistesse riikidesse lähetada Euroopa rändeküsimuste ametnikke, et koguda teavet ja kooskõlastada tegevust. Merepiiri haldamise ning otsimis- ja päästeoperatsioonide alase suutlikkuse suurendamiseks tuleb teha koostööd piirkondlike partneritega.“ (Vabariigi Valitsus, 2015)

Samas on eeltoodu oma avalduses ühe lausega kokku võtnud peaminister Taavi Rõivas:

„Kõige olulisem on toetada surve all olevaid riike ning jõuda probleemi juurteni.“ (Vabariigi Valitsus, 2015)

Kaitseminister Hannes Hanso on viidanud inimkaubanduse vastase võitluse sõjalistele meetmetele, täpsemalt Euroopa Liidu sõjalise missiooni EUNAVFOR Med:

„Selle operatsiooni eesmärk on tõkestada inimkaubitsejate tegevust Vahemere keskosas Itaalia ja Malta territoriaalmere ning Liibüa vahel. Meil on praegu hetkel seal kohal üks inimene, aga mandaat on nüüd kahe inimese saatmiseks.“ (Vabariigi Valitsus, 2015)

Ebaseadusliku rände vastast võitlust on siseminister Hanno Pevkur käsitlenud:

„[...] probleem on väga tõsine ja sellega tegelemine ei saa olla ainult see, et tugevdame piirivalve tegevust, vaid see on ikkagi eelkõige lähteriikide probleemide lahendamisele kaasa aitamine.“ (Vabariigi Valitsus, 2015)

Välisminister Marina Kaljurand on ebaseadusliku rände teema käsitlemisel viidanud lisaks ka rändesurvele ja meetmetele nende ohtudega toimetulekuks:

„Põgenikekriisile lahendusi otsides rõhutan viimase olulise mõjufaktorina koostööd Türgiga. [...] Me peame liikuma siin edasi nii kontrollimatu migratsiooni ohjeldamisel kui ka Türki Euroopa-suunalise integratsiooni teemadega. Lisaks Türgile tuleb meil ja meie Euroopa-partneritel töötada põgenikekriisi leevendamise ja lahendamise nimel Liibanonis ja Jordaania. “ (Riigikogu, 2016b)

Muret ebaseadusliku rände üle seoses piiriülese kuritegevusega on väljendanud justiitsminister Andres Anvelt:

„Nagu me teame, on ebaseaduslik sisseränne seotud piiriülese kuritegevuse, eelkõige inimeste ebaseadusliku üle piiri toimetamisega, tööjõu orjusega jne. Meie hea geopoliitiline asukoht on majanduslikult kindlasti ka riskifaktor, et surve Eesti kui transiidiriigi piiridele suureneb ka tulevikus. “ (Riigikogu, 2014)

Rändesurvet ja selle põhjuseid kirjeldas ühena esimestest välisminister Urmas Paet:

„Euroopa piirid on jätkuvalt suure migratsiooni surve all, seda ennekõike Lõuna-Euroopas, Vahemere ääres. [...] Ukraina olukord, samuti Iraagi olukord, Iisraeli-Palestiina konflikt. Aga lisaks neile loomuliult ka jätkuv vägivald Süürias, Liibüas [...]“ (Vabariigi Valitsus, 2014)

Rändesurve käsitlemine valitsuse tasemel oli endiselt aktuaalne ka 2016. aasta lõpus. Sellest annab tunnistust kaitseminister Margus Tsahkna avaldus, mis ühtlasi seondub ka ebaseadusliku rände ja inimkaubanduse vastase võitlusega:

„Ebastabiilne olukord Vahemeresel ja selle lõunakaldal on Liibüast kujundanud olulise Euroopa-suunalise illegaalse rände koridori. Tõsiasi on ka see, et Euroopa Liidu ja Türki vaheline lepe on suurendanud survet just nimelt Liibüast tuleneva rände kasvuks. [...] Euroopa Liidu leping Türgiga – Türgist tuli eelmisel aastal kõige suurem illegaalse sisserände voog – on andnud tulemuse, et sisseränne seal riigist on pisut pidurdunud. Aga surve on läinud mujale. [...] Oluline on seal seda tegevust laiendada ja inimesmugeldajate vastu võidelda reaalsete sammudega ehk neid aluseid tuvastades, hävitades ja hõivates. “ (Riigikogu, 2016h)

Eraldi ohuna seoses ebaseadusliku sisserände ja rände survega kerkis esile sisserände surve Eesti idapiirile, mida on käsitlenud peaminister Taavi Rõivas:

„Eesti pädevate ametiasutuste koostatud ohuhinnangu kohaselt ei ole tõenäoline, et Eesti muutub lähiajal ebaseadusliku rände sihtriigiks, kuivõrd meil puuduvad rände tõmbefaktorid, näiteks ees ootavad kogukonnad. Suurema tõenäosusega on võimalik, et meie piirile saabuvad grupid sooviga kasutada Eestit transiitriigina.“ (Riigikogu, 2016f)

Valitsuse liikmed pöörasid palju tähelepanu ka terrorismiohule. Seoses rändekriisiga on asjakohane esile tõsta välisminister Marina Kaljurandi avaldust, mis ühtlasi sisaldab ka üleskutset rahu säilitamiseks ning viidet võõravihale:

„Meie endi teha on see, kas me laseme ennast mõjutada ja hirmutada terroristidest. [...] Ma kutsun üles mitte tõmbama võrdusmärki terroristide ja sõjapõgenike, terroristide ja kõigi islamiusuliste vahele. Ma kutsun üles astuma vastu kõigile katsetele õhutada vaenu ja vihkamist ning mitte muutuma tööriistadeks terroristide ja teiste vaenuõhutamajate kätes. Teeme kõik selleks, et terrorism ei muutuks uueks normaalsuseks.“ (Riigikogu, 2016b)

Sarnaselt on manitsenud terrorismi ja sõjapõgenike vahelise paralleeli tõmbamise eest ka kaitseminister Margus Tsahkna:

„Ja tähelepanu tuleb juhtida sellele, et terrorisõda ja põgenikevoolu ei ole õige omavahel ühendada. Kui me vaatame asetleidnud juhtumeid, siis tegu on olnud ka inimestega, kes on käinud Süürias ISIS-e ridades võitlemas, kes on selle konkreetse terroriorganisatsiooni ideoloogia kandjad ja kes on tulnud tagasi Euroopasse. See on teadlik tegevus, nad ei ole sõjapõgenikud, vaid inimesed, kes levitavad oma ideoloogiat ja terrorit.“ (Riigikogu, 2016d)

Ühena terrorismivastase võitluse meetmetest on siseminister Hanno Pevkur viidanud koostööle teiste riikidega, tuues eskujuks iga-aastase rahvusvahelise terrorismivastase õppuse ATHOS:

„See tõestas, et rahvusvaheline koostöö turvalisuse ning julgeoleku tagamiseks toimib ja meie partnerriigid on vajaduse korral valmis meile appi tulema.“ (Riigikogu, 2016c)

Samas aga esines kõneaktides läbiva teemana hukkamõistu terrorirünnakute vastu ning rõhutati demokraatlikke väärtusi, nagu ka peaminister Taavi Rõivas oma avalduses:

„[...] tülgestavad rünnakud meie ühiste demokraatlike põhimõtete ja eluviisi pihta.“ (Riigikogu, 2015c)

Seoses terrorismi tõkestamise ja radikaliseerumise ärahoidmisega on siseminister Hanno Pevkur viidanud ka vajalikele meetmetele:

„Seal on Eesti positsioon selgelt tugevdada terrorismivastase võitluse keskust, ütleme, Europoli baasil sellise keskuse loomist. Samamoodi me tahaksime palju tugevamat koostööd Euroopa Liidu eriüksuse võrgustiku „Atlase“ näol, mis on juba olemas, aga et seda saaks oluliselt tõhustada ja veel kord, vaadates arenguid, siis kindlasti Schengeni piiri eeskirja täitmine ühtlaselt kõrgel tasemel kõikide liikmesriikide poolt.“ (Vabariigi Valitsus, 2015)

Piiritletavatest objektidest pöörati kõneaktides peaaegu võrdselt tähelepanu Euroopa Liidu ühtsuse püsimisele ning valikuvabadusele. Euroopa Liidu ühtsuse rändekriisi ajal võtab teemaks peaminister Taavi Rõivas oma avalduses:

“Kui suudame ühte hoida ning üksteist toetada, tuleb Euroopa selle kriisiga toime. On oluline, et kõik liikmesriigid panustavad proportsionaalselt oma suurusele.“ (Vabariigi Valitsus, 2015)

Samas viitas peaministri teine, samalaadne avaldus vajadusele kaitsta Euroopalikke väärtusi:

„Euroopa on kriisis, millele ei ole loota kiiret lahendust. Sellises olukorras on Euroopa ühtsus kriitilise tähtsusega, et ellu viia kompleksset ja pikaajalist plaani [...] Eesti on osa Euroopast ja meile on omased euroopalikud väärtused“ (Vabariigi Valitsus, 2015)

Rääkides valikuvabadusest Euroopa Liidu poliitika osas, mis puudutas võimalust, et Euroopa Liidu rändekavaga surutakse Eestile peale suure hulga rahvusvahelise

kaitse saanud isikute vastuvõtu kohustus, on asjakohane esile tõsta sotsiaalkaitse ministri Margus Tsahkna avaldust:

„Eesti omab siin täna väga ühtset positsiooni [...] oleme valmis aitama, aga me peame seda tegema vabatahtlikult [...] ise otsustades.“ (Vabariigi Valitsus, 2015)

Kuigi varjupaigasüsteemi ärakasutamine leidis kõneaktides tagasihoidlikku käsitlemist, on oluline siiski esile tõsta siseminister Hanno Pevkuri seisukohta:

„[...] tegelikult me peame oluliseks just väärkasutamiste tõkestamist nii viisa kui elamisloa menetlustes, eel- ja järelkontrolli rakendamisel ja kiirel andmevahetusel liikmesriikide vahel.“ (Vabariigi Valitsus, 2015)

Ka Eestisse ümber paigutatavate rahvusvahelise kaitse saanud isikute kultuurilise tausta erinevust on kõneaktides tagasihoidlikult käsitletud. Siiski on asjakohane esile tõsta sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna seisukohta:

„Väga tähtis on see, et Eesti saaks oma eelistusi välja öelda [...] just nimelt kristalsed on need, keda väga tõsiselt on taga kiusatud ja see võiks olla ka üks aluseid, keda me saaksime näiteks siia kutsuda.“ (Vabariigi Valitsus, 2015)

Seoses rände julgeolekustamisega on juttu olnud ka inimelu kaitsmise vajadusest, näitena kultuuriminister Indrek Saare avaldus:

“Ma tahaks siiski tahaks loota, et kõikide nende protseduuride ja kes kellele midagi lubanud on, arutelude kõrval ei läheks meil meelest ära, et me räägime ikkagi tuhandete inimeste eludest ja meil on võimalik osasid neist aidata.” (Vabariigi Valitsus, 2015)

Üsna võrdselt pöörati kõneaktides tähelepanu vabale liikumisele, ajaloolistele võrdlustele, Schengani ala püsijäämisele, riigi kuvandile ning rahvuskultuurile. Euroopa Liidu sisest vaba liikumist on oma avaldustes käsitlenud peaminister Taavi Rõivas. Esimesel juhul ilmnevad viited rahvusriikidele ja rahvustele:

„Euroopas tuleb liikuda selle poole, et meil oleks ka tegelikult inimeste vaba liikumine, mitte ainult deklaratiivselt. [...] Kindlasti on ka tulevikus Euroopas tugevad ja mitmekülgsed rahvusriigid, rahvuste erinevused peavad meie kooslust rikastama. Erinevused ei kao, kaduma peavad suhtlemise takistused.“ (Rõivas, 2015)

Teisel juhul on peaminister Taavi Rõivas viidanud vabale liikumisele läbi Schengeni ala püsijäämise ja solidaarsuse:

„Inimõiguste ülddeklaratsioonis viidatud õiguse tagab Euroopas muu hulgas Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 18. Ühtsetel alustel toimiv varjupaigaõigus on ennekõike oluline selleks, et Schengeni ala ja Euroopa põhivabadused saaksid üldse toimida, et sisepiirikontrollideta alal oleks inimestel võimalik Euroopa sees vabalt liikuda ja töötada. Praegu paneb Euroopa õigus vastutuse ennekõike nendele riikidele, kellel on isikuga lähim seos. See tähendab, et kõige suurem vastutus on piiririikidel. [...] Seetõttu on Euroopa Komisjon pakkunud, et kõik Euroopa riigid võiksid võtta murdosa neist kaitset vajavatest inimestest oma tiiva alla. Sellega soovitakse ühtlasi vältida olukorda, mis põhjustaks piirikontrollide taastamise, Euroopa vabaduste tagasipööramise. Samuti väljendatakse nii solidaarsust vahetult Vahemerega piirnevate Euroopa Liidu liikmesriikidega.“ (Riigikogu, 2015d)

Ajalooliste võrdluste seisukohalt on sotsiaalkaitse minister Margus Tsahkna avaldanud arvamust, et:

„Meil on teist keelt kõnelevate inimeste osakaal oluliselt suurem kui mõnes teises Euroopa riigis. [...] Me peame vaatama seda just nimelt ühiskondlikult positsioonilt, kuidas me kaugemas perspektiivis saaksime vältida probleeme, mis on nii mõneski teises riigis ilmnenu.“ (Riigikogu, 2015a)

Ksenofoobia ilmingute esilekerkimisele on läbi ajaloolise võrdluse tähelepanu pööranud ka kaitseminister Sven Mikser:

“Kogu pagulaste ümber peetav debatt mulle mõneti toob meelde 90-ndatel aastatel või varastel 2000-ndatel aastatel, kui [...] inimesed omasid igasuguseid põhjendamatu hirme” (Vabariigi Valitsus, 2015)

Eesti kuvandi kaitsmisel tuleb kohaldada ka psühholoogilist kaitset, kuna alati on osapooli, kellel on omad huvid, nagu selgub peaminister Taavi Rõivase vastusest EKRE fraktsiooni arupärimisele psühholoogilise kaitse kohta:

„Võõrahirmu toitmine äärmuskonservatismi sildi all on ühemõtteliselt Kremli huvides. Killustunud Euroopa ja Euroopa piiril üksi seisev Eesti on ühemõtteliselt Kremli huvides, isegi kui see eesmärk looritatakse keele, kultuuri, traditsioonide ja iseotsustamise õiguse eest seismisega.“
(Riigikogu, 2016e)

Väga sarnase avalduse on teinud ka kaitseminister Hannes Hanso:

„Ütlen otse ära, et need poliitilised jõud, kellest mõni on esindatud ka siin saalis, kes kiitavad üles võõraviha, kujutavad endast meile selget julgeolekuriski. Eesti ühiskonnas viha ja sallimatuse õhutamine teenib otseselt Kremli huve. Kui nende jõudude sõnumid võidaksid ning meie liitlased oleksid sunnitud meid käsitlema kui ksenofoobset, rassistlikku ning suletud väikeriiki, siis – ma küsin retooriliselt – kes võidaks, kes hõõruks rõõmust käsi.“ (Riigikogu, 2016g)

Erinevatest rändepoliitika kujundamise ja rändekriisi reguleerimise meetmetest said võrdelt palju tähelepanu koostöö kolmandate riikidega ja Euroopa Liidu koostöö. Neist esimene koosneb finantsabist, eksternaliseerimisest, tagasivõtulepingute kohaldamisest, viisavabaduse kohaldamisest ning eraldi ka Türgi kaasamisest rändekriisiga toimetulekuks.

Rändekriisiga toimetuleku meetmetest osutusid kõneaktide põhjal peaaegu võrdselt enim käsitletud meetmeteks **koostöö kolmandate riikidega** ja **Euroopa Liidu koostöö** selleks, et võitlus rändekriisiga oleks võimalikult tõhus. Neist esimene koosneb **finantsabist, eksternaliseerimisest, tagasivõtulepingute** kohaldamist, **viisavabaduse** kohaldamist ning eraldi ka **Türgi kaasamist** rändekriisiga toimetulekuks.

Lisaks osutusid kõneaktide põhjal olulisteks meetmeteks ka **kohalolu** kriisipiirkonnas, Euroopa Liidu **piiride kontrolli tõhustamine** ning Eesti **vabatahtlik panus** kriisiga toimetulekuks, sealhulgas osalus Euroopa Liidu

rändekavas. Kuigi teiste meetmete käsitlemine jäi eelpool toodutega võrreldes tahaplaanile, on Eestisse saabunud rahvusvahelise kaitse saanud isikute lõimumise seisukohalt oluline **tugiisikute** ja **kiriku kaasamine** ning pingeid vähendava meetmena rahvusvahelise kaitse saanud isikute **hajutamine** erinevatesse omavalitsustesse. Lisaks ka kõneaktides vähe käsitletud **psühholoogilise kaitse** kasutamine Eesti kuvandi kaitseks (Rõivas ja Hanso, käesolev töö lk. 49).

Eesti poolse abi andmise mastaape iseloomustab peaminister Taavi Rõivase avaldus:

“Me suuname 0,15% Eesti SKT-st igal aastal arenguabiks ja humanitaarabiks, viimaste aastate jooksul oleme otseselt Süüria pagulaste olukorra leevendamiseks Jordaanias, Liibanonis, Iraagis ja Türgis kokku panustanud sellest circa 1,6 miljonit eurot.” (Riigikogu, 2015b)

Eksternaliseerimist ilmestab kõneaktide põhjal see, et andes abi kolmandatele riikidele, osalevad need riigid rändekriisi reguleerimisel, vähendades sel moel rändesurvet Euroopa suunas. Selle tõttu ilmnebki, suur vajadus neid riike toetada, nagu selgub ka peaminister Taavi Rõivase avaldusest:

„[...] toetada ka Euroopa Liidu poolt neid riike väljaspool Euroopa Liitu, kuhu väga suur hulk põgenikke on peatuma jäänud, mis on olnud nende esimesed sihtriigid, näiteks Liibanon, Türgi jne. Süüriast tulnud põgenikud, keda Liibanonis on ligikaudu 1,5 miljonit, ei taha kõik sealt sugugi Euroopasse edasi tulla, aga see surve tekib neile siis, kui nende lastel ei ole Liibanonis võimalusi kooliks, kui neil endal ei ole hädapäraseid elamistingimusi, tekib humanitaarkatastroof jne.“ (Vabariigi Valitsus, 2015)

Türgi kaasamist rändekriisiga toimetulekuks on käsitletud kaitseminister Margus Tsahkna (käesolev töö lk. 45).

Euroopa Liidu koostöö koosneb ühisoperatsioonidest, vastastikusest toetusest, jagatud vastutusest ning Euroopa Liidu mahajääjate toetamisest. Eesti panust Euroopa Liidu ühisoperatsioonidesse on kirjeldanud 2015. aasta kevadel siseminister Hanno Pevkur:

„[...] viimasel kahel aastal on politsei- ja piirivalveametist käinud 156 inimest missioonidel toetamas piiride valvet ja migratsiooni kontrolli Kreekas, Itaalias, Bulgaarias ja Hispaanias. Ja meil on käinud seal abis tuvastuslende tegemas ka seirelennuk ja üks kaater.“ (Vabariigi Valitsus, 2015)

Vastastikuse abi põhimõtete tagamaid analüüsib peaminister Taavi Rõivase avaldusega:

„[...] mina ei kavatsengi, niikaua kui ma peaminister olen, öelda oma kolleegile Matteo Renzi, et ma olen Itaalia jaoks olemas vaid siis, kui nad meid aitama tulevad, mitte siis, kui neil abi vaja on. Ma ei pea sellist suhet Eesti ja Itaalia vahel põhimõtteliselt võimalikuks.“ (Riigikogu, 2015d)

Olulisteks meetmeteks rändekriisiga toimetulekul osutusid kõneaktides kohalolek kriisipiirkonnas, Eesti vabatahtlik panus rändekriisi lahendamisel, piirikontrolli tõhustamine, keskendumine pagulaste valikule ning Eesti Kaitseväge osalemine rahutagamissioonidel. Viimast võis Eesti poolse erakorralise meetmena kõneaktides tuvastada kaitseminister Urmas Reinsalu viitega Eesti kaitseväelaste osalemisele sõjalisel operatsioonil Kesk-Aafrika Vabariigis:

„humanitaarkatastroof võib väljuda ka Kesk-Aafrika Vabariigi piirest ning kulgeda üle Aafrika mandri. Ja kindlasti on see omakorda väga suur võimalik surve ka Euroopale põgenike näol.“ (Vabariigi Valitsus, 2014)

Rändepoliitikat kujundavates ja rändekriisi leevendavate meetmete rakendamise on siiski seotud ka hulk erinevaid väljakutseid, millest enim on Vabariigi Valitsuse liikmete kõneaktides kajastamist leidnud Eesti suutlikkus rahvusvahelise kaitse saanud isikute vastuvõtmiseks. Peamiselt jäid Vabariigi Valitsuse liikmed oma kõneaktides siiski optimistlikuks ning olid seisukohal, et Euroopa Liidu rändekavas kokkulepitud 550 rahvusvahelise kaitse saanud isiku Eestisse saabumisega saab Eesti hakkama. Kõige parema ülevaate sellest on andnud tervise- ja tööminister Jevgeni Ossinovski:

“[...] meil on loodud vastav koordineerimiskogu, kõikide asjaomaste ministriumide esindajad on pidevalt laua taga koos, suhtlevad ja

kooskõlastavad oma tegevusi, kui on tehtud väga põhjalikku tööd kolmanda sektori organisatsioonidega, kes pagulastega tegelevad, ja kohalike omavalitsustega, on Eesti riik pagulaste vastuvõtmiseks valmis. [...] Seega ei ole põhjust karta, et Eestit ootab ees mingisugusest haldussuutmatusest tulenev sotsiaalne või muu katastroof.” (Riigikogu, 2016a)

Märkimisväärselt palju pöörati kõneaktides tähelepanu ka Euroopa Liidu liikmesriikide vahelise solidaarsuse ja pagulaste lõimumise küsimustele. Esimesena võib välja tuua peaminister Taavi Rõivase avaldusega, mille puhul tuleks lähtuda ka Eesti laiematest julgeolekuhuvideist:

„Euroopa koostöö, ühtsus ja solidaarsus aitavad Eestit aga ka kõiki teisi liikmesriike.“ (Rõivas, 2015)

Lõimumise küsimuse kõneaktides osutus kõige olulisemaks teemaks kohanemisprogramm, millele leiab viite ka sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna avaldusest:

„Eestilt rahvusvahelise kaitse saanud isikud peavad läbi tegema kohanemisprogrammi. Nad peavad omandama kahe aasta jooksul eesti keele tasemel, millega on võimalik Eestis hakkama saada. [...] õigusliku kaitse saanud isikud saavad aastase elamisloa. Elamisloa pikendamise menetluses võetakse arvesse keeleõppes ja kohanemisprogrammides osalemise tulemused, samuti see, kuidas pagulased on austanud meie õiguskorda.“ (Riigikogu, 2015h)

Eesti kodakondsus- ja rändepoliitika eesmärgiks on soodustada Eesti arengut, tagades sealjuures siseturvalisuse (Siseministeerium, 2017). Selle eesmärgiga sobib kokku magistratöö viies uurimisküsimus: milliseid sisserände, rändekriisi ja rahvusvahelise kaitse saanud isikutega seotud võimalusi esines valitsuse liikmete kõneaktides? Kõneaktides pöörati sellistest võimalustest kõige rohkem tähelepanu Eesti konkurentsivõime tõstmisele, millele kõige iseloomulikuma kirjelduse on andnud siseminister Hanno Pevkur:

„[...] me oleme avatud neile, kes soovivad siin olla ja kes soovivad Eesti edusse panustada. (Vabariigi Valitsus, 2016)

Lisaks ka võimalust võidelda tööjõu puudusega, nagu on teemat esile tõstnud peaminister Taavi Rõivas:

„[...] juba mitmed omavalitsused ja ettevõtted on pagulaste vastuvõtmiseks ise soovi avaldanud. Ka mina olen kuulnud ühest omavalitsusest ja ühest suurest ettevõttest, kes on öelnud, et sealses piirkonnas on väga tõsine tööjõupuudus [...]“ (Riigikogu, 2015d)

Käesolevas alapeatükis tõsteti esile Vabariigi Valitsuse liikmete kõneaktides esinenud olulisemaid seisukohti sisserände julgeolekustamise teemal.

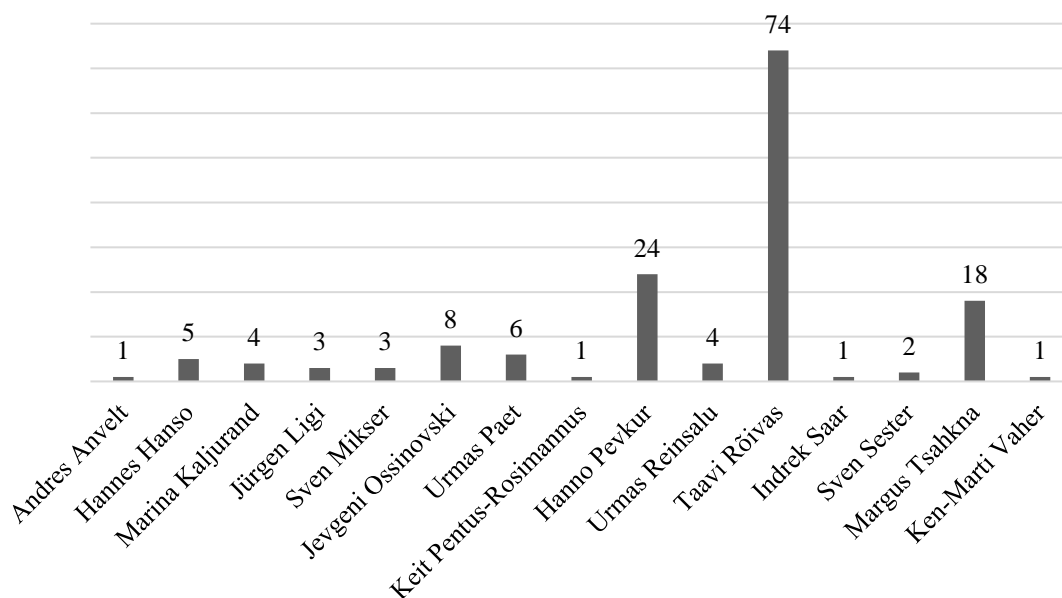
2.3 Uurimistöö järeldused ja ettepanekud sisserände, rändekriisi ja pagulaste Eestisse asustamisega seotud ohtude minimeerimiseks

Magistritöö empiirilise uuringu käigus tehtud kõneaktide analüüsi tulemused kinnitavad teoreetilistes allikates kirjeldatud ohtude osalist realiseerumist Eestis. Lisaks ka võimalust, et mõned ohud võivad eskaleeruda juhul, kui neid kontrollida ei suudeta. Sellisel juhul tekkida võimalus täiendavate ohtude realiseerumiseks.

Empiirilise uuringu jaoks koguti uuritavate andmetena Vabariigi Valitsuse koosseisu kuuluvate liikmete kõneakte, mis käsitlevad sisserännet ja pagulasi puudutavaid teemasid ajavahemikul 2014-2016. Julgeoleku ohtude teemal väljendasid oma arvamust kokku 15 ministrit erinevatest valitsuse koosseisudest.

Vaatamata asjaolule, et julgeolekustajate spekter võib olla väga lai ning nende roll ja arusaam ohtudest võib olla erinev (Buzan, Wæver ja de Wilde, käesolev töö lk. 12), kajastati magistritöö empiirilises uurimuses piiratud valimit, milleks magistritöö autor valis Eesti Vabariigi valitsuse erinevate koosseisude ministrid. Valimi koostamisel lähtuti julgeolekustamise teoreetilisest seisukohast, et julgeolekustajateks on traditsioonilisemas mõttes valitsuse esindajad (Buzan, Wæver ja de Wilde, käesolev töö lk. 12). Rändetemaatika kajastajatena tuvastati uuringu käigus kokku 15 ministrit erinevatest valitsuse koosseisudest. Uurimistulemustest selgus, et peamisteks julgeolekustajateks rändega seotud

ohtude käsitlemisel osutusiid peaminister Taavi Rõivas, siseminister Hanno Pevkur ja sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna (vt joonist 3). Lähtuvalt asjaolust, et valimi on moodustanud ainult ministrid, ei kajastunud uuringus paremerakondade roll. Siiski on uuringu tulemustel teooriat kinnistav tähendus. Valitsuse liikmete kui julgeolekustajate roll ja võimekus diskursuse kujundamisel on sõltuvas nende positsiooniga (Stritzel, käesolev töö lk. 18, 19, 22; Côté, käesolev töö lk. 21; Huysmans, käesolev töö lk. 22). Selle tõttu ilmnes ka kõneaktide uurimisel, et sisserände, rändekriisi ja rahvusvahelise kaitse saanud isikute Eestisse saabumisega seotud ohtude käsitlemisel osutusiid valitsuse liikmetest peamisteks julgeolekustajateks just peaminister, siseminister ning sotsiaalkaitseminister.

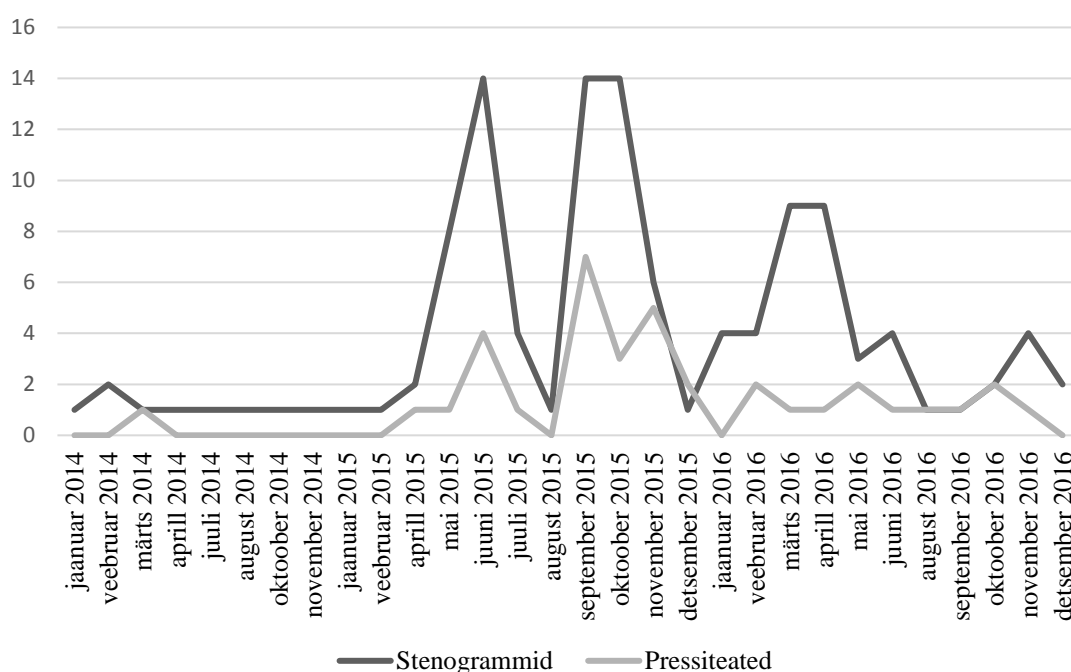
Joonis 3. Valitsuse erinevate koosseisude ministrite kõneaktide hulk. (Koostatud magistriltöö autori poolt)

Peamise osa uurimuse aluseks olevatest 155st kõneaktist moodustasid Valitsuse pressikonverentsi ja Riigikogu koosolekute stenogrammide. Lisaks sisaldasid kogutud andmed ühe peaministri ametlikult avaldatud arvamuse ning 37 rändeteemalist pressiteadet, millest vaid üks oli seotud siseminister Hanno Pevkuriga ning ülejäänud pressiteated peaminister Taavi Rõivasega. Selle tõttu on peaministri arvamuse lugu liidetud pressiteadete hulka.

Uuringu käigus ilmnes, et sisserännet, rändekriisi ja pagulaste Eestisse saabumist puudutavad kõneaktid esitati peamiselt 2015. ja 2016. aastal ning uurimisel

ilmnenud tendentsidest (vt. joonis 4), järeltas magistr töö autor, et valitsuse liikmete poolt on julgeolekustamine aset leidnud peamiselt 2015. aasta kevadest kuni 2016. aasta kevadeni, kui rändekriis Eestit otseselt puudutas ning ühiskonnas pingeid esile kutsus. Seetõttu on selgitatav ka kõneaktide hulga langus 2016. aastal, kuna pagulaste vastased hoiakud on langenud 30% tasemele elanikkonnast, võrreldes 40% ga 2015. aastal (Voog, 2016). Teisalt vastab see ka Eurobaromeetri uuringutele, mille järgi nende Eesti elanike hulk, kes pidas sisserännet riigi suurimaks mureks oli Euroopa Liidu keskmisest kõrgemal 2015. aasta kevadest kuni 2016. aasta kevadeni (European Commission, käesolev töö lk. 5).

Joonis 4. Rändeteemaliste kõneaktide avaldamine ajavahemikus 2014-2016. Koostatud magistr töö autori poolt.

Uuringu käigus tuvastati teoreetilistele allikatele ja uurimistulemustele tuginedes kokku 19 erinevat ohtu, millest kõige suuremateks ohtudeks, mis on seotud sisserände, rändekriisi ja pagulaste saabumisega Eestisse, olid **ksenofobia**, **inimkaubandus**, **terrorism**, **ebaseaduslik ränne** ja **sisserände surve**. Vähem said tähelepanu **organiseeritud kuritegevus**, **varjupaigasüsteemi ärakasutamine**, **võõras kultuur**, **radikaliseerumine** ning **islamiäärmuslus** ning üksikuid äramärkimisi julgeolekuohtudest leidsid valitsuse kõneaktides veel **rändekriis**,

tõrjutus, sisserände surve Eesti idapiirile, piiriülene kuritegevus, sotsiaalsed mured, nakkushaiguste levik, ebaõnnestunud kohanemine.

Kõneaktide uurimisel ilmnud 19 rändega seotud ohust ksenofoobia, inimkaubanduse, terrorismi ja rändesurvega toimetuleku puhul tuvastati kõneaktide põhjal erakorraliste meetmete rakendamise vajadust. Seega lähtudes uurimistulemustest ja julgeolekustamise teooriast (Buzan, de Wilde, Wæver ja Balzacq, käesolev töö lk. 9) on magistr töö autor järeldanud, et ksenofoobia, inimkaubanduse, terrorismi ja rändesurvega toimetuleku puhul on aset leidnud julgeolekustamine ning ülejäänud 15 kõneaktidest tuleneva ohu puhul on tegu de-julgeolekustamisega, kuna tegemist ei ole vahetu ohuga Eesti julgeolekule, mida toetab ka Ole Wæveri käsitlus (käesolev töö lk. 14).

Tuginedes uurimistulemustele ning Kaitsepolitsei ameti seisukohtadele (käesolev töö lk. 34) on magistr töö autor järeldanud, et sisserände julgeolekustamine Eestis on olnud edukas, sest sisserändest tingituna ei ole Eesti julgeolek ohustatud ning madalal püsib ka terrorismiohu tase.

Sisserände küsimuste lahendamine on ülesandeks poliitikutele (Roos, käesolev töö lk. 31), mis on andnud erinevatele erakondadele võimaluse teema politiseerimiseks (Lahav, käesolev töö lk. 31) ning on andnud Eesti äärmusparempoolsetele erakondadele võimaluse rahva seas levivaid sisserände vastaseid hoiakuid võimendada. Samas, tuleb **ksenofobia** käsitlemisel tähelepanu pöörata riigi ajaloolisele ja poliitilisele taustale, mille kaudu ksenofoobia esile on kerkinud (Huysmans, käesolev töö lk. 32 ning Lokk ja Mälksoo, käesolev töö lk. 33). Eelnevale tuginedes saab ka uurimistulemustest järeldada, et Eesti kohaliku elanikkonna hulgas esile kerkinud ksenofoobia ilmingud on olnud põhjendamatud ning on olnud võimendatud populistlikust retoorikast ja elanikkonna vähesest teadlikkusest.

Ebaseadusliku rände, rändesurve ja inimkaubanduse vastu võitlemise seisukohalt on oluline omada kindlat kontrolli Euroopa Liidu välispiiri (Léonard, käesolev töö lk. 25) ja soovimatute rändevõogude üle (Gökalp Aras, käesolev töö lk. 27; Traynor, käesolev töö lk. 30) ning nende eesmärkide täitmisel saab paremaid tulemusi läbi Euroopa Liidu liikmesriikide sisejulgeoleku ja kaitsealase koostöö

(Kaunert ja Léonard, käesolev töö lk. 28; Ugur, käesolev töö lk. 29; Andersen, Bertola, Driffill, Fuest, James, Sturm, ja Uroševic, käesolev töö lk. 30). Lisaks on oluline koostöö kolmandate riikidega (Benam, käesolev töö lk. 32). Seega lähtudes Eesti eesmärgist, keskenduda rahvusvaheliste konfliktide ja kriiside ennetamisele kriisipiirkondades ning aidata ära hoida kriisi negatiivse mõju laienemist Eestile (Eesti julgeolekupoliitika alused, 2010), võib teooriale ja uurimistulemustele tuginedes järeldada, et võitlus ebaseadusliku rände, rändesurve ja inimkaubandusega saab olla edukas läbi Euroopa Liidu liikmesriikide vahelise koostöö, millesse kaasatakse ka kriisipiirkonnas asuvad kolmandad riigid.

Sisserände julgeolekustamise kontekstis on **organiseeritud kuritegevus** kahtlemata ohuks nii Eestile kui ka laiemalt Euroopa Liidule (Huysmans ja Léonard, käesolev töö lk. 24), mida on tihedalt seostatud inimkaubandusega, ent mis Vabariigi Valitsuse liikmete kõneaktides leidis tagasigoidlikku kajastamist. Lisaks ei ilmnenu kõneaktides rändesurve ja inimkaubanduse käsitlemisel seoses Eesti idapiiriga seost organiseeritud kuritegevusega.

Euroopat lõi **terrorism** eriti valusalt, kui toimus terrorirünnaku Prantsuse ajalehe *Charlie Hebdo* toimetusele 2015. aasta jaanuaris (Bigo, Brouwer, Carrera, Guild, Guittet, Jeandesboz, Ragazzi ja Scherrer, käesolev töö lk. 24). Riski maandava meetmena on Euroopa Liidus käsitletud ka erinevate infosüsteemide võimaluste laiendamist või täiesti uute infosüsteemide kasutuselevõttu (Servent, Bossong ja Carrapico, käesolev töö lk. 24). Euroopa Liidu infosüsteemide kasutamine viitab liikmesriikide vahelisele koostööle ning ka uurimistulemustest lähtuvalt (vt. ka Hanno Pevkur, käesolev töö lk. 47) on magistratöö autor järeldanud, et edukaks võitluseks terrorismiga peab Eesti Vabariigi Valitsus oluliseks Euroopa Liidu liikmesriikide vahelise koostöö.

Sisserändega käib kaasas ka **varjupaigasüsteemi ärakasutamise** oht (Roos, käesolev töö lk. 29), mis leidis kinnitust ka läbi viidud uuringus. Samas, võib uurimistulemustest järeldada, et varjupaigasüsteemi ärakasutamise tõkestamine tugineb viisade ja elamislubade menetluse eel- ja järelkontrolli rakendamisel ning rahvusvahelise kaitse saanute valikul lähtutakse riski maandamisel eeldusest, et rahvusvahelise kaitse saanutel on püsiv, siiras soov Eestisse tulla ja siia jääda.

Viiteid erinevatele piiritletavatele tuvastati uuritud allikates 70 korral. Aastate lõikes ilmnis, et erinevate piiritletavate objektide käsitlemine jaotus sarnases proportsioonis ohtudega. Kokku tuvastati uuringu ja akadeemiliste allikate kaudu 13 erinevat, piiritletavat objekti, millest peamisteks kujunesid kõneaktide põhjal **Euroopa Liidu ühtsus, valikuvabadus, inimelu, vaba liikumine ja viitamine ajaloole**. Lisaks leidsid kajastamist ka **Schengeni ala püsijäämine, riigi kuvand, rahvuskultuur, avalik kord, sõnavabadus, riigi suveräänsus, Eesti rahvas** ja **rahvusriik**. Uuringu tulemustest ilmnis, et vaid Euroopa Liidu ühtsuse, Schengeni ala püsijäämise ja inimelu kaitse puhul võis täheldada erakorraliste meetmete rakendamist. Ülejäänud 10 piiritletavat objekti on aga de-julgeolekustatud ning on osaks igapäevases poliitilises debatis.

Kaheks kõneaktides enim käsitletud piiritletavaks objektis osutusid Euroopa Liidu ühtsus ja valikuvabadus. **Euroopa Liidu ühtsus** kajastus magistr töö teoreetilises osas vaid ühise rändepoliitika kujundamise kaudu (Roos, käesolev töö lk. 31). Uuringust selgus, et Eesti Vabariigi valitsuse liikmed küll toetavad ühise rändepoliitika kujundamise vajadust, ent hoopis olulisemaks osutus rändekriisi käigus ühte hoidmise ning ühise vastutuse jagamise tähtsus. Lisaks tuvastati kõneaktide uurimisel, et Euroopa Liidu ühtsus on piiritletava objektina seotud ka terroriohu käsitlemisel, kus tuleb kahtlemata säilitada kaine mõistus ning läbi koostöö ja vastastikuse abi kaudu tagada Euroopa Liidu ühtsus.

Valikuvabaduse all on teoreetilises osas silmas peetud Euroopa Liidu liikmesriikide õigust lähtuda oma rändepoliitika kujundamisel riikide **suveräänsuse** põhimõttest ning riigi julgeoleku huvidest (Moravcsik, Roos, Bigo, Guild, Huysmans ja Van Munster käesolev töö lk. 29), aga ka majanduslikest, sotsiaalsetest ning kultuurilistest huvidest (Roos, käesolev töö lk. 31). Rändekriisi seisukohalt aga ilmneb vastuseis Euroopa Liidu kohustusliku kvootide jagamise vastu (Gower ja Smith, käesolev töö lk. 30). Vabariigi Valitsuse liikmed on oma kõneaktides valikuvabaduse käsitlemisel piiritletava objektina samuti väljendanud vastuseisu Euroopa Liidu kohustusliku kvootide jagamise vastu. Tänapäevaks on selgunud, et Eesti osalus Euroopa Liidu rändekavas on vabatahtlik.

Kõneaktide põhjal osutus piiritletavatest objektidest tähtsusetult kolmandaks vajadus kaitsta **inimelusid**. Seda rahvusvahelise kaitse tagamise kaudu, et päästa inimesi kriisi eest, aga ka seoses inimkaubitsejate tegevusega Vahemere ületamisel.

Piiritletavatest objektidest on **vaba liikumine** (Roos, käesolev töö lk. 29) ja **Schengeni ala püsimajäämine** omavahel seotud, mille puhul on uurimistulemustest lähtuvalt keskseks seisukohaks tagada, et ei taastuks piirikontroll Schengeni alas ning säiliks Euroopa Liidu sisene vaba liikumine.

Uurimisel ilmnas, et **viidetega ajaloolistele** võrdlustele oli tegu pigem demagoogia võttega selleks, et konkreetsemast vastusest kõrvale hiilida. Samas, eristusid teistest kõneaktidest sotsiaalkaitse minister Margus Tsahkna ning kaitseminister Sven Mikseri esitatud seisukohad (käesolev töö lk. 49), milles pagulaste vastaste hoiakute tekkepõhjuseks on viidatud Eesti lähiajaloole, kus on ennegi esinenud põhendamatu hirmude esile kerkimist ühiskonnas. Selle tõttu on magistr töö autor järeldanud, et pagulaste vastaste hoiakute maandamiseks viitasid valitsuse liikmed Eesti lähiajaloole vähe.

Erinevalt Vabariigi Valitsuse kõneaktidest, ei ilmnunud teoreetilistes allikates vahetuid seoseid sellele, et **riigi kuvandi** kaiseks tuleks tähele panu pöörata ka **psühholoogilise kaitse** meetmete kohaldamisele. Selle põhjuseks on arvatavasti asjaolu, et Euroopa Liidus ei võeta ksenofoobia ja sisserändajate vastaste hoiakute kujunemisel arvesse Euroopa Liidu idapiiril asetsevate riikide lähiajalugu ning nende riikide kuulumist Nõukogude Liitu.

Ksenofoobia käsitlemisel ilmnas Vabariigi Valitsuse kõneaktide põhjal on oluline mitte näidata Eestit suletud, sallimatu ja vihkamist õhutava riigina (Rõivas, käesolev töö lk. 40; Hanso, käesolev töö lk. 42). Kõneaktide uurimise tulemustest (vt. ka Rõivas ning Hanso, käesolev töö lk. 49) on magistr töö autor järeldanud, et Euroopa Liidu killustamisel võib Venemaa Eesti vastu ära kasutada sisserände vastast negatiivset kuvandit Eestist, kui suletud, sallimatust ja vihkamist õhutavast riigist. Ksenofoobia ja sisserändajate vastaste hoiakute kujunemisel on seega psühholoogilise kaitse eesmärk on vältida paanika teket ja väärkarvamuste levikut ning ühiskonna sidususe ja turvatundega hoidmine ja kaitsmine (Vabariigi Valitsus, 2010).

Kõneaktides sisaldus palju viiteid ka erinevate meetmete rakendamisega kaasnevatele väljakutsetele, millest peamiseks osutus Eesti **vastuvõtusuutlikkus**, sealhulgas ka kohalike **omavalitsuste võimekus** ning täiendavalt **ettevõtjate valmisolek** pakkuma tuge rahvusvahelise kaitse saanud isikute lõimumisele läbi tööhõive. Kuigi kõneaktides ilmnis, et kuni 2015. aastani tunnistasid Valitsuse liikmeid puudujääke vastuvõtu võimekuse osas, siis 2016. aastal oldi juba veendunud, et Eestil ei teki probleeme Euroopa Liidu rändekavas kokkulepitud 550 rahvusvahelise kaitse saanud isiku vastuvõtmiseks.

Teiseks oluliseks väljakusteks, mis rändekriisi lahendamiseiga seondus, osutus **solidaarsus**, mida erinevates Euroopa Liidu liikmesriikides mõistetakse erinevalt, vastavalt riikide huvidele. Eesti Vabariigi valitsuse liikmete kõneaktidest järeltas magistratöö autor, et Eesti solidaarne panus rändekriisi lahendamisesse on seotud Eesti laiemate julgeolekuhuvidega.

Suurt tähelepanu pöörati kõneaktides ka rahvusvahelise kaitse saanud isikute **lõimumisele**, mis on tihedalt seotud ka Eesti vastuvõtu suutlikkusega, sest sellises mahus ja tempos ei ole sisserändajaid varem Eestisse tulnud.

Seoses ksenofoobia ilmingute tõusuga ühiskonnas, osutusid kõneaktide põhjal väljakutseteks elanikkonna hulgas levivad **väärarvamused** ja **tolerantsus** ning neid võimendav **populism**, mis võib viia sisserändajate **tõrjumiseni**. Samas, pöörati neile probleemidele kõneaktides vähe tähelepanu.

Sisserände, rändekriisi ja rahvusvahelise kaitse saanud isikute Eestisse saabumisega seotud ohtude käsitlemisel ei tohiks mööda vaadata ka asjaolust, et Euroopa Liidu liikmesriigina on ka Eesti majandus sõltuvuses Euroopa ühisturu (Roos ja Hérítier, käesolev töö lk. 28) arengust. Nii on ka magistratöö autor uurimistulemustest lähtuvalt järeltasnud, et sisserändajate eduka lõimumise kaudu saab tõsta Eesti majanduse konkurentsivõimet.

Lisaks **konkurentsivõime tõstmisele majandusarengu kaudu**, on võimalus võidelda **tööjõu puudusega** ning **kasvatada rahvaarvu**. Vähesel määral ilmnis kõneaktides lootus rände kaudu levitada Eesti rahvuskultuuri.

Uurimistöö tulemusel võib kõneaktidele tuginedes tuua välja valitsuse liikmete diskursuse, millest lähtuvalt on Eesti rahuarmastav ja avatud väike riik, kus sisserändajad ei ole ohuks julgeolekule, sealhulgas lähtutakse põhimõttest, et sisserändajaid ei saa automaatselt terrorismiga siduda. Sisserändega seotud sisejulgeolekuks võib kujuneda kohalik elanikkond oma vähese teadlikkuse tõttu. Eesti on alati valmis aitama oma liitlasi ning solidaarsusel tuginetakse lisaks sisejulgeolekule laiematele julgeolekuvidele. Uuritaval perioodil, aastatel 2014-2016, osutus see diskursus püsivaks.

Lähtuvalt magistr töö teoreetilises osas käsitletust ja empiirilise uuringu tulemuste analüüsist esitatakse järgmised ettepanekud stabiilse julgeolekukeskkonna tagamiseks.

Ettepanek 1. Käesoleva magistr töö järel dustes lk. 57 toodi välja, et sisserände küsimuste lahendamine on ülesandeks poliitikutele, mis on andnud erinevatele erakondadele võimaluse teema politiseerimiseks ning äärmusparempoolsetele erakondadele võimaluse rahva seas levivaid sisserände vastaseid hoiakuid võimendada. Sisserändajate vastaste hoiakute käsitlemisel tuleks tähelepanu pöörata riigi ajaloolisele ja poliitilisele taustale, mille kaudu ksenofoobia esile on kerkinud. Eesti kohaliku elanikkonna hulgas esile kerkinud ksenofoobia ilmingud on olnud põhjendamatud ning võimendatud populistlikust retoorikast ja elanikkonna vähesest teadlikkusest. Tulenevalt eelnevast **peaksid Eesti poliitikud kui arvamuskujundajad elanikkonna teadlikkuse tõstmiseks, hoolitsema objektiivse informatsiooni edastamisel ja hoiakute kujundamisel sisserändajate, sealhulgas rahvusvahelise kaitse saanud isikute osas.**

Ettepanek 2. Käesoleva magistr töö järel dustes lk. 61 toodi välja, et sisserände, rändekriisi ja rahvusvahelise kaitse saanud isikute Eestisse saabumisega seotud ohtude käsitlemisel ei tohiks mööda vaadata ka asjaolust, et Euroopa Liidu liikmesriigina on ka Eesti majandus sõltuvuses Euroopa ühisturu arengust. Selle tõttu saab sisserändajate eduka lõimumise kaudu tõsta Eesti majanduse konkurentsivõimet, võidelda tööjõu puudusega, kasvatada rahvaarvu ning muuhulgas levitada ka Eesti rahvuskultuuri. Eesti majanduskasvu ja kultuuri edendamiseks **on oluline järjepidevalt edendada lõimumistegevusi, pakkudes**

sealjuures enam keeleõpet, erialaõpet Töötukassa vahendusel ja tugiteenuseid läbimõeldud ja toimiva lõimumisprogrammi alusel.

Ettepanek 3. Tuginedes kahele eelpool toodud ettepanekule, mille ignoreerimine võib taas suurendada ksenofoobiat ja sisserände vastaseid hoiakuid, **tuleks leevendusmeetmetena kasutada enam meediat, et kajastada rahvusvahelise kaitse saanud isikute lõimumise edulugusid.**

Ettepanek 4. Käesoleva magistritöö järel dustes lk. 57 toodi välja, et võitluses ebaseadusliku rände, rändesurve ja inimkaubanduse vastu on oluline omada kindlat kontrolli Euroopa Liidu välispiiri ja soovimatute rändevooegade üle. Eesti seisukohalt on oluline keskenduda rahvusvaheliste konfliktide ja kriiside ennetamisele kriisipiirkondades ning aidata ära hoida kriisi negatiivse mõju laienemist Eestile. Selle tõttu saab võitlus ebaseadusliku rände, rändesurve ja inimkaubandusega olla edukas läbi Euroopa Liidu liikmesriikide vahelise koostöö, millesse kaasatakse ka kriisipiirkonnas asuvad kolmandad riigid. **Töötada koostöös Euroopa Liidu liikmesriikide, rahvusvaheliste organistasioonide, rände lähteriikide ja kriisipiirkonnas asuvate kolmandate riikidega välja meetmed, et inimkaubitsejate alused ei pääseks Vahemere äärsetest riikidest merele, ega seaks sellega paljude inimeste elusid ohtu.**

Ettepanek 5. Kuna rändekriis ei ole kaugeltki veel läbi ning magistritöö raames läbi viidud empiiriline uuring hõlmas küllaltki kitsa grupi julgeolekustajate seisukohti, **tuleks jätkata sisserände ja rändekriisi temaatika edasist uurimist.** Siinkohal pakub autor välja järgnevad teemad: parem- ja vasakäärmuslike poliitiliste jõudude retoorika rändekriisi käsitlemisel ning kuidas võib selline retoorika lõhestada ühiskonda ning esile kutsuda radikaliseerumist; milline on meedia roll ja mõju sisserändajate vastaste hoiakute võimendaja või leevendana; sisserände vastaste sõnumite mõju sisserändele; uussisserändajatele mõeldud kohanemisprogrammi mõju pagulaste lõimumise edukusele.

KOKKUVÕTE

Erinevate relvakonfliktide tõttu on suur hulk inimesi olnud sunnitud oma kodudest põgenema ning peamiselt Lähis-Idast ja Põhja-Aafrikast lähtuv põgenikevool on võtnud suuna Euroopasse. Kuigi Eesti asub kriisipiirkondadest kaugel, puudutab tänane rändekriis ka Eestit. Sellest lähtuvalt uuriti magistritöös, kuidas on sisserände ja rändekriisiga seotud küsimused Eestis ohuna konstrueeritud ja julgeolekustatud/de-julgeolekustatud. Seega tuleneb teema **aktuaalsus** nii Euroopa Liidu sisejulgeoleku strateegiast (Euroopa Liit, 2010) ja Eesti siseturvalisuse arengukavast (STAK 2015-2020, 2014) kui ka vajadusest pingestunud väliskeskonna tõttu vaja uurida kuidas seonduvad sisseränne, rändekriis ja rahvusvahelise kaitse saanud isikute saabumine julgeolekukeskkonna stabiilsusega Eestis.

Teema **uudsus** on selles, et magistritöö autori teada ei ole sisserände julgeolekustamist Eestis poliitiliste kõneaktide kaudu uuritud. Seega uuriti magistritöös poliitilistes debattides kõlanud sisserändealaseid probleeme ja väljakutseid, lähtudes Kopenhaageni koolkonna julgeolekustamise teooriast, mis annab hea teoreetilise aluse sisejulgeoleku ja sisserände vahelistest seostest.

Magistritöö **eesmärgiks** oli välja selgitada, kuidas on sisserännet, rändekriisi ja pagulaste Eestisse saabumist julgeolekustatud ning kuidas on need teemad Eesti poliitilises diskursuses ohuna konstrueeritud. Eesmärgi saavutamiseks püstitati kolm **uurimisülesannet**: analüüsida teoreetilise kirjanduse põhjal sisserände julgeolekustamise diskursuse kujunemist ja muutumist rändekriisi käigus; analüüsida Vabariigi Valitsuse liikmete kõneakte, mis puudutasid sisserännet, rändekriisi ja pagulaste Eestisse saabumist; esitada teooria ja uuringu tulemuste sünteesi põhjal üldistavad julgeolekualased järeldused, mis puudutavad sisserännet, rändekriisi ja rahvusvahelise kaitse saanud isikute saabumist Eestisse ning teha ettepanekud stabiilse julgeolekukeskkonna tagamiseks. Eesmärk ja uurimisülesanded täideti ning uurimisküsimustele saadi vastused.

Magistritöö koosneb kahest peatükist. Esimeses peatükis antakse ülevaade teoreetilistest lähtekohtadest alustades laiemalt julgeolekustamise teooria ja kõneaktiteooriaga ning lõpetades kitsamalt sisserände julgeolekustamisega.

Magistritöö teine peatükk sisaldab metoodika ja valimi kirjeldust. Samas peatükis antakse ka ülevaade läbi viidud dokumendianalüüsist ja järeldustest lähtuvalt vastatakse ka küsimusele, kuidas on Vabariigi Valitsuse liikmed käitunud sisserände julgeolekustajate/de-julgeolekustajatena.

Kopenhaageni koolkonna julgeolekustamise teooriat järgi tähendab julgeolekustamine olulise probleemi püstitamist eksistentsiaalse ohuna, millega tegelemine vajab erakorraliste meetmete rakendamist, olles seetõttu väljaspool tavapärast poliitilist otsustusprotsessi. Traditsioonilisemalt on julgeolekustajateks valitsuse esindajad kui riigi ja rahva volitatud häälekandjad, mis ei välista teisi huvigruppe ja indiviide.

Julgeolekustamise raames võivad ohustatud objektid ja neid ohustavad tegurid erinevates valdkondades suurel määral erineda. Rahvusliku identiteedi kaudu paigutub rände julgeolekustamine ühiskondlikku julgeoleku sektorisse, kus piiritletavaks objektiks on kollektiivne identiteet, mis toimib riigist sõltumatuna, nagu näiteks rahvus või religioon. Julgeolekustamise ja de-julgeolekustamise dilemma puhul tuleks lähtuda põhimõttest, et julgeolekustama peaks konkreetseid, vahetuid ohtusid ning kaudsete ohtude või ohu vähenemise korral toimub vastupidine protsess de-julgeolekustamine.

Kõneakti võib käsitleda kui poliitilise suunitluse ja seisukohtade väljendust, mille kaudu kujuneb välja julgeoleku diskursus. Julgeolekustamise kõneakti saab selgitada kui olukorda, kus julgeolekukeskkond ise ei ole võimeline piiritlema kindlat reaalselt ohtu ja kus avalik pöördumine ise ongi tegevuseks. Läbi kõneaktide viidatakse edasise tegevuse vajadusele ja isegi siis, kui sellistele kõneaktidele ei järgne poliitilist tegevust, on pöördumised avalikkuse poole olulised näidates poliitilisi ja maailmavaatelisi seisukohti. Julgeolekustaja positsioon ja võimekus mõjutada ohu konstrueerimise protsessi sõltub sotsiaalsete ja poliitiliste suhete struktuurist. Mida paremini ühilduvad kõneaktid olemasoleva diskursusega ja mida tugevama positsiooniga on julgeolekustajad, seda lihtsam on neil kehtestada oma üksikuid kõneakte domineeriva narratiivina suure auditooriumi ees. Eelis on poliitilistel julgeolekustajatel, sest neil on juba positsioonist tulenev privilegeeritud diskursuse kujundamise võimekus.

Kuigi on väidetud ka, et julgeolekust rääkides loovad julgeoleku spetsialistid ise kõneakti, ei ole julgeoleku analüütiku poliitiline kallutatud julgeolekustamise teooria kasutamise puhul probleemiks, sest kallutatud kriitika ja julgeolekustamise teooriast sõltuvad analüütilised eesmärgid ei ole omavahel võrreldavad.

Euroopa Liidus on sisserände ja piiriküsimuste julgeolekustamise eesmärgiks vältida võimalike ohtude jõudmist Euroopa Liitu. Schengeni konventsiooni alusel eristatud Euroopa Liidu sise- ja välispiiri ning Euroopa Liidus ühistel alustel reguleeritud rändepoliitikat on vaja selleks, et kaitsta Euroopa Liidu põhialustest tulenevat liidu sisest vaba liikumist liikmesriikide kodanikele. Samas on sisserände julgeolekustamine toimunud peamiselt läbi organiseeritud kuritegevuse ja inimkaubanduse.

Terrorism ilmus sisserändega seotud julgeoleku ohtude hulka seoses 2001. aastal toime pandud 9/11 terrorirünnakutega USAs. Euroopa ühisturu seisukohalt on rändepoliitika kujundamisel erinevad huvid ka liikmesriikidel, kelle peamiseks huviks ei ole mitte ühisturu loomine ja võrdsete õiguste tagamine ning sisserändest tulenevaid kulusid ja kasu käsitletakse lähtuvalt sellest, milline on sisserändajate taust. Samas ei oleks ühise poliitika ellu viimine mõeldav, kui majanduslik kasu ei kaaluks üles kaotust riigi suveräänsuse osas, mille tõttu riskihinnangutest sõltuvalt eelistavad liikmesriigid säilitada oma suveräänsed õigused rändepoliitika kujundamisel.

Magistritöö teises peatükis analüüsiti Eesti Vabariigi Valitsuse liikmete sisserännet, rändekriisi ja rahvusvahelise kaitse saanud isikute Eestisse saabumist puudutavaid kõneakte ajavahemikus 2014-2016, et saada vastus uurimisprobleemist tulenevale viiele uurimisküsimusele. Empiirilise magistritöö uurimisstrateegiaks valiti kõneaktide kvalitatiivne sisuanalüüs. Andmete analüüs viidi läbi kvalitatiivsete andmete analüüsi tarkvaraga *NVivo 11*. Valimi moodustasid Eesti Vabariigi Valitsuse liikmed erinevatest Valitsuse koosseisudest ajavahemikul 2014-2016.

Teema avamiseks ja uurimisküsimustele vastamiseks moodustati vastavalt sisule peamised kategooriad (ohud, piiritletavat objektid, meetmed, täiendavad väljakutsed ja võimalused).

Sisserände, rändekriisi ja rahvusvahelise kaitse saanud isikute Eestisse saabumist puudutavate kõneaktide analüüsimisel selgus, et Valitsuse liikmete poolt on sisserände julgeolekustamine aset leidnud peamiselt ajavahemikus 2015. aasta kevadest kuni 2016. aasta kevadeni. Julgeolekustatud ohtudeks osutusid ksenofoobia, inimkaubanduse, terrorismi ja rändesurve ning teiste rändega seotud ohtude puhul on tegu de-julgeolekustamisega, kuna tegemist ei ole vahetu ohuga Eesti julgeolekule. Sisserände julgeolekustamist Eestis võib pidada edukaks, sest sisserändest tingituna ei ole Eesti julgeolek ohustatud ning madalal püsib ka terrorismiohu tase.

Magistritöös jõuti teoreetilise käsitluse ja empiirilise uuringuga kogutud andmete sünteesi põhjal järgmiste **järeldusteni**:

- Sisserände küsimuste lahendamine poliitilisel tasemel on andnud erinevatele erakondadele võimaluse teema politiseerimiseks ning võimaluse rahva seas levivaid sisserände vastaseid hoiakuid võimendada. Samas, on Eesti kohaliku elanikkonna hulgas esile kerkinud ksenofoobia ilmingud olnud põhjendamatud ning olnud võimendatud paremäärmuslikust retoorikast ja elanikkonna vähesest teadlikkusest.
- Võitlus ebaseadusliku rände, rändesurve ja inimkaubandusega saab olla edukas Euroopa Liidu liikmesriikide vahelise koostöö kaudu, millesse kaasatakse ka kriisipiirkonnas asuvad kolmandad riigid.
- Edukaks võitluseks terrorismiga peab Eesti Vabariigi Valitsus oluliseks Euroopa Liidu liikmesriikide vahelist koostööd ja kiiret infovahetust.
- Sisserändega käib kaasas ka varjupaigasüsteemi ärakasutamise oht, mille tõkestamine tugineb viisade ja elamislubade menetluse eel- ja järelkontrolli rakendamisele ning rahvusvahelise kaitse saanute valikul lähtutakse riski maandamisel eeldusest, et neil on püsiv, siiras soov Eestisse tulla ja siia jääda.
- Viidetega ajaloolistele võrdlustele oli tegu pigem demagoogia võttega selleks, et konkreetsemast vastusest kõrvale hiilida ja pagulaste vastaste hoiakute maandamiseks läbi viitamise Eesti lähiajaloole tuginesid Valitsuse liikmed vähe.

- Ksenofoobia käsitlemisel tuvastati vajadus kaitsta riigi kuvandit selleks, et mitte näidata Eestit suletud, sallimatu ja vihkamist õhutava riigina.
- Eesti solidaarne panus rändekriisi lahendamisesse on seotud Eesti laiemate julgeolekuhuvidega.
- Sisserändajate eduka lõimumise kaudu saab tõsta Eesti majanduse konkurentsivõimet.

Rändest tulenevate ohtude kaudu võib esitada Vabariigi Valitsuse liikmete diskursuse, millest lähtuvalt on Eesti rahuarmastav ja avatud väike riik, kus sisserändajad ei ole ohuks julgeolekule, sealhulgas lähtutakse põhimõttest, et sisserändajaid ei saa automaatselt terrorismiga siduda. Sisserändega seotud sisejulgeolekuhuks võib kujuneda kohalik elanikkond oma vähese teadlikkuse tõttu. Eesti on alati valmis aitama oma liitlasi ning solidaarsusel tuginetakse lisaks sisejulgeolekule laiemale julgeolekuhuvidele. Uuritaval perioodil, aastatel 2014-2016 osutus see diskursus püsivaks.

Järelikult püüdis Venemaa tegelikkust moonutava infoväljaga kahjustada Eesti erinevate elanikerühmade sidusust ja tekitada ühiskonnas ebastabiilsust, mistõttu esitati magistr töö teoreetiliste seisukohtade ja empiirilise uuringu tulemuste sünteesi põhjal üldised **ettepanekud** Eesti suutlikkuse arendamiseks oma julgeolekuhuvide kaitsmisel inforuumis. Ettepanekute kohaselt peaks Eesti pöörama suuremat tähelepanu ühiskonna sidususe vastu suunatud rünnakutele ja arendama senisest enam psühholoogilist kaitset. „Pehme jõud“ täidab mõjutusvahendina vähem oma eesmärki, kui uuritakse järjepidevalt Venemaa massimeedia mõju sihtauditooriumile ja suurendatakse Eesti kollektiivset identiteeti. Samuti peaks riik e-teenuste arendamise kõrval edendama ja juhtima nii eduka e-riigi kui ka üldist positiivset kuvandit, sest riigi kuvandil on laialdane mõju nii rahvusvaheliste suhete kui ka siseriikliku arengu seisukohalt.

Lähtuvalt magistr töö teoreetilises osas käsitletust ja empiirilise uuringu tulemuste analüüsist esitati üldised ettepanekud stabiilsema julgeolekukeskkonna tagamiseks. Ettepanekute kohaselt peaks Eestis pöörama tähelepanu elanikkonna teadlikkuse tõstmisele ja rahvusvahelise kaitse saanud isikute edukama lõimumise huvides ning elanikkonnas usalduse tekitamiseks kasutama enam meediat edulugude kajastamiseks. Suurendada tuleks kohanemisprogrammi ja keeleõppe mahtu ja

rahvusvahelise kaitse saanud isikutele. Inimelude kaitsmiseks ja võitluseks inimkaubandusega töötada selles suunas, et inimkaubitsejate alused ei pääseks Põhja-Aafrikast merele ega seaks sellega paljude inimeste elusid ohtu. Kuna rändekriis ei ole kaugeltki veel läbi, tuleks jätkata sisserände ja rändekriisi temaatika edasist uurimist.

Eeltoodust lähtuvalt leiti magistritöös vastused aktuaalsetele uurimisküsimustele ning täideti seega uuringu eesmärk. Magistritöö **vajalikkus** sisejulgeoleku valdkonnas seisneb selles, et seoses suurenenud sisserändega on kasvanud sellest tingitud ohtude reliseerumise võimalikkus, millega seostub vajadus neid kui ohte Eestile erinevatest aspektidest rohkem käsitleda. Uurimistulemuste ettepanekud on **rakendatavad** Eesti rändepoliitika kujundamisel.

SUMMARY

Securitization of Immigration in Estonia Based on Political Speech Acts in 2014-2016 as master thesis was written in Estonian language and consists of 91 pages, 80 of which is the main part. The author has used different sources written in Estonian, English and German languages. The thesis has 4 figures and 2 annexes. The aim of the master's thesis is to find out how are immigration, refugee crisis and arrival of internationally protected persons in Estonia securitized and how are these issues constructed into Estonian political discourse as threats. The theoretical starting point of the thesis brings out the concept of securitization of immigration. At first, securitization and speech act theories were analysed in order to find out how does securitization work and how to securitize immigration.

The empirical part contains qualitative content analysis of speech acts. The data was processed with NVivo 11 a program for qualitative studies. The sample consisted of officially published speech acts of Estonian Government members that were related to immigration. The subject was approached through following exploratory questions: 1) What kind of immigration related threats were identifiable in speech acts? 2) Which reference objects were identifiable in speech acts? 3) What kind of measures for immigration policy or against refugee crisis were identifiable in speech acts? 4) What kind of challenges for immigration policy or for fighting against refugee may occur based on speech acts? 5) What kind of opportunities may occur through securitization of immigration?

The explanatory study showed that securitization of immigration has taken place mainly in 2015 and de-securitization in 2016. The main immigration related threats to Estonia's security were xenophobia, human trafficking, terrorism, illegal immigration and immigration pressures, as well as abuse of asylum system. Master's thesis concludes that the securitization of immigration by Estonian Government has been successful, because immigrants are not considered a threat to security and the terrorist threat remains at a low level.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Albert, M. & Buzan, B., 2011. Securitization, sectors and functional differentiation. *Security Dialogue*, August-October, 42(4-5), p. 413–425.

Amoore, L. & De Goede, M., 2008. Transactions after 9/11: the banal face of the preemptive strike. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 33(2), pp. 173-185.

Andersen, T. M. et al., 2017. Immigration and the Refugee Crisis – Can Europe Rise to the Challenge?. *EEAG Report on the European Economy*, pp. 82-101.

Austin, J. L., 2011. *How To Do Things With Words: The William James Lectures delivered at Harvard University in 1955*. London: Oxford University Press.

Avramopoulos, D., 2015. "A European Response to Migration: Showing solidarity and sharing responsibility". [Võrgumaterjal] Available at: [http://europa.eu/rapid/press-release SPEECH-15-5498_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-15-5498_en.htm) [Kasutatud 15 02 2017].

Balzacq, T., 2005. The Three Faces of Securitization: Political Agency, Audience and Context. *European Journal of International Relations*, 11(2), pp. 171-201.

Balzacq, T., 2015. The 'Essence' of securitization: Theory, ideal type, and a sociological science of security. *International Relations*, March, 29(1), pp. 103-113.

Benam, Ç. H., 2011. Emergence of a "Big Brother" in Europe: Border Control and Securitization of Migration. *Insight Turkey*, 13(3), pp. 191-207.

Bhattacharjee, A., 2012. *Social Science Research: Principles, Methods, and Practices*. second toim. s.l.:Createspace.

Bigo, D., 2002. Security and immigration: toward a critique of the governmentality of unease. *Alternatives: Global, Local, Political*, February, 27(1 suppl), pp. 63-92.

Bigo, D., 2009. Immigration Controls and Free Movement in Europe. *International Review of the Red Cross*, 91(875), pp. 579-591..

Bigo, D. et al., 2015. The EU Counter-Terrorism Policy Responses to the Attacks in Paris: Towards an EU Security and Liberty Agenda. *CEPS Papers in Liberty and Security in Europe*, Issue 81.

Bigo, D. & Guild, E., 2005. *Controlling Frontiers: Free Movement Into and Within Europe*. s.l.:Ashgate Publishing, Ltd..

Bilgin, P., 2005. *Regional Security in the Middle East: A Critical Perspective*. s.l.:Routledge Curzon.

Blair, T., 2001. *Leader's speech, Brighton 2001*. [Võrgumaterjal] Available at: <http://www.britishpoliticalspeech.org/speech->

[archive.htm?speech=186](#)
[Kasutatud 22 01 2017].

BNS, 2017. *Eestisse saabus Süüriast viis pagulasperet*. [Võrgumaterjal]
Available at: <http://www.postimees.ee/4087275/eestisse-saabus-suuriast-viis-pagulasperet>
[Kasutatud 23 04 2017].

Bossong, R. & Carrapico, H., 2016. The Multidimensional Nature and Dynamic Transformation of European Borders and Internal Security. rmt:: R. Bossong & H. Carrapico, toim-d *EU Borders and Shifting Internal Security. Technology, Externalization and Accountability*. s.l.:Springer, pp. 3-22.

Boswell, C., 2007. Migration control in Europe after 9/11: Explaining the absence of securitization. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 45(3), pp. 589-610.

Brady, H. & Parkes, R., 2015. EU home affairs diplomacy: why, what, where – and how. *Chaillot Paper*, 07. Köide 135.

Brettell, C. B. & Hollifield, J. f., 2008. *Migration Theory: Talking across disciplines*. 2nd ed. London: Routledge.

Burgess, R. G., 2002. *In the Field: An Introduction to Field Research*. s.l.:Routledge.

Buzan, B., 1991. New patterns of global security in the twenty-first century. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, pp. 431-451.

Buzan, B., 1997. Rethinking security after the Cold War. *Cooperation and conflict*, 32(1), pp. 5-28.

Buzan, B. & Wæver, O., 2003. *Regions and Powers*. Cambridge:: Cambridge.

Buzan, B., Wæver, O. & de Wilde, J., 1998. *Security: A New Framework for*. London: Lynne Rienner Publishers.

Callovi, G., 1992. Regulation of Immigration in 1993: Pieces of the European Community Jig-Saw Puzzle. *International Migration Review*, 26(2), pp. 353-372.

Castles, S. & Miller, M. J., 2003. *The age of Migration*. 3rd ed. New York: Pluto Press.

Cavlak, H., 2013. The Impact of the EU on Turkish Asylum and Immigration Policy. *IAAOJ, Social Science*, 1(1), pp. 23-47.

Côté, A., 2016. Agents without agency: Assessing. *Security Dialogue*, pp. 1-18.

Day, K., 2015. *These are refugees, not migrants, arriving in their thousands on Greek shores*. [Võrgumaterjal]
Available at: <https://www.theguardian.com/global-development/2015/jul/27/refugees-not-migrants-arriving-thousands-greece-shores>
[Kasutatud 15 02 2017].

De Bruycker, P., Di Bartolomeo, A. & Fargues, P., 2013. *Migrants smuggled by sea to the EU: facts, laws and policy options*. s.l.:MPC – Migration Policy Centre.

Deutscher Bundestag, 2015. *Plenarprotokoll 18/112*. [Võrgumaterjal]
Available at:
<https://www.bundestag.de/blob/379418/ee7f73d23336adb2250fdea83b646a3a/18112-data.txt>
[Kasutatud 15 02 2017].

Diez, T. & Squire, V., 2008. Traditions of citizenship and the securitisation of migration in Germany and Britain. *Citizenship Studies*, 12(6), pp. 565-581.

Eesti julgeolekupoliitika alused, 2010. *Eesti julgeolekupoliitika alused*. [Võrgumaterjal]
Available at: http://www.vm.ee/sites/default/files/content-editors/JPA_2010.pdf
[Kasutatud 06 08 2016].

Euroopa Liit, 2010. *Euroopa Liidu sisejulgeoleku strateegia: Euroopa julgeolekumudeli suunas*. Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus.

Euroopa Nõukogu 2010/C 115/01, 2010. *Stockholmi programm avatud ja turvaline Euroopa kodanike teenistuses ja nende kaitsel (ELT C 115, 4.5.2010)*. [Võrgumaterjal]
Available at: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010XG0504\(01\)&from=ET](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010XG0504(01)&from=ET)
[Kasutatud 15 01 2017].

European Commission, 2014a. *Standard Eurobarometer 81*. [Võrgumaterjal]
Available at:
<http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/62119>
[Kasutatud 23 04 2017].

European Commission, 2014b. *Standard Eurobarometer 82*. [Võrgumaterjal]
Available at:
<http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/64722>
[Kasutatud 23 04 2017].

European Commission, 2015a. *Standard Eurobarometer 83*. [Võrgumaterjal]
Available at:
<http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/66909>
[Kasutatud 23 04 2017].

European Commission, 2015b. *Standard Eurobarometer 84*. [Võrgumaterjal]
Available at:
<http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/71029>
[Kasutatud 23 04 2017].

European Commission, 2016a. *Standard Eurobarometer 85*. [Vörgumaterjal] Available at: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/74279> [Kasutatud 23 04 2017].

European Commission, 2016b. *Standard Eurobarometer 86*. [Vörgumaterjal] Available at: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/76998> [Kasutatud 23 04 2017].

Evans, A., 1994. Third Country Nationals and the Treaty on European Union. *European Journal of International Law*, 5(2), pp. 199-219.

Fellmer, S., 2008. Europäische Migrationspolitik gegenüber Drittstaatsangehörigen. Ein klubtheoretischer Deutungsansatz zum Vergemeinschaftungswillen der Nationalstaaten. rmt:: U. Hunger, C. M. Aybek, A. Ette & I. Michalowski, toim-d *Migrations-und Integrationsprozesse in Europa. Vergemeinschaftung oder nationalstaatliche Lösungswege?*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, pp. 101-122.

Flyvbjerg, B., 2006. Five Misunderstandings Aabout Case-Study Research. *Qualitative Inquiry*, 12(2), pp. 219-245.

Geiger, M. & Pécoud, A., 2010. The politics of international migration management. rmt:: M. Geiger & A. Pecoud, toim-d *The politics of international migration management*. s.l.:Palgrave Macmillan, pp. 1-20.

Givens, T. & Luedtke, A., 2004. The politics of European Union immigration policy: institutions, salience, and harmonization. *Policy Studies Journal*, 32(1), pp. 145-165.

Gower, M. & Smith, B., 2015. Mediterranean boat people. *Briefing Paper House of Commons, CBP 7210*.

Guiraudon, V., 2000. European integration and migration policy: Vertical policy-making as venue shopping. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 38(2), pp. 251-271.

Guzzini, S., 2011. Securitization as a causal mechanism. *Security Dialogue*, 42(4-5), p. 329–341.

Gökalp Aras, N. E., 2013. *A Multi-Level and Multi-Sited Analysis of the European Union's Immigration and Asylum Policy Concerning Irregular Migration and its Implications for Turkey: Edrine and Izmir as Two Major Gateway Cities (Doctoral dissertation)*. s.l.:Middle East Technical University.

Habermas, J., 1985. *Theory of Communicative Action*. s.l.:Beacon Press.

Héritier, A., 1999. *Policy-making and diversity in Europe: Escape from deadlock*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Huysmans, J., 1999. *Language and the Mobilization of Security Expectations. The Normative Dilemma of Speaking and Writing Security*. Mannheim, ECPR.
- Huysmans, J., 2000. The European Union and the securitization of migration. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, July, 38(5), pp. 751-777.
- Huysmans, J., 2006. *The Politics of Insecurity: Fear, Migration and Asylum in the EU*. s.l.:Routledge.
- Huysmans, J., 2011. What's in an act? On security speech acts and little security nothings. *Security Dialogue*, 42(4-5), p. 371-383.
- Jakubowicz, L., 2011. Migration and Security– an Unusual Perspective?. *SIAK-Journal - Journal for Police Science and Practice*, Kõide 1, pp. 26-39.
- Kaitsepolitseiamet, 2017. *Kaitsepolitseisi Aastaraamat 2016*. Tallinn: Iloprint.
- Karyotis, G. & Patrikios, S., 2010. Religion, securitization and anti-immigration attitudes: The case of Greece. *Journal of Peace Research*, 47(1), pp. 43-57.
- Karyotis, G. & Skleparis, D., 2013. Qui Bono? The Winners and Losers of Securitising Migration. *Griffith Law Review*, 22(3), pp. 683-706.
- Kaunert, C. & Léonard, S., 2010. After the Stockholm Programme: an Area of Freedom, Security and Justice in the European Union?. *European Security*, 19(2), pp. 143-149.
- Kaya, A., 2009. *Islam, migration and integration: the age of securitization*. s.l.:Palgrave Macmillan.
- Koser, K., 2016. The Impacts of the Global Economic and Financial Crisis. rmt.: G. Lazaridis, toim. *Security, Insecurity and Migration in Europe*. s.l.:Rutledge, pp. 67-80.
- Lahav, G., 2004. *Immigration and politics in the new Europe: Reinventing borders*. s.l.:Cambridge University Press.
- Léonard, S., 2010. EU border security and migration into the European Union: FRONTEX and securitisation through practices. *European Security*, June, 19(2), pp. 231-254.
- Lokk, R., 2015. *Sepistades natsiooni: taasiseseisvunud Eesti etnoliitilised konfliktid. Doktoritöö*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- McCollum, D., Tindal, S. & Findlay, A., 2016. The Political Economy of Immigration Policy: The Example of Scotland. *Scottish Affairs*, 25(4), pp. 506-529.
- Menjívar, C., 2014. Immigration law beyond borders: Externalizing and internalizing border controls in an era of securitization. *Annual Review of Law and Social Science*, Kõide 10, pp. 353-369.

- Merheim-Eyre, I., 2016. Protecting Citizens, Securitising Outsiders? Consular Affairs and the Externalisation of EU's Internal Security. rmt.: R. Bossong & H. Carrapico, toim-d *EU Borders and Shifting Internal Security. Technology, Externalization and Accountability*. s.l.:Springer, pp. 101-120.
- Messina, A. M. & Thouez, C. V., 2002. The Logics and Politics of a European Immigration Regime. rmt.: A. M. Messina, toim. *West European immigration and immigrant policy in the new century*. Westport: Praeger, pp. 97-122.
- Moravcsik, A., 2003. *The Choice for Europe. Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht*. s.l.:Rutledge.
- Mälksoo, M., 2009. The Memory Politics of Becoming European: The East European Subalterns and the Collective Memory of Europe. *European Journal of International Relations*, December, 15(4), pp. 653-680.
- Mälksoo, M., 2015. 'Memory must be defended': Beyond the politics of mnemonical security. *Security Dialogue*, 46(3), p. 221-237.
- OECD, 2015. *Migration Policy Debates*. [Võrgumaterjal]
Available at: <https://www.oecd.org/migration/Is-this-refugee-crisis-different.pdf>
[Kasutatud 27 04 2017].
- Perkowski, N., 2012. *A normative assessment of the aims and practices of the European border management agency Frontex*, s.l.: Refugee Studies Centre.
- Philip, A. B., 1994. European Union immigration policy: phantom, fantasy or fact?. *West European Politics*, 17(2), pp. 168-191.
- Policies, D. G. F. I., 2014. *New Approaches, Alternative Avenues and Means of Access to Asylum Procedures for Persons Seeking International Protection*. Brussels: European Parliament.
- Põldma, M., 2014. *Euroopa ühise varjupaigasüsteemi rakendamise seos riigi sisejulgeolekuga*. Magitritöö. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.
- Rajavee, A. & Himma, M., 2015. *Arvutuskäik, mille alusel määrati Eestile põgenike ja pagulaste arv*. [Võrgumaterjal]
Available at: <http://uudised.err.ee/v/eesti/ea68001a-23e4-4cff-92b5-fa1eefe7e68c>
[Kasutatud 15 01 2017].
- Riigikogu, 2010. *Eesti Vabariigi Julgeolekupoliitika Alused*. Tallinn: RT I 2010, 22, 110.
- Roos, C., 2013. *The EU and Immigration Policies: Cracks in the Walls of Fortress Europe?*. s.l.:Palgrave Macmillan.
- Roulston, K., 2010. *Reflective Interviewing: A Guide to Theory and Practice*. s.l.:SAGE Publications.
- Saldaña, J., 2015. *The coding manual for qualitative researchers*. 2nd toim. s.l.:SAGE Publications Ltd.

Schütz, A., 2013. *Hoiakui immigratide suhtes selgitavad tegurid Euroopa sotsiaaluuringu V vooru andmetel*. Tartu: Tartu Ülikool.

Servent, A. R., 2015. *Institutional and Policy Change in the European Parliament: Deciding on Freedom, Security and Justice*. s.l.:Palgrave Macmillan.

Siseministeerium, 2016. „*Toimetulek rändeajastul – rahvusvahelise kaitse valdkond ja kohalik tasand*“ teabepäevadel tekkinud küsimuste vastused. [Võrgumaterjal]

Available at: https://valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/failid/rande_infopaevade_raport.pdf
[Kasutatud 19 01 2017].

Siseministeerium, 2016. *Tasakaalustatud kodakondsus- ja rändepoliitika aastateks 2015–2019*. [Võrgumaterjal]

Available at: https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumendid/STAK/tasakaalustatud_kodakondsus- ja_randepolii.pdf
[Kasutatud 02 11 2016].

Siseministeerium, 2017. *Tasakaalustatud kodakondsus- ja rändepoliitika aastateks 2016–2020*. [Võrgumaterjal]

Available at: https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumendid/STAK/2016/programm_f_tasakaalustatud_kodakondsus_ja.pdf
[Kasutatud 26 04 2017].

STAK 2015-2020, 2014. *Siseturvalisuse arengukava 2015-1020*. [Võrgumaterjal]

Available at: https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumendid/Arengukavad/siseturvalisuse_arengukava_2015-2020_kodulehele.pdf
[Kasutatud 5 November 2015].

Stake, R. E., 1995. *The Art of Case Study Research*. s.l.:SAGE Publications.

Strizel, H., 2007. Towards a Theory of Securitization: Copenhagen and Beyond. *European Journal of International Relations*, 13(3), pp. 357-383.

Stritzel, H., 2011. Security, the translation. *Security Dialogue*, 42(4-5), p. 343–355.

Taureck, R., 2006. Securitization theory and securitization studies. *Journal of International Relations and Development*, 9(1), pp. 53-61.

Traynor, I., 2015. *European leaders scrap plans for migrant quota system*. [Võrgumaterjal]

Available at: <https://www.theguardian.com/uk-news/2015/jun/25/european-leaders-kill-off-plans-for-migrant-quota-system>
[Kasutatud 15 02 2017].

Trump, D., 2017. *Donald Trump's first UK post-election interview: Brexit a 'great thing'*. [Võrgumaterjal]

Available at: <https://www.theguardian.com/us-news/2017/jan/15/trumps-first-uk>

post-election-interview-brexit-a-great-thing
[Kasutatud 16 01 2017].

Tsoukala, A., 2009. *Football hooliganism in Europe: Security and civil liberties in the balance*. s.l.:Palgrave Macmillan.

Ugur, M., 2007. The ethics, economics and governance of free movement. rmt:: A. Pécoud & P. De Guchteneire, toim-d *Migration Without Borders: Essays on the Free Movement of People*. New York: Berghahn Books, pp. 65-96.

UK Government, 2018. *Syria refugees: UK government response*. [Võrgumaterjal]
Available at: <https://www.gov.uk/government/news/syria-refugees-uk-government-response>
[Kasutatud 15 02 2017].

Vabariigi Valitsus, 2010. *Riigikaitse Strateegia*. [Võrgumaterjal]
Available at: https://valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/riigikaitse_strateegia.pdf
[Kasutatud 02 05 2017].

Vabariigi Valitsus, 2017. *Pagulasküsimus*. [Võrgumaterjal]
Available at: <https://valitsus.ee/et/pagulased>
[Kasutatud 23 04 2017].

Wæver, O., 1995. Securitization and Desecuritization. rmt:: R. D. Lipschutz, toim. *On Security*. New York: Columbia University Press, pp. 46-86.

Wæver, O., 1996. European security identities. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 34(1), pp. 103-132.

Wæver, O., 1999. Securitizing Sectors?: Reply to Eriksson. *Cooperation and Conflict*, 34(3), pp. 334-340.

Wæver, O., 2003. *Securitisation: Taking stock of a research programme in Security Studies*. s.l.:Unpublished Manuscript.

Wæver, O., 2011. Politics, security, theory. *Security Dialogue*, August-October, 42(4-5), pp. 465-480.

Wæver, O., Buzan, B., Kelstrup, M. & Lemaitre, P., 1993. *Identity migration and the new security agenda in Europe*. London: Pinter.

Walters, W., 2010. Migration and Security. In: J. P. Burgess, ed. *The Handbook of New Security*. London: Routledge, pp. 218-228.

Valtsusliit, 2015. *Valitsusliidu tegevuskava*. [Võrgumaterjal]
Available at: <https://valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/failid/re-sde-irl-valitsusliidu-lepe-2015.pdf>
[Kasutatud 18 juuni 2015].

van Dam, N., 1996. *The struggle for power in Syria: politics and society under Asad and the Ba 'th Party*. s.l.:I. B. Tauris.

- van Dijk, T. A., 2008. *Discourse and Context: A Sociocognitive Approach*. s.l.:Cambridge University Press.
- Van Munster, R., 2009. *Securitizing immigration: The politics of risk in the EU*. s.l.:Palgrave Macmillan.
- Wasik, Z. & Foy, H., 2015. *Poland favours Christian refugees from Syria*. [Võrgumaterjal]
Available at: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/6edfdd30-472a-11e5-b3b2-1672f710807b.html>
[Kasutatud 15 02 2017].
- Watson, S. D., 2009. *The Securitization of Humanitarian Migration: Digging moats and sinking boats*. s.l.:Routledge.
- Voog, A., 2016. *Arvamusuuring Eesti elanike hoiakutest pagulastesse*. [Võrgumaterjal]
Available at: https://valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/failid/arvamusuuring_eesti_elanike_hoiakutest_pagulastesse_nov.2016.pdf
[Kasutatud 10 04 2017].
- Vuori, J., 2008. Illocutionary Logic and Strands of Securitization: Applying the Theory of Securitization to the Study of Non-Democratic Political Orders. *European Journal of International Relations*, 14(1), pp. 65-99.
- Yin, R. K., 2014. *Case Study Research. Design and Methods*. Fifth toim. s.l.:SAGE Publications.

JOONISTE LOETELU

Joonis 1. Julgeolekustamise mudel.	15
Joonis 2. Julgeolekustamise raamistik	21
Joonis 3. Valistuse erinevate koosseisude ministrite kõneaktide hulk.	56
Joonis 4. Rändeteemaliste kõneaktide avaldamine ajavahemikus 2014-2016.	57

LISAD

Lisa 1. Analüüsi kategooriad ja koodid

Julgeolekuohud
Ebaseaduslik ränne
Ebaõnnestunud kohanemine
Inimkaubandus
Islami äärmuslus
Ksenofoobia
Nakkushaiguste levik
Organiseeritud kuritegevus
Piiriülene kuritegevus
Radikaliseerumine
Rändekriis
Sisserände surve
Sisserände surve Eesti piiridele
Sotsiaalsed mured
Süsteemi väärkasutamine
Terrorism
Tõrjutus
Võõras kultuur
Piiritletavad objektid
Avalik kord
Eesti rahvas
Euroopa Liidu ühtsus

Inimelu
Rahvuskultuur
Rahvusriik
Riigi kuvand
Schengeni püsimine
Suveräänsus
Sõnavabadus
Vaba liikumine
Valikuvabadus
Viited ajaloole
Toimetuleku meetmed
Abi rände lähteriikides
Sisepõgenike toetamine
Elamisloa pikkus
Erasektori kaasamine
Euroopa Liidu koostöö
Euroopa Liidu mahajääjate toetamine
Jagatud vastutus
Vastastikune toetus
Ühisoperatsioonid
Humanitaarabi
Infosüsteemid
Infovahetus Venemaaga
Inimkaubanduse vastane võitlus

Kiriku kaasamine
Kohalolu
Konservatiivne immigratsioonipoliitika
Koostöö kolmandate riikidega
Eksternaliseerimine
Finantsabi
Tagasivõtu lepingud
Türgi kaasamine
Viisavabastus
KV rahutagamissmissioonid
Pagulaste hajutamine
Pagulaste valik
Andmete kogumine
Biomeetrilised andmed
Piirikontrolli tõhustamine
Psühholoogiline kaitse
Põgenike tagasipöördumine
Rahuvahendajate toetamine
Rändekava
Pagulaskvoot
Pagulaste ümberasustamine
Ränderegister
Turvaliste riikide nimekiri
Seadusandluse täiendamine

Tugiisikud
Vabatahtlik panus
Võitlus rände algpõhjustega
Täiendavad väljakutsed
Aegunud varjupaigapoliitika
Automaatne ümberjagamine
Avalikkuse teavitamine
EL integratsioon
EL ühine varjupaigasüsteem
Elanikkonna empaatiavõime
Ettevõtjate valmisolek
Euroopa ühisturu toimimine
Immigrantide hulk
Immigratsioonikvoot
Lõimumine
Menetlusvõimekus
Migrantide eristamine
Mõju sotsiaalsüsteemile
Pagulase ümberasumise soov
Perede taasühinemine
Populism
Põgenike taustainfo puudumine
Relvakonflikt Ukrainas
Rändevoogude taandumine

Sildistamine
Solidaarsus
Tagasipöördumine või tagasisaatmine
Tolerantsus
Tõrjumine
Varjupaiga tagamise kogemus
Vastuseis
Vastuvõtu suutlikkus
Omavalitsuste valmisolek
Venemaa tegevus
Väärarvamused
Võimalused
Eesti rahvuskultuuri levitamine
Euroopa ühisturu areng
Kogemuste omandamine
Konkurentsivõime tõstmine
Majanduse areng
Rahvaarvu kasvatamine
Võitlus tööjõu puudusega

Lisa 2. Viidatud kõneaktide loetelu

Riigikogu, 2014. *XII Riigikogu stenogramm. VIII istungjärg. Kolmapäev, 12. november* 2014, kell 14:00. [Võrgumaterjal]
Available at: <http://stenogrammid.riigikogu.ee/201411121400>
[Kasutatud 10 02 2017].

Riigikogu, 2015a. *XIII Riigikogu stenogramm, I istungjärg, Kolmapäev, 03. juuni* 2015, kell 13:00. [Võrgumaterjal]
Available at: <http://stenogrammid.riigikogu.ee/et/201506031300>
[Kasutatud 11 02 2017].

Riigikogu, 2015b. *XIII Riigikogu stenogramm, II istungjärg, Kolmapäev, 16. september* 2015, kell 13:00. [Võrgumaterjal]
Available at: <http://stenogrammid.riigikogu.ee/et/201509161300>
[Kasutatud 11 02 2017].

Riigikogu, 2015c. *XIII Riigikogu stenogramm, II istungjärg, Teisipäev, 17. november* 2015, kell 10:00. [Võrgumaterjal]
Available at: <http://stenogrammid.riigikogu.ee/et/201511171000>
[Kasutatud 11 02 2017].

Riigikogu, 2015d. *XIII Riigikogu stenogramm, Riigikogu erakorraline istungjärg, Neljapäev, 16. juuli* 2015, kell 13:00. [Võrgumaterjal]
Available at: <http://stenogrammid.riigikogu.ee/et/201507161300>
[Kasutatud 11 02 2017].

Riigikogu, 2015e. *XIII Riigikogu stenogramm. I istungjärg. Esmaspäev, 08. juuni* 2015, kell 15:00. [Võrgumaterjal]
Available at: <http://stenogrammid.riigikogu.ee/et/201506081500>
[Kasutatud 09 02 2017].

Riigikogu, 2015f. *XIII Riigikogu stenogramm. II istungjärg. Esmaspäev, 07. detsember* 2015, kell 15:00. [Võrgumaterjal]
Available at: <http://stenogrammid.riigikogu.ee/et/201512071500>
[Kasutatud 09 02 2017].

Riigikogu, 2015g. *XIII Riigikogu stenogramm. II istungjärg. Esmaspäev, 12. oktoober* 2015, kell 15:00. [Võrgumaterjal]
Available at: <http://stenogrammid.riigikogu.ee/et/201510121500>
[Kasutatud 10 02 2017].

Riigikogu, 2015h. *XIII Riigikogu stenogramm. II istungjärg. Teisipäev, 13. oktoober* 2015, kell 10:00. [Võrgumaterjal]
Available at: <http://stenogrammid.riigikogu.ee/201510131000>
[Kasutatud 10 02 2017].

Riigikogu, 2016a. *XIII Riigikogu stenogramm, III istungjärg, Kolmapäev, 20. jaanuar* 2016, kell 13:00. [Võrgumaterjal]
Available at: <http://stenogrammid.riigikogu.ee/et/201601201300>
[Kasutatud 11 02 2017].

Riigikogu, 2016b. *XIII Riigikogu stenogramm, III istungjärk, Neljapäev, 11. veebruar 2016, kell 10:00.* [Võrgumaterjal]
Available at: <http://stenogrammid.riigikogu.ee/201602111000>
[Kasutatud 11 02 2017].

Riigikogu, 2016c. *XIII Riigikogu stenogramm. III istungjärk. Neljapäev, 18. veebruar 2016, kell 10:00.* [Võrgumaterjal]
Available at: <http://stenogrammid.riigikogu.ee/201602181000>
[Kasutatud 10 02 2017].

Riigikogu, 2016d. *XIII Riigikogu stenogramm, III istungjärk, Kolmapäev, 23. märts 2016, kell 13:00.* [Võrgumaterjal]
Available at: <http://stenogrammid.riigikogu.ee/et/201603231300>
[Kasutatud 11 02 2017].

Riigikogu, 2016e. *XIII Riigikogu stenogramm. III istungjärk. Esmaspäev, 11. aprill 2016, kell 15:00.* [Võrgumaterjal]
Available at: <http://stenogrammid.riigikogu.ee/et/201604111500#PKP-18660>
[Kasutatud 09 02 2017].

Riigikogu, 2016f. *XIII Riigikogu stenogramm. III istungjärk. Esmaspäev, 18. aprill 2016, kell 15:00.* [Võrgumaterjal]
Available at: <http://stenogrammid.riigikogu.ee/et/201604181500>
[Kasutatud 10 02 2017].

Riigikogu, 2016g. *XIII Riigikogu stenogramm. III istungjärk. Kolmapäev, 08. juuni 2016, kell 14:00.* [Võrgumaterjal]
Available at: <http://stenogrammid.riigikogu.ee/201606081400>
[Kasutatud 09 02 2017].

Riigikogu, 2016h. *XIII Riigikogu stenogramm, IV istungjärk, Kolmapäev, 23. november 2016, kell 14:00.* [Võrgumaterjal]
Available at: <http://stenogrammid.riigikogu.ee/et/201611231400>
[Kasutatud 11 02 2017].

Rõivas, T., 2015. *Peaminister Taavi Rõivase kõne riigikogus Eesti Euroopa Liidu poliitika elluviimisest, 17. novembril 2015.* [Võrgumaterjal]
Available at: <https://valitsus.ee/et/uudised/peaminister-taavi-roivase-kone-riigikogus-est-euroopa-liidu-poliitika-elluviimisest-17>
[Kasutatud 08 02 2017].

Vabariigi Valitsus, 2014. *Vabariigi Valitsuse pressikonverents, 16. jaanuar 2014.* [Võrgumaterjal]
Available at: <https://valitsus.ee/et/uudised/vabariigi-valitsuse-pressikonverents-16-jaanuar-2014>
[Kasutatud 21 03 2017].

Vabariigi Valitsus, 2014. *Vabariigi Valitsuse pressikonverents, 17. juuli 2014.* [Võrgumaterjal]
Available at: <https://valitsus.ee/et/uudised/vabariigi-valitsuse-pressikonverents-17->

juuli-2014

[Kasutatud 08 02 2017].

Vabariigi Valitsus, 2015. *Eesti ja Läti peaministrid arutasid Junckeri ettepanekuid rändekriisi lahendamiseks.* [Võrgumaterjal]

Available at: <https://valitsus.ee/et/uudised/eesti-ja-lati-peaministrid-arutasid-junckeri-ettepanekuid-randekriisi-lahendamiseks>

[Kasutatud 08 02 2017].

Vabariigi Valitsus, 2015. *Euroopa Ülemkogu leppis kokku ebaseadusliku rände probleemidega võitlemise sammudes.* [Võrgumaterjal]

Available at: <https://valitsus.ee/et/uudised/euroopa-ulemkogu-leppis-kokku-ebaseadusliku-rande-probleemidega-voitlemise-sammudes>

[Kasutatud 08 02 2017].

Vabariigi Valitsus, 2015. *Rõivas: Eesti ohutase ei ole tõusnud, aga ennetavaid tegevusi suurendatakse.* [Võrgumaterjal]

Available at: <https://valitsus.ee/et/uudised/roivas-eesti-ohutase-ei-ole-tousnud-aga-ennetavaid-tegevusi-suurendatakse>

[Kasutatud 08 02 2017].

Vabariigi Valitsus, 2015. *Vabariigi Valitsuse erakorraline pressikonverents, 30. juuni 2015.* [Võrgumaterjal]

Available at: <https://valitsus.ee/et/uudised/vabariigi-valitsuse-erakorraline-pressikonverents-30-juuni-2015>

[Kasutatud 08 02 2017].

Vabariigi Valitsus, 2015. *Vabariigi Valitsuse erakorraline pressikonverents, 9. juuni 2015.* [Võrgumaterjal]

Available at: <https://valitsus.ee/et/uudised/vabariigi-valitsuse-erakorraline-pressikonverents-9-juuni-2015>

[Kasutatud 08 02 2017].

Vabariigi Valitsus, 2015. *Vabariigi Valitsuse pressikonverents, 10.09.2015.* [Võrgumaterjal]

Available at: <https://valitsus.ee/et/uudised/vabariigi-valitsuse-pressikonverents-10092015>

[Kasutatud 08 02 2017].

Vabariigi Valitsus, 2015. *Vabariigi Valitsuse pressikonverents, 11. juuni 2015.* [Võrgumaterjal]

Available at: <https://valitsus.ee/et/uudised/vabariigi-valitsuse-pressikonverents-11-juuni-2015>

[Kasutatud 08 02 2017].

Vabariigi Valitsus, 2015. *Vabariigi Valitsuse pressikonverents, 14. mai 2015.* [Võrgumaterjal]

Available at: <https://valitsus.ee/et/uudised/vabariigi-valitsuse-pressikonverents-14-mai-2015>

[Kasutatud 08 02 2017].

Vabariigi Valitsus, 2015. *Vabariigi Valitsuse pressikonverents, 18. juuni 2015.*
[Võrgumaterjal]
Available at: <https://valitsus.ee/et/uudised/vabariigi-valitsuse-pressikonverents-18-juuni-2015>
[Kasutatud 08 02 2017].

Vabariigi Valitsus, 2015. *Vabariigi Valitsuse pressikonverents, 18. juuni 2015.*
[Võrgumaterjal]
Available at: <https://valitsus.ee/et/uudised/vabariigi-valitsuse-pressikonverents-18-juuni-2015>
[Kasutatud 08 02 2017].

Vabariigi Valitsus, 2015. *Vabariigi Valitsuse pressikonverents, 21. mai 2015.*
[Võrgumaterjal]
Available at: <https://valitsus.ee/et/uudised/vabariigi-valitsuse-pressikonverents-21-mai-2015>
[Kasutatud 08 02 2017].

Vabariigi Valitsus, 2015. *Vabariigi Valitsuse pressikonverents, 23. aprill 2015.*
[Võrgumaterjal]
Available at: <https://valitsus.ee/et/uudised/vabariigi-valitsuse-pressikonverents-23-aprill-2015>
[Kasutatud 08 02 2017].

Vabariigi Valitsus, 2015. *Vabariigi Valitsuse pressikonverents, 28. mai 2015.*
[Võrgumaterjal]
Available at: <https://valitsus.ee/et/uudised/vabariigi-valitsuse-pressikonverents-28-mai-2015>
[Kasutatud 08 02 2017].

Vabariigi Valitsus, 2015. *Vabariigi Valitsuse pressikonverents, 29. oktoober 2015.*
[Võrgumaterjal]
Available at: <https://valitsus.ee/et/uudised/vabariigi-valitsuse-pressikonverents-29-oktoober-2015>
[Kasutatud 21 03 2017].

Vabariigi Valitsus, 2015. *Vabariigi Valitsuse pressikonverents, 3.09.2015.*
[Võrgumaterjal]
Available at: <https://valitsus.ee/et/uudised/vabariigi-valitsuse-pressikonverents-3092015>
[Kasutatud 08 02 2017].

Vabariigi Valitsus, 2015. *Vabariigi Valitsuse pressikonverents, 4. juuni 2015.*
[Võrgumaterjal]
Available at: <https://valitsus.ee/et/uudised/vabariigi-valitsuse-pressikonverents-4-juuni-2015>
[Kasutatud 08 02 2017].

Vabariigi Valitsus, 2015. *Valitsus arutas Euroopa rändekriisi ja tegevusi pagulaste vastuvõtmisel.* [Võrgumaterjal]
Available at: <https://valitsus.ee/et/uudised/valitsus-arutas-euroopa-randekriisi-ja->

tegevusi-pagulaste-vastuvotmisel
[Kasutatud 11 02 2017].

Vabariigi Valitsus, 2016. *Valitsuse pressikonverents, 28. jaanuar 2016.*
[Võrgumaterjal]
Available at: <https://valitsus.ee/et/uudised/valitsuse-pressikonverents-28-jaanuar-2016>
[Kasutatud 09 02 2017].